

**ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ПРАВА, ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА
НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ
КАФЕДРА СУСПІЛЬНИХ НАУК**

**ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА:
СУСПІЛЬСТВО, ДЕРЖАВА, ПРОФЕСІЯ**

**ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ XV СТУДЕНТСЬКОЇ НАУКОВО-
ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

Житомир 2024

Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради Поліського національного університету.

Протокол № 9 від 24.04.2024 р.

Редколегія:

Муляр Володимир – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри суспільних наук Поліського національного університету

Романюк Неля - доктор історичних наук, професор кафедри суспільних наук Поліського національного університету

Суліменко Олександр – кандидат історичних наук, доцент кафедри суспільних наук Поліського національного університету

Махорін Геннадій – кандидат історичних наук, доцент кафедри суспільних наук Поліського національного університету

Шевчук Світлана – кандидат філософських наук, доцент кафедри суспільних наук Поліського національного університету

Мельничук Вікторія – кандидат філософських наук, доцент кафедри суспільних наук Поліського національного університету

Марченко Світлана – кандидат історичних наук, доцент кафедри суспільних наук Поліського національного університету

Михайлова Тетяна – старший лаборант кафедри суспільних наук Поліського національного університету

Рецензенти:

Власюк Ігор – кандидат історичних наук, доцент кафедри *всесвітньої історії Житомирського державного університету імені Івана Франка*

Суліменко Лариса – кандидат економічних наук, професор кафедри *бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту Поліського національного університету*

Формування особистості студента: суспільство, держава, професія: збірник матеріалів XV студентської науково-практичної конференції (12 грудня 2023 р., м. Житомир). – Житомир: Поліський національний університет, 2024. – 114 с.

Збірник матеріалів містить тези доповідей, подані на XV студентську науково-практичну конференцію «Формування особистості студента: суспільство, держава, професія», яка відбулася в Поліському національному університеті (м. Житомир) 12 грудня 2023 року.

У збірнику представлені результати досліджень з філософських, історичних, суспільно-політичних, краєзнавчих, соціально-психологічних проблем. Збірник адресовано науково-педагогічним працівникам та здобувачам вищої освіти.

Матеріали конференції надруковано в авторській редакції.

ЗМІСТ

<i>Амма Алефтіна</i> ВІДЧУЖЕННЯ ЛЮДИНИ У ВІРТУАЛЬНОМУ ПРОСТОРИ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВ.....	5
<i>Бежєвець Яна</i> ЦІННОСТІ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ	8
<i>Будніченко Іван</i> СОКРАТ: КОНЦЕПЦІЯ САМОПІЗНАННЯ.	10
<i>Волинчук Ірина</i> ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО: СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ...13	
<i>Гаврилюк Роман, Невмержицький Дмитро</i> ФІЛОСОФІЯ І СИНЕРГЕТИКА: ГАРМОНІЙНА ВЗАЄМОДІЯ СИСТЕМ	18
<i>Громський Олег</i> ІСТОРІЯ ВИДОБУВАННЯ ВУГІЛЛЯ НА ТЕРИТОРІЇ ЖИТОМИРЩИНИ.....	21
<i>Гужа Марія</i> МАРК АВРЕЛІЙ	25
<i>Дем'янчук Вадим</i> ФІЛОСОФІЯ СЕРЦЯ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДА	27
<i>Дрозд Богдан.</i> ВІДЧУЖЕННЯ ЛЮДИНИ У ВІРТУАЛЬНОМУ ПРОСТОРИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ.....	29
<i>Кваша Арсеній.</i> МУСТАФА КЕМАЛЬ АТАТЮРК – БАТЬКО І СИМВОЛ ТУРЕЦЬКОЇ НАЦІЇ»	35
<i>Книш Максим.</i> ІСТОРИЧНІ ВИТОКИ ТА КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА СЕЛА ЛЕВКІВ.	38
<i>Ковальчук Володимир.</i> СИНЕРГЕТИКА ТА ІННОВАЦІЇ.	42
<i>Козтєв Богдан</i> МИКОЛА ВЕЛИЧКІВСЬКИЙ – ВИДАТНИЙ ЕКОНОМІСТ І ДЕРЖАВНИК.....	45
<i>Кравченко Владислав</i> СИНЕРГЕТИКА ТА ЇЇ РОЛЬ У СТАНОВЛЕННІ НОВОГО СВІТОРОЗУМІННЯ	47
<i>Ксюковський Олександр</i> ПРО ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ВЧЕНИХ ЗА НАУКОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	50
<i>Кухаренко Павло.</i> ПОЛІТИЧНИЙ ДІЯЧ І ДИПЛОМАТ УКРАЇНИ (ЖИТТЯ І ТРАГІЧНА ДОЛЯ ЮРІЯ НЕМИРИЧА	56
<i>Левицька Вікторія.</i> ІКІГАЙ: ЯПОНСЬКА ФОРМУЛА ЩАСТЯ	60
<i>Ліпінський Денис.</i> «ВСЕ ТЕЧЕ, ВСЕ ЗМІНЮЄТЬСЯ» ТА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ	65

Мазур Максим. ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК БІОЛОГІЧНОГО ТА СОЦІАЛЬНОГО В ЛЮДИНІ У СВІТЛІ СУЧАСНОЇ НАУКИ.....	68
Можар Вадим. ЯН ТОКАРЖЕВСЬКИЙ-КАРАШЕВИЧ – ВИДАТНИЙ ДЕРЖАВНИК І ДИПЛОМАТ.....	72
Наумович Катерина. ВПЛИВ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ НА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА.....	74
Першко Дарина. ВОЛОНТЕРСТВО ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ЖИТТЯ СВІДОМОГО ГРОМАДЯНИНА (НА ДОСВІДІ РОБОТИ ВСП «ЖИТОМИРСЬКИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ ДТЕУ»).....	77
Прокончук Владислав. АСТРОНОМІЯ У СТАРОДАВНІЙ ГРЕЦІЇ.....	82
Рубан Ілона. ФІЛОСОФІЯ ПЛАТОНА.....	85
Рябчук Вікторія. ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ.....	90
Сидорчук Артем ТВОРЧЕ ПЕРЕОСМИСЛЕННЯ ТЕМИ ВІЙНИ У СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ МИСТЕЦТВІ.....	94
Солтанова Богдана. РОЗУМІННЯ ЩАСТЯ У ФІЛОСОФІЇ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ.....	97
Старчук Євгеній. ВІДЧУЖЕННЯ ЛЮДИНИ У СИТУАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ.....	99
Товкач Михайло. ГАЙ ЦІЛЬНИЙ МЕЦЕНАТ ТА МЕЦЕНАТСТВО.....	102
Трохимішин Сергій. ФІЛОСОФІЯ КЕРІВНИКА ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ФІЛОСОФІЮ БІЗНЕСУ.....	106
Турчинова Вікторія. ПОГЛЯДИ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ НА ОСВІТУ І ВИХОВАННЯ.....	109
Хоровська Яна. ВПЛИВ АРТ-ТЕРАПІЇ НА ПСИХОЛОГІЧНИЙ СТАН ТА БЛАГОПОЛУЧЧЯ ЛЮДЕЙ ПІД ЧАС ВОЄННИХ КОНФЛІКТІВ.....	111

Амма Алефтіна,
аспірантка кафедри філософії та політології
історичного факультету
Житомирського державного університету
імені Івана Франка
Науковий керівник: доктор філософських наук,
професор *Ковтун Н.М.*

ВІДЧУЖЕННЯ ЛЮДИНИ У ВІРТУАЛЬНОМУ ПРОСТОРИ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Віртуальний простір став невід'ємною складовою існування сучасної людини. Він серйозно впливає на трансформацію світогляду, цінностей і практичних настанов людей у різних регіонах світу. Якщо у минулі століття людина мала докладати зусиль щодо адаптації до мінливих умов природного і соціального середовища буттєвості, то в останні десятиліття її буття змістилося у віртуальну сферу, яка стала заміником її соціальної і природньої дійсності.

Сам термін «віртуальна реальність» достатньо розмитий у контексті визначення його сутнісних, атрибутивних ознак. Як слушно наголошує І. Михальчук, на рівні буденної свідомості під цим поняттям мається на увазі «деякий образно-смісловий вимір, пов'язаний з комп'ютерами (швидше, не як власне з технічними приладами, але як із засобом становлення певної нової, технічно-міфологічної картини світу)» [3, с. 39]. Сучасна людина доволі часто навіть не усвідомлює, що вона вже є частиною цієї реальності, насамперед через власну суб'єктивність. Більше того, у її свідомості може бути протиставлення віртуальної і фізичної реальності, а відтак і ілюзія, що віртуальна реальність необов'язкова, мінлива, і з неї будь-коли можна вийти.

До атрибутивних ознак віртуальної реальності належить її штучний (створений) характер, автономність, анонімність та інтерактивність. У самій віртуальній реальності простір і час функціонують не так, як у фізичному світі. Простір у ній може бути змінюваним у залежності від системи відліку (програми) а точніше від бажання людини-творця, а час необов'язково має ознаки

лінійності. У віртуальній реальності все можна почати з самого початку, людина може повернутись не лише в минуле, а й переміститись у майбутнє.

Чи не найважливішою ознакою віртуальної реальності є потенційна можливість реалізації у ній будь-чого, можливість штучної реалізації у «знаково-графічній формі тієї чи іншої мислимої можливості (абстрактної чи конкретної)» [3, с. 39]. Така можливість або тимчасово, або принципово неможлива у фізичній реальності. Під впливом людини-творця, програміста, дизайнера, художника, письменника ця можливість має можливість реалізуватись у віртуальній реальності. У такому розумінні віртуальна реальність є не просто комп'ютерною симуляцією, а сферою реалізації творчої активності людини у широкому розумінні.

Однак ця характеристика віртуального буття сучасної людини співвідноситься з загрозою її потенційного відчуження від справжніх смислів і орієнтацією на споживання заміників-симулякрів. Свого часу французький мислитель Жан Бодріяр розглядав симулякр як особливий знак, який може набувати власного буття в інформаційній реальності. У такій інтерпретації симулякр є формою буття у віртуальному світі. Набуттю онтологічного статусу симулякра у віртуальній реальності згідно з Ж. Бодріяром передують ще три етапи «девальвації знаку». На першому етапі цього процесу знак, наділений іманентною символічною силою, відображає частину глибинної реальності. На другому етапі знак вже маскує або спотворює реальність, а на третьому етапі девальвації знак маскує вже відсутність самої глибинної реальності [1, с. 45]. У контексті цього французький філософ тлумачить віртуальну реальність, як ніщо інше, «як простір симулякрів» [1, с. 40]. Відтак, віртуальна реальність тлумачиться як простір, де функціонують симулякри як копії копій.

Симуляційний характер образів у віртуальній реальності співвідноситься з її автономністю і певною анонімністю буття людини у віртуальному просторі, який позбавлений не лише цензури, але й відповідальності суб'єкта творення і споживання віртуальної продукції. Автономність і анонімність існування у віртуальній реальності зумовлює відчуження людини від самої себе, своєрідну

«смерть суб'єкта». У віртуальному світі людина, з одного боку, може втілитись у будь-якому образі, не обов'язково людському: в образі ельфа, античного бога, титана, чудовиська, автобота та ін. З другого боку, ця ж людина прив'язана до свого крісла біля комп'ютера. Фактично її тіло існує в одній реальності, а її свідомість існує – в іншій. Така людина має щонайменше дві ідентичності.

Ще однією сутнісною ознакою віртуальної реальності є її інтерактивність. Людина-споживач інформаційних або символічних продуктів долучається у віртуальному світі не лише до їх використання, а й часто стає їх співтворцем. При цьому, як наголошує український дослідник Ф. Власенко, прямо на очах аудиторії у віртуальному просторі розмивається ієрархія культурних цінностей, змінюються просторові і часові орієнтири, коли інформація або візуально-звукові образи переносяться у різні куточки світу миттєво [2, с. 210]. Інтерактивність, яка завбачує можливість відчуття присутності у віртуальному світі, постає прямим наслідком потужного розвитку інформаційних технологій.

Загалом, віртуальна реальність є сферою реалізації суб'єктивності, де людина, подолавши просторову і часову визначеність та обмеженість фізичної реальності, здатна до творення різних феноменів, образних і символічних форм. Людина у віртуальному світі за допомогою технічних засобів стала творцем, для якого все стає можливим. Але ключовою проблемою як творця віртуального світу, так і людей, які долучаються до його ігрових стратегій, стає загроза відчуження від реального буття у фізичному і соціальному світі.

Список використаних джерел

1. Бодрійяр Ж. Симулякри і симуляція. Київ: Основи, 2004. 230 с.
2. Власенко Ф. П. Віртуальна реальність як простір соціалізації індивіда. *Гуманітарний вісник ЗДІА*. 2014. № 56. С. 208–217.
3. Михальчук І. Симуляція реальності людини у віртуальному просторі. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2018. № 11 (384). С. 38–43.

Бежевець Яна,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
факультету інформаційних технологій, обліку та фінансів
Поліського національного університету
Науковий керівник: кандидат філософських наук,
доцент *Мельничук В.В.*

ЦІННОСТІ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

У світі, де зміни стають нормою, а технологічний прогрес швидко перетворює наше оточення, цінності сучасної молоді набувають особливого значення. Молодь сьогодні визначається не лише своїм віком, але й унікальними переконаннями, поглядами та цінностями, які впливають на формування суспільства. В цьому контексті важливо розглянути, які цінності визначають світосприйняття та діяльність молодого покоління, і як ці цінності впливають на подальший розвиток нашого суспільства. У цій статті розглянемо ключові аспекти цінностей, які формують світогляд та дії сучасної молоді, та їхню роль у визначенні майбутнього.

Цінності та пріоритети сучасної української молоді віддзеркалюють як глобальні тенденції, притаманні молодим поколінням, так і специфіку національного контексту [2].

Згідно з даними дослідження Міністерства молоді та спорту 2021 року, на першому місці в ієрархії цінностей молодих українців перебуває здоров'я – можливість почуватися бадьорим та енергійним. Це корелює із зростанням уваги до здорового способу життя в усьому світі. Також пріоритетами є матеріальний достаток та міцні стосунки з друзями – тобто фінансова незалежність поєднується з прагненням приналежності до соціальних груп [1, с. 3].

Водночас важливими складовими особистісної самореалізації для молоді є щаслива родина, цікава робота за фахом та можливості для розвитку власного потенціалу. Спостерігається орієнтація на креативні та високотехнологічні професії, пов'язані з ІТ, бізнесом, мистецтвом – адже саме вони асоціюються з успіхом та високим рівнем життя.

Здійснюючи вибір професійної кар'єри, молодь української нації також демонструє зростаючий інтерес до галузей, пов'язаних із соціальною відповідальністю та громадським служінням. Для багатьох молодих українців важливо обирати такі професії, які сприяють соціальному прогресу та спільному благу.

Водночас реалії соціально-економічної ситуації в країні накладають свій відбиток – основними проблемами молоді є недостатній рівень зарплат та стипендій, відсутність вільного часу, поганий стан здоров'я. Тобто фінансова скрута та соціальне виснаження контрастують із прагненнями до успіху та самовдосконалення [3, с. 155].

Зокрема, питання гендерної рівності та інклюзивності стають все більш актуальними для молоді. Молодь виявляє інтерес до того, щоб жити в суспільстві, де кожна особа має рівні можливості та може вільно реалізовувати свій потенціал, незалежно від статі, етнічної належності чи фізичних можливостей.

Отже, ціннісні орієнтири молодого покоління в Україні демонструють поєднання матеріальних і духовних потреб, прагнення до кар'єрного зростання і гармонійних стосунків на тлі складних реалій повсякденного життя. Це вимагає від держави створення умов, за яких молодь зможе повною мірою розкрити власний потенціал [2].

Цінності, які є домінуючими для сучасної молоді, значною мірою впливають на суспільний розвиток та формування майбутнього. Вони відображають сучасні реалії і визначають напрямок, в якому рухатиметься суспільство. Зважаючи на наведені аспекти цінностей сучасної молоді, важливо визнати, що це покоління не лише спостерігає за змінами в світі, але й активно приймає участь у їх формуванні.

Сучасна українська молодь демонструє властиве глобалізованим молодим поколінням прагнення до самореалізації та особистісного розвитку поряд із бажанням матеріального достатку та комфорту. Згідно з дослідженням Міністерства молоді та спорту 2021 року, провідними цінностями для молодих

українців є кар'єрне зростання, щаслива родина, цікава та високооплачувана робота за фахом, можливості для реалізації власного потенціалу. Водночас складна соціально-економічна ситуація в країні не дозволяє повною мірою втілити ці прагнення через низький рівень доходів, стан здоров'я та брак вільного часу. Тому для гармонійного поєднання особистих і професійних амбіцій молодим українцям необхідна підтримка держави у створенні сприятливих економічних, соціальних та медичних умов. Лише за цих обставин нинішнє молоде покоління зможе розкрити весь свій потенціал на благо країни.

Список використаних джерел

1. Дічек Н. П., Іванюк Г. І., Гоголь Н. В. Сучасна українська молодь у діалозі із Григорієм Сковородою: деякі результати польових досліджень. *Education and pedagogical sciences*. 2022. № 2. С. 3–16.
2. Становище молоді в Україні 2021: нове соціологічне дослідження. URL: <https://pon.org.ua/novyny/9234-stanovyshche-molodi-v-ukraini-2021-nove-sociologichne-doslidzhennia.html>.
3. Shvets O. V. Modern Paradigm of Economic Activity of Youth in the Labor Market of Region. *Business Inform*. 2020. Т. 8. № 511. С. 154–160.

Будніченко Іван,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
факультету екології та лісового господарства
Поліського національного університету
Науковий керівник: доктор філософських наук,
професор *Муляр В.І.*

СОКРАТ: КОНЦЕПЦІЯ САМОПІЗНАННЯ

Сократ – це грецький філософ з Афін, який народився приблизно в 470-469 роках до нашої ери та добровільно прийняв смерть, випивши цикуту приблизно в 399 роках до нашої ери. Найважливіше значення його постаті полягало в тому, що він фактично вперше в історії європейської філософії започаткував проблему людини як ключову тему філософських роздумів. Сократ став відомий в основному завдяки посмертним розповідям класичних письменників, зокрема і його учнів Платона і Ксенофонта. Тут варто зауважити про те, що сам Сократ не

написав жодного тексту, а реконструкція його філософії ведеться саме через розповіді інших людей, а не його самого [1]. Розповіді про нього написані в жанрі сократівського діалогу, тобто в формі діалогу самого Сократа та його співрозмовника [2].

Однією з найповніших інформацій про Сократа, яка дійшла до нашого часу, вважають діалоги Платона – найвидатнішого його учня. Саме в них Платон розкрив знаменитий сократівський метод дискусії, цінування ним розуму та моралі як основ людського буття і мислення. В цих діалогах Платон також показав не менш знамениту сократівську іронію, смисл якої полягав у тому, щоб викрити слабкі місця у позиції співрозмовника та змусити його усвідомити свою неправоту [1]. Питання, які ставив Сократ, були короткими так само як і його відповіді. Це стосувалося різноманітних проблем, які зазвичай стосувалися якоїсь із чеснот, а відповіді на ці запитання зводилися до того, що співрозмовник опинявся в глухому гносеологічному куті і вже не міг дати нормальної відповіді на запитання.

Така методика ведення дискусії нерідко оголювала недоліки мислення співрозмовника, внаслідок чого останній залишав поле дискусії незадоволеним, а частіше ображеним на Сократа. Зважаючи ж на те, що Сократ вів бесіди в тому числі і з знатними громадянами Афін, він нажив собі немало ворогів, які бажали йому помститися. Саме це стало головною причиною того, що 399 році до нашої ери Сократ був засуджений на суді, який йшов один день [1]. Його звинуватили в псуванні молоді, не визнанні богів, яких визнає місто, а у визнанні інших нових божеств. Обвинувачення, яке подав Мелет, полягало в тому, що, мовляв, Сократ порушує закон, бо піддає аналізу те, що знаходиться під землею, і те, що в небі, видаючи брехню за правду та навчаючи цьому інших о цих звинувачень долучилися також Аніт та Лікон і, як казав сам Сократ, виступали вони проти нього за те, що він принизив своїми питаннями поетів, ремісників і громадських діячів. Були і інші звинувачення. Сократ рішенням суду був засуджений до страти [3], проте, як свідчили його учні, він помер через отруєння цикутою, яку він сам і випив. Хоча і до сьогодні точаться дискусії про те, що випив Сократ.

Цикута була дуже поширеною отрутою в Давній Греції, однак є думки про те, що Сократ вжив болиголов, таку саму смертельну речовину [1].

Варто сказати про те, що ідея самопізнання людини не було відкриттям Сократа, адже було властивим в ранній грецькій філософії. Проте саме Сократ використовував формулу мудрості – «пізнай самого себе», яка, за записами грецького письменника Павсанія, була викарбувана на вході в Храм Аполлона в Дельфах, і яку Сократ зробив основною частиною в своєму вченні [5]. Насамперед Сократа цікавило таке питання, як добродієність, чеснота в цілому. Адже існують багато різних якостей, які можна віднести до чесноти, наприклад: мужність, милосердя, правильність, але що між ними спільного, та які можна вважати добрими, такими що заслуговують на всебічне схвалення, а які є погані, тобто такі, які заслуговують на осуд [6]. На думку Сократа добродієність - це та поведінка людини, яка пов'язується із оволодінням такими громадянськими якостями, як мудрість, благочестя, незворушність, справедливість тощо. В свою чергу чеснота в його розумінні є не що інше як знання, якими треба озброювати людей, роблячи їх мудрішими, відповідальнішими, добродієнішими і, насамперед, справедливими, позитивними. [7].

Сократ часто роздумував над парадоксальними висловлюваннями, такими, наприклад, як «я знаю, що нічого не знаю», «я знаю, що я мало знаю», «чим більше я знаю, тим менше я знаю» та іншими. Хоча його і вважали наймудрішою людиною Греції, парадоксально було це почути від людини про те, що вона, наприклад, нічого не знає або мало знає. Однак сам же Сократ говорив про це як знання про незнання, адже хоча більшість людей також не мають знань, або мають тільки певні знання, вони не знають про те, що вони не знають і вважають, що вони знають дуже багато [6]. В своїх підсумках від розмови з людьми, які славилися своїм розумом, Сократ зауважував, що ті люди здавалися йому ледь не найбільшими неучами, а інші, що вважалися гіршими, навпаки, обдарованими [3]. Сократ казав: «...хто не знає своїх слабких місць, той не знає себе» [7]. Адже людина сама по собі є складною істотою як у фізіологічному, так і в духовному

плані. І ця її складність не дається, гне відкривається людині відразу, а лише поступово, в процесі реальної життєдіяльності. А головним способом отримання такого знання про себе є лише самопізнання. В процесі самопізнання людина розкриває себе, свої здібності, а потім реалізує їх практично і, таким чином, досягає своїх життєвих цілей, свого щастя. Ось чому Сократ вважав головною ідеєю самопізнання та самовдосконалення через пошуки істинного знання. Метою ж цього всього він вважав розвиток моральної сфери та пізнання людини, розвиток її чеснот, таких як хоробрість, справедливість, благочестя, самовладання, які стануть найбільшим благом для людини [7].

Список використаних джерел

1. Сократ.URL.: <http://surl.li/czrea>
2. Сократівська іронія. URL.: <http://surl.li/sifws>
3. Кобій Й., Головач У., Коваль Д., Лучун Т., Мушак Ю. Платон Діалоги/Переклад з давньогрецького – К: Основи, 1999. Вип. 395. С. 20-41.
4. Болиголов. URL.: <http://surl.li/sifxx>
5. Nosce te ipsum. URL.: https://uk.wikipedia.org/wiki/Nosce_te_ipsum
6. Сократ: проблема самопізнання, моральний пошук і знання про незнання. URL.: <https://studfile.net/preview/3595658/page:11/>
7. Левченко Ю. М. Сократ про ідеал самопізнання і самовдосконалення. URL.: http://www.rusnauka.com/23_WP_2009/Pravo/51008.doc.htm

Волинчук Ірина,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
факультету права, публічного управління та національної безпеки
Поліського національного університету
Науковий керівник: кандидат філософських наук,
доцент *Мельничук В.В.*

ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО:

СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ

Питання щодо формування громадянського суспільства є актуальними та важливими не лише сьогодні, але й впродовж усієї історії розвитку філософії.

Основоположник європейської філософії, давньогрецький мислитель Платон вважається одним із перших мислителів, які тлумачили питання громадянського суспільства. Згідно з поглядами Платона, первинні чесноти людини відповідають її природним суспільним потребам від народження. Арістотель наслідує Платона в підкресленні соціальної важливості держави, проте всупереч йому зауважує, що держави, які існують у світі, не є недосконалими копіями первісної ідеальної держави, навпаки, держави змінюються відповідно до перетворень у суспільстві.

Загалом першопочатки теорії громадянського суспільства можна знайти в працях: «батька» сучасної політичної філософії та політології італійця Нікколо Макіавеллі; англійських мислителів Томаса Гоббса та Джона Локка; шотландського економіста і філософа Адама Сміта та його друга – філософа і історика Адама Фергюсона; англо-ірландського публіциста, мислителя Едмунда Берка; американського письменника і політичного філософа Томаса Пейна.

Пізніше французький філософ, письменник і політичний діяч Шарль-Луї де Монтеск'є в своїй теорії зазначив, що громадянське суспільство – це є результат історичного розвитку і саме воно є «суспільством ворожнечі людей», а щоб її подолати – потрібна держава. Ш.-Л. де Монтеск'є вважав, що громадянське суспільство є важливою гарантією проти свавілля і тиранії, і стверджує, що цивільне право і державне право взаємозалежні. В сучасному світі принцип поділу влади, який був запропонований Ш.-Л. де Монтеск'є, постає як неухильний спосіб реалізації законності, невіддільний принци демократичної, правової держави.

У XIX ст. німецький філософ Г. В. Ф. Гегель розглядає громадянське суспільство на одному рівні з державою. Внаслідок зростання уваги до особистості у XX столітті формується нова концепція раціональності: «особистість – громадянське суспільство – держава» [1, с. 29–30].

Більшу частину XX століття проблеми громадянського суспільства не розвивалися належним чином не лише в нашій державі, а й у країнах Заходу. Термін «громадянське суспільство» знову набув актуальності в 1970-1980-х роках. Основною причиною цього було стрімке посилення експансії держави.

Головною особою громадянського суспільства є людина як індивід із заздалегідь визначеними потребами, інтересами та цінностями. А держава, насамперед, постає як організаційна форма суспільства, а її суб'єктами є люди. Міцність і могутність будь-якої держави залежить від її соціально-політичної та правової зрілості.

Громадяни мають не бути не лише об'єктами розпоряджень та виконавцями державних законів, але й суб'єктами власних прав, відповідних повноважень, визначених як правовим законом, так і принципами загальнолюдської моралі. Це означає, що вони повинні мати громадянську свідомість, сформовану як умову і результат існування громадянського суспільства, ідея якого органічно виникає в поєднанні з ідеєю розвитку правової держави.

Зауважимо, що громадянське суспільство характеризується як таке, що сприяє реалізації внутрішнього потенціалу людини та вільному волевиявленню шляхом формування інституцій і відносин, які уможливають самореалізацію особистості та об'єднань громадян за умов мінімального втручання в їхню діяльність.

Як конкретна структура відносин між людьми та організаційна форма спільного життя, в якому люди беруть безпосередню участь і добровільно проявляють ініціативу та відповідальність, громадянське суспільство ставить особливо високі вимоги до своїх членів, вимагає духовності та людських стосунків. Воно ґрунтується на любові, повазі й особливо міцній правосвідомості, ґрунтується на принципі вільного волевиявлення, без якого неможливо не лише жити в правовій сфері, а й будувати стосунки з іншими людьми.

Особливості громадянського суспільства створюють високі вимоги до його громадян. Це означає, що в таких суспільствах люди та їх добровільні об'єднання (групи) мають реальні можливості, гарантовані державою, вільно об'єднуватися для досягнення спільних цілей. Обов'язковим елементом громадянського суспільства є індивідуальна самостійність; уміння

розраховувати на власні сили; відповідальність; незалежність від зовнішнього тиску. Його основою є законослухняні вільні громадяни та їх добровільні об'єднання, існування яких регулюється не політичною владою, а самоврядуванням, вільним волевиявленням громадян і законом.

Громадянське суспільство забезпечує самореалізацію особистості поза межами державної структури, де суспільство та держава органічно одне одного доповнюють. Крім того, воно характеризується системою представництва інтересів різних груп у формі громадських об'єднань; а також політичні партії представляють інтереси окремих соціальних груп і формулюють політичні пріоритети.

Враховуючи особливості історичного розвитку цивілізованих країн, необхідно зазначити, що формування громадянського суспільства є складним і суперечливим процесом. Не всі, хто бере участь у формуванні громадянського суспільства, є прихильниками влади, або, навпаки, але переваги такого суспільства незаперечні – протилежність думці, відкритість і свобода. Громадянське суспільство можна охарактеризувати в двох аспектах: як об'єктивно існуючу соціальну реальність, складову суспільства, що має просторовий і часовий вимір, етапи становлення та різновиди; а також як теоретичний концепт, що сприяє глибшому осмисленню суспільної системи [2].

Відтак громадянство реалізується у відносинах між громадянами і відображає соціальний статус індивіда як носія публічної діяльності, констатує його зв'язок з державою, що реалізується у системі взаємних прав та обов'язків [3, с. 266]. Воно набуває значення, коли є взаємозв'язок з реальними потребами, прагненнями, цінностями та інтересами людей.

Передумовами формування громадянського суспільства без яких цей процес неможливий є:

- володіння певними правами власності або правами користування та розпорядження суспільними продуктами, створеними кожним членом суспільства;

- наявність розвиненої соціальної структури, що відображає різноманітність інтересів усіх соціальних груп суспільства;

- високий рівень розвитку особистості в усіх аспектах, внутрішня свобода, здатність до самостійної діяльності та самореалізації.

Громадянське суспільство це: реальність, де є певні свободи, цінності, права; де є визнання неприйнятності насильства та примусу в усьому, що стосується організації суспільного життя; це самоорганізація та реалізація природного права на свободу; це свідоме розширення свободи, спрямоване на повагу людської гідності та гарантування права людини жити в суспільстві.

Дотримання прав стає можливим завдяки здатності людини бути солідарними з іншими. Соціальне підкріплення дій солідарності стає юридичною необхідністю поважати гідність людей і розглядати їх як рівних, а їх унікальність стає важливим доповненням до їхніх власних соціальних навичок.

Таким чином, громадянське суспільство не є самоціллю: це засіб досягнення гідної якості життя в суспільстві, де створені всі умови для самореалізації особистості; це форма людської спільноти, яка перебуває на певному етапі розвитку і задовольняє потреби індивідів за допомогою праці; це добровільно сформовані об'єднання індивідів; це простір вільного індивідуального спілкування, захищений необхідними законами, де поважаються цінності громадян.

Список використаних джерел

1. Бойчук М. А. Влада і громадянське суспільство: механізми взаємодії. К.: ТОВ «Атлант ЮЕмСі». 207 с.
2. Колодій А. Розвиток громадянського суспільства [Електронний ресурс]. URL: http://www.political-studies.com/?page_id=178
3. Політологія. Навчально-методичний комплекс: Підручник. Київ: Центр навчальної літератури, 2004. 704 с.

Гаврилюк Роман, Невмержицький Дмитро.
аспіранти I курсу Поліського національного університету
Науковий керівник: кандидат філософських наук,
доцент *Шевчук С.Ф.*

ФІЛОСОФІЯ І СИНЕРГЕТИКА: ГАРМОНІЙНА ВЗАЄМОДІЯ СИСТЕМ

Філософія та синергетика – дві різні галузі, які, здавалося б, мають відмінні підходи до вивчення світу. Філософія, від грецького слова "philosophia" (любов до мудрості), є системною та критичною дисципліною, що досліджує фундаментальні питання щодо існування, знань, цінностей, мови, мислення та багато інших аспектів людського існування [1, с. 6]. Філософія спрямована на розуміння глибинних принципів та сутності всесвіту, людини та їх взаємодії. Синергетика ж є науковим підходом, який досліджує взаємодію складних систем та їх перехід від хаосу до порядку. Виникнення терміну «синергетика» пов'язане з грецьким словом «synergos» (спільна робота). Основоположниками цієї науки є Г. Хакен та І. Прігожин [2], [3]. Проте, розглядаючи ближче, можна побачити точку перетину цих дисциплін, яка виявляється у вивченні гармонійної взаємодії систем. Ці тези присвячені дослідженню взаємозв'язку та впливу синергетики на філософське розуміння гармонії у взаємодії систем.

Перш ніж досліджувати взаємодію між філософією та синергетикою, важливо зрозуміти основні концепти синергетики. Синергетика – це наука, яка вивчає самоорганізацію та взаємодію в складних системах. Вона досліджує явища самоорганізації, де системи, незалежно від своєї природи – фізичні, біологічні чи соціальні, мають здатність самостійно організовуватися та еволюціонувати [2]. Синергетика спирається на ключові поняття, такі як емерджентність, стрижневі точки, іррегулярність та інші, які виражають вплив на гармонійність взаємодії в системах [4].

Філософія, зі свого боку, завжди була спрямована на вивчення глибинних питань щодо природи реальності, пізнання та моралі. У контексті взаємодії систем, філософія може сприйматися як той рушій, який формує етичні та

метафізичні рамки для розуміння гармонії. Гармонія у філософії – це не тільки емпірична концепція взаємодії, але й внутрішній стан, який має велике значення для розуміння існування [5].

Самоорганізація, як ключовий аспект синергетики, визначає можливість системи організувати свою структуру та властивості без зовнішнього втручання. Цей процес може включати емерджентні властивості, які виникають на рівні всієї системи. У філософському контексті, самоорганізація може бути розглянута як шлях до досягнення гармонії – внутрішньої стабільності та співвідношення [4].

Розглядаючи гармонію в соціальних системах, синергетика досліджує взаємодію людей, інституцій та культурних факторів, а філософія, зі свого боку, розробляє етичні рамки такої взаємодії. Гармонійна взаємодія в соціальних системах може бути представлена як досягнення справедливості, рівності та взаєморозуміння [6]. Гармонійна взаємодія систем починає відігравати ключову роль в розвитку науки, технологій, соціальних та екологічних аспектах світу. Дослідження цього явища не тільки допомагає зрозуміти природу систем, але й практично впливає на різні галузі нашого життя. Нижче подано основні аргументи, що свідчать про важливість вивчення гармонійної взаємодії систем.

1. Сприяння швидкому розвитку технологій.

Вивчення гармонійної взаємодії систем є необхідним для просування технологічних досягнень. Усвідомлення того, що різні компоненти взаємодіють та співпрацюють, дозволяє ефективніше впроваджувати нові технології та підвищувати їхню взаємодію для досягнення кращих результатів.

2. Сучасна медицина та біологія.

В гармонійній взаємодії систем ми можемо знаходити ключі до здоров'я та функціонування живих організмів. Вивчення взаємодії різних клітин, органів та систем організму може сприяти розробці більш ефективних методів лікування та підтримки здоров'я.

3. Соціальні взаємодії та гармонія.

У суспільстві гармонійна взаємодія систем визначає успішність соціальних відносин. Вивчення взаємодії між індивідами, групами та інституціями може

сприяти створенню ефективних стратегій співпраці, а також попередженню та вирішенню конфліктів.

4. Екологічна стійкість.

Дослідження гармонійної взаємодії екосистем важливе для збереження природної різноманітності та стійкості навколишнього середовища. Розуміння впливу різних факторів на екосистеми дозволяє розробляти стратегії збереження природних ресурсів.

5. Оптимізація виробництва та ефективного використання ресурсів.

В галузі економіки та виробництва гармонійна взаємодія систем має велике значення для оптимізації процесів та ефективного використання ресурсів. Вивчення взаємодії виробничих систем та оптимізація їх роботи сприяє сталому розвитку.

6. Філософське розуміння сутності та розвитку.

Гармонійна взаємодія систем є об'єктом філософського розгляду, оскільки вона стосується основних питань існування та розвитку. Дослідження цього явища може розкрити нові погляди на філософію природи, справедливості, моралі та соціальних відносин.

Дослідження гармонійної взаємодії систем є критично важливим для розуміння та вдосконалення різноманітних аспектів нашого світу. Від технологій та медицини до соціальних відносин і екологічної стійкості, гармонійна взаємодія систем є важливим елементом нашого сучасного суспільства та природи.

Хоча філософія та синергетика є різними методологічними підходами, їхні шляхи перетинаються в точках дослідження природи та її фундаментальних законів. Основною точкою з'єднання є прагнення розкрити сутність реальності та взаємодії систем [6].

Філософія може вносити вагомий внесок у синергетику, аналізуючи філософські аспекти самоорганізації, відносини визначеності та невизначеності, а також філософію природи і існування [6].

Гармонійна взаємодія систем визначається не лише фізичними законами чи внутрішніми властивостями, але і філософськими уявленнями та етичними принципами. Синергетика та філософія взаємодіють, розширюючи розуміння гармонійної взаємодії як ключового елемента у всіх аспектах життя. Такий підхід може визначати мету нашого існування, адже гармонійна взаємодія є не тільки об'єктивним фактом, але й метою, яку можна досягти завдяки взаємодії філософії та синергетики.

Список використаних джерел

1. Борко Т. М., Шарін О. В. Філософія. Курс лекцій. Миколаївський національний аграрний університет, 2023.
2. Haken, H. (1977). *Synergetics: An Introduction*. Springer.
3. Пригожин И., Стенгерс И. Порядок из хаоса. Новый диалог человека с природой. М., 1986.
4. Хакен Г. Інформація і самоорганізація. Макроскопічний похід до складних систем М., 1999.
5. Губерський Л. Філософія : підручник. Харків : Фоліо, 2017.
6. Жіхарко Ю. Д. Синергетика і філософія. Мінськ, 2009.

Громський Олег,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
агрономічного факультету
Поліського національного університету
Науковий керівний: доктор історичних наук,
професор *Романюк Н. Й.*

ІСТОРІЯ ВИДОБУВАННЯ ВУГІЛЛЯ НА ТЕРИТОРІЇ ЖИТОМИРЩИНИ

Житомирські поклади бурого вугілля входять до Дніпровського буровугільного басейну, розміщується в межах українського щита, який займає центральне положення в структурі південно-західної частини східно-європейської платформи. Контури Дніпробасу не виходять за межі контурів нульових відміток кристалічного фундаменту щита.

Моя ціль розповісти про розвиток гірничо/видобувної промисловості не на Донбасі, що є притаманною для цього регіону а на нашій Житомирщині.

Житомирщина, розташована на північно-західній частині Українського кристалічного щита, характеризується обмеженими запасами паливно-енергетичних ресурсів. У її підземних надрах знаходяться лише запаси бурого вугілля та торфу. Самі поклади представлені двома видами: пластовими та лінзопластовими, іноді горизонтальними пластами з продуктивною товщею 2-3 метри; лінзоподібні поклади майже горизонтального розташування з продуктивною товщею від 3 до 9 метрів. Поклади першого типу експлуатувалися підземним методом на глибині шахт від 60 до 80 метрів; поклади другого типу видобували відкритим методом. Товщина відкриття коливалась від 10-15 метрів в залежності від рельєфу, поверхні та розмірів вугільних лінз.

У повоєнні роки в Україні, а саме у 1946 році, під час буріння артезіанської свердловини поблизу міста Коростишів було виявлено буре вугілля. У ті роки в Україні загалом, і в Житомирській області зокрема, відчутний був дефіцит паливно-енергетичних ресурсів. Тому вже у 1947 році почалось будівництво першої шахти. Її спорудження здійснювалось під керівництвом Анатолія Кравченка, В ході цих подій було прийнято рішення створити Коростишівське шахтоуправління яке очолив Роман Федорченко. Та збільшили обсяг видобутку бурого вугілля до 500 тонн щоденно. Спочатку роботи в шахтах велися вручну. Вугілля подавалося на гора у дерев'яних вагонетках. Кайлом добували вугілля а лопатою навантажували у вагонетки. Робітники відкатували їх у збірний штрек, до стрічкового транспортеру. Робота вкрай важка.

Буре вугілля Житомирщини є цінною сировиною для виробництва паливних брикетів, які протягом тривалого часу вважалися найпоширенішим комунальним паливом в Житомирській області. Це вугілля також використовувалось як виважуючий компонент при бурінні глибоких свердловин для видобутку нафти та газу, а також в якості хімічної сировини і т.д. В 1949 році Коростишівська шахта виробила перші 7 тисяч тонн бурого вугілля. На початку

1950 року вже експлуатувалися дві шахти, які щоденно видобували на поверхню 1100 тонн.

Проводилося розширення геологічного вивчення розвіданих територій, а також здійснювалась розвідка нових родовищ. Список буровугільних родовищ постійно поповнювався. Кмитівське, Андрушівське Гардишівське були ретельно вивчені, частково вже вивчено Негребівське, і виявлено цілу серію буровугільних лінз в різних частинах Житомирщини. 10 жовтня 1958 року розпочала роботу Стрижівська шахта №1. Як пізніше стане відомо гірники цього розрізу даватимуть 80 % всього вугілля, яке видобувалось у районі. Проте будівництво цієї шахти проходило у великому напруженні. Шахтобудівникам довелося подолати серйозні труднощі адже похилий і вертикальний стовбури проходили крізь 14 метровий шар плавуну. Тільки застосувавши спосіб заморожування, шахтарі перемогли цю каверзу природи.

У 1959 році почався видобуток бурого вугілля методом відкритого кар'єру на Стрижівському та Кмитівському родовищах, а вже у 1959р Коростишівське шахтоуправління почало розміщуватись в селі Стрижівка . Того ж року шахтарі впровадили передові на той час підземні очисні комплекси та прохідницькі комбайни. У 1963 році на базі шахтоуправління запрацювала брикетна фабрика. А вже через 10 років Коростишівське шахтоуправління видало споживачам п'ятнадцятимільйонну тонну вугілля. На вулиці Бльварній був перший терикон. Малеча з вереском гасала у чорній пилюці довкруг великого і темного, як смола, горба.

Відпрацювання запасів шахтних полів двох Коростишівських шахт завершилося в період з 1968 по 1971 роки. Видача бурого вугілля на Кмитівському розрізі почалася тридцять років тому, і в той же період розпочалась експлуатація Андрушівського родовища кар'єрним методом. Кмитівський розріз розпочав рекультивацію відпрацьованих територій. Роботи на цьому розрізі не були складними, оскільки відкривні роботи переважно супроводжувались внутрішнім утворенням відвалів, і зовнішні відвали становили невелику частину. Таким чином, рекультивація відпрацьованих

територій Кмитівського розрізу передбачала висадження лісових насаджень на площі близько 250 га. Утворення декількох озер і формування водойм обсягом приблизно 40 га. загалом. Площі шахтних полів, які були відпрацьовані на початку підземних робіт і в процесі експлуатації, стали важливими сільськогосподарськими землями.

Шахтарська справа уособлюється у багатьох людях, багатьох фахівцях та звичайних робітниках. Серед них можна відмітити: Анатолій Городинський, Він пройшов нелегкий трудовий шлях від слюсаря до начальника зміни Стрижівської шахти. Обирався головою шахткому. За сумлінну працю його відзначено численними грамотами та подяками. Знаками «Шахтарської слави»;

Ваханг Купрашвілі. Ваханг Нестерович міг би стати добрим танцюристом або непоганим художником. Можливо, він і обрав би одну з цих професій, коли б не було на світі іншої – шахтарської професії його батька. Він працював у Стрижівській шахті, очолював бригаду наваловідбійників і швидко вивів її у передові. Саме цій бригаді було доручено освоювати новий очисний механізований комплекс «Тула». Як свідчення наполегливої праці у забої – знаки «Шахтарської слави» всіх трьох ступенів.

Список використаних джерел

1. Бакка М.Т., Шелест З.М.: Розробка корисних копалин. Деформування поверхонь буровугільних родовищ Житомирщини, відпрацьованих шахтно-кар'єрним способом. ЖДТУ. 2004. 134 с.
2. Огаренко Ю: Проблеми вугільної промисловості України та викиди парникових газів від видобутку й споживання вугілля. К: Національний Екологічний центр України. 2010. 51 с.
3. Червінська Л. Слідами шахтарської слави. 2020. URL: <https://knujka2015.blogspot.com/2020/08/blog-post.html>

Гужа Марія,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
факультету інженерії та енергетики
Поліського національного університету
Науковий керівник: доктор філософських наук,
професор *Муляр В.І.*

МАРК АВРЕЛІЙ

Марк Аврелій був римським імператором. Поєднував в собі владу над цілою державою і водночас був філософом. Це єдиний філософ на троні. Він виявив себе як досвідчений політик, вправний дипломат, але запам'ятався він більш за все як імператор-філософ.

Народився в 121 році нашої ери. В заможній родині. Отримав прекрасну освіту. Його вчителями були філософи – риторики. Великий вплив на Марка Аврелія чинив його дідусь, котрий тричі обіймав посаду консула. Саме він піклувався про освіту онука. Навчався Марк з легкістю, добре розбирався в риторичі, юриспруденції, законах, державних справах. Після смерті батька був усиновлений імператором. Потрібно відмітити, що тоді існувала традиція передавати владу в імперії шляхом усиновлення, задля того, щоб залишити владу гідній людині. Таким чином у 17 років Марк Аврелій став спадкоємцем Римського трону. Він чекав ще 23 роки, щоб стати імператором. В 24 роки одружився з донькою імператора, яка народила йому 12 дітей.

Завдяки своїм вчителям Марк Аврелій ще з дитинства захопився філософією і, незважаючи на заможне життя, вже з 12 років привчився спати на твердому, а також виконувати всі суворі вимоги аскетизму. Завдяки цьому виробив у собі такі риси характеру, як витриманість, стійкість, суворе дотримання моральних вимог, гідна поведінка за будь-яких обставин. Ці важливі людські чесноти Марк Аврелій відзначали усе його багатогранне політичне, державницьке і особисте життя.

Як правитель він був досконалим, основою його дій становила повага до людей. Громадська допомога дітям, бідним, хворим, сиротам. Величезне багатство полегшувало йому ці пожертвування. Марк Аврелій став ніби

опікуном усім, над ким не було опіки. Особливу увагу проявив до життя рабів: законом визначили види тілесних покарань, убивство раба вважалося злочином.

Але до християн він ставився з презирством. Ще його звинувачували в тому, що «віднявши у народу розваги, він хоче змусити народ займатися філософією». Розваги, зовнішні блага не цікавили імператора. Будучи на гладіаторських змаганнях, він читав книгу чи занотовував свої думки. Марк Аврелій знав, що мало було або зовсім не було філософів, які б дійсно здійснювали те, що радили іншим. Марк Аврелій, на відміну від них, залишився вірним філософії. У якості імператора він отримав величезну владу, могутність, гроші і славу, але не змінився, це все не вплинуло на нього. Він ввійшов в історію філософії як людина, дії якої відповідали її переконанням. Він втілював мрію Платона, коли на чолі держави стоїть мудрий правитель- філософ.

Праця, завдяки якій Марк Аврелій отримав звання філософа, називається «Роздуми» або «До самого себе». Вона складається з 12 книг давньогрецькою мовою і містить вчення про гарне життя, набір моралей. Це був власний щоденник Марка Аврелія, котрий знайшли тільки після його смерті. У центрі його вчень стоїть, поряд з тілом і душею, розум, інтелект- як вихователь почуття обов'язку і обитель совісті. Завдяки інтелекту людина досягає вміння керувати собою і своїми бажаннями.

Марк Аврелій був не войовничим імператором, але його правління визначалося запеклими оборонними битвами. Як писав імператор в своєму щоденникові, він не любив війни, але його бездіяльність могла нашкодити римлянам, він відчував відповідальність перед ними. Під час одного з захисних походів він і помер у 58 років від чуми.

Марк Аврелій належить до тієї когорти філософів, які своє життя будували у відповідності до тих теоретичних положень, які вони самі формулювали. За своє життя він залишив по собі низку таких життєвих принципів, яких дотримувався протягом своєї діяльності. Наведемо деякі з них.

«Досконалість характеру виявляється в тому, щоб кожен день проводити, як останній у житті». Цим він хотів сказати, що людина все своє життя має вдосконалювати себе, незважаючи на життєві обставини.

«Треба підкорювати розумом те, чого не можливо подолати силою». Марк Аврелій хоч і вимушений був часто вести бойові дії, але вважав, що найкращий спосіб вирішити проблему – це знайти розумний шлях, будувати свою діяльність на основі розуму, а не сили.

«Не роби того, що засуджує твоя совість, та не кажи того, що не є правдою. Виконуючи це, ти виконаєш найважливішу задачу свого життя». Це один з найважливіших життєвих принципів самого Марка Аврелія. Він полягає в тому, щоб завжди бути самим собою, ніколи не зраджувати собі, які б життєві негаразди тебе не спіткали.

Список використаних джерел

1. Марк Аврелій. Роздумування. Переклад Омелян Омецінський. Науково-дослідне товариство української термінології. Буенос-Айрес–Нью-Йорк, 1986.– 193с.
2. Сергій Махун. Марк Аврелій Антонін. Мудрець на троні. URL:<https://zn.ua/ukr/HISTORY/mark-avreliy-antonin-mudrec-na-troni-.html>

Дем'янчук Вадим,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Поліського національного університету
Науковий керівник: кандидат філософських наук,
доцент *Шевчук С. Ф.*

ФІЛОСОФІЯ СЕРЦЯ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ

Вступ:

Це дослідження розглядає філософію серця в творах Григорія Сковороди, спробуючи розшифрувати його висловлювання про сутність людського серця та його роль у філософському уявленні. **Метою** є виявлення глибокого сенсу, який прихований у простоті мови філософа.

Текст:

Творчість видатного українського мислителя 18 століття Григорія Сковороди містить цінні ідеї, пов'язані з концепцією «філософії серця». Цей напрям його філософської думки полягає у розгляді серця не лише як фізичного органу, а насамперед як джерела емоцій, почуттів та духовного життя людини.

Зокрема, у творі «Максим, або щастя позбавлене щастя» Сковорода висловлює думку про те, що серце володіє прихованим потенціалом, котрий виходить далеко за межі його біологічних функцій. Його міркування відзначаються простотою викладу, проте містять глибокі філософські ідеї.

Однією з ключових концепцій Сковороди є уявлення про гармонійну єдність людських сердець. Він порівнює серця з музичними інструментами в єдиному оркестрі життя, наголошуючи, що поєднані разом вони утворюють спільну мелодію буття. Цей образ відображає розуміння мислителем важливості гармонійної взаємодії як на рівні окремої особистості, так і на рівні суспільства.

Для ілюстрації своїх поглядів Сковорода вдається до багатих метафор, порівнюючи серце, наприклад, з дзеркалом чи фонтаном. Такі алегорії дозволяють йому передати уявлення про серце як втілення прозорості, чистоти та невичерпного життєдайного джерела.

Отже, незважаючи на простоту мови, філософія серця Сковороди містить потужний смисловий потенціал. Його концепція серця як джерела гармонії та осердя людського життя не втрачає актуальності й сьогодні. Адже вона спонукає замислитися над природою людини, єдністю та взаєморозумінням у суспільстві.

Розвиваючи далі тему філософії серця, варто зазначити, що ця концепція знайшла відгук і в працях інших мислителів. Зокрема, ідеї Сковороди перегукуються з поглядами Блезя Паскаля, котрий також вбачав у серці центр людського єства. На відміну від розуму та інтелекту, серце, на думку Паскаля, здатне осягнути вищі істини та досягти справжнього щастя.

Подібні мотиви присутні у філософії екзистенціалізму, де також йдеться про виняткову роль почуттів, інтуїції та внутрішніх переживань у пізнанні буття.

Так серце постає як символ автентичного людського існування та протиставляється холодному раціо.

Висновок:

Це дослідження підкреслює, що філософія Сковороди, хоча виражена простою мовою, несе у собі глибокий сенс та багатозаровість ідей. Він залишається актуальним для розуміння ролі серця у філософському контексті, надаючи інсайти у природу людської душі.

Список використаних джерел

1. Сковорода, Г. С. «Максим, або щастя позбавлене щастя.» Київ: Фоліо, 2007.
2. Грінченко, С. «Григорій Сковорода: життя і творчість.» Київ: Либідь, 2011.
3. Апресян, Р. Г. «Філософія Григорія Сковороди.» Київ: Наукова думка, 1974

Дрозд Богдан,
аспірант кафедри філософії та політології
Житомирського державного університету імені Івана Франка
Науковий керівник: доктор філософських наук,
професор *Ковтун Н.М.*

ВІДЧУЖЕННЯ ЛЮДИНИ У ВІРТУАЛЬНОМУ ПРОСТОРИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

З поширенням мобільних гаджетів стали популярними соціальні мережі. Спрощення функціоналу мобільних телефонів та їх зручний дизайн швидко увірвалися у наше життя, кардинально змінивши його, а також нас самих. Часто такі зміни мають негативний вплив. Те, що допомагає нам на побутовому рівні, у подальшому заглиблює нас у довготривалу прірву соціального відчуження. З початком російсько-української війни ці тенденції ще більш розширилися. У намаганні уникнути несправедливості сучасного світу та його неприємної реальності, людина все сильніше занурюється у світ ескапізму та віртуального простору.

У другій половині ХХ-го століття все більше філософів та лікарів звертали увагу на проблему відчуження людини від реальності Еріх Фромм розглядав технологізацію суспільства, як негативну тенденцію. Френсіс Фукуяма та Жан Бодрійяр досліджували проблему впливу віртуального світу на спотворення картини оточуючої реальності через соціальні мережі та засоби масової інформації. Психіатр Адамс Гансен вбачав у соціальних мережах та гаджетах одну з основних причин більшості психологічних проблем, з якими зіштовхується сучасна людина. У подальшому розглянемо відчуження таким чином: «Відчуження – філософсько-соціологічна та соціально-психологічна категорія, яка означає такі відносини між суб'єктом та його функцією, які виникають унаслідок втрати їхньої початкової єдності; процес розриву початкової єдності суб'єкта та об'єкта; характеристика життєвої ситуації індивіда чи соціальної групи, зумовлена перетворенням життєвого процесу на незалежну силу, яка перебуває понад людиною» [2].

У ХХ столітті феномен відчуження став предметом широкої зацікавленості багатьох науковців. Цей інтерес до проблеми пояснюється її актуальністю в умовах екзистенційних викликів людини. Проблема відчуження людини стала ще більш актуальною з появою смартфонів та соціальних мереж, коли відбулося відмежування людини від реальності, а суспільні відносини почали замінюватись віртуальними, правда – маніпуляцією, розум – практичністю, свобода – пригніченням. Основною причиною відчуження від реальності став значний прорив у розвитку мобільних телефонів.

Однак, доступ до Інтернету був обмеженим для користувачів стаціонарних комп'ютерів, які були не переносними та могли знаходитись лише в одному місці з кабельним підключенням до мережі Інтернет. Тривалий час мобільні комунікатори не були зручними для доступу до Інтернету через довгий процес прокручування, завантаження та набору повідомлень на малій та незручній клавіатурі. Поява iPhone вирішила величезну кількість наявних проблем, полегшивши процес прокручування та швидкого вибору необхідних клавіш на сайтах. Швидкість набору та користування збільшилась у декілька разів, а

подальша розробка мобільних додатків для смартфонів створила для людства можливість постійного знаходження в онлайн. За даними Київського міжнародного інституту соціології станом на весну 2017 року в Україні спостерігався стабільний ріст користувачів Інтернету. Близько 63 % опитаних були користувачами Інтернету [3]. А вже станом на 18 травня 2022 року щодня Інтернетом користувалися 77,8 % опитаних респондентів. Серед громадян віком від 18 до 29 років цей показник становить 95,7 % [6]. Людина виявилася постійно підключеною до віртуального світу, і з кожним роком ця ситуація стає все гіршою [1]. І як наслідок, прив'язаність до світу віртуального, закономірно призводить до відчуження людини і від соціальних зв'язків, і від природнього середовища.

Вплив соціальних мереж на сучасний світ важко переоцінити. Соціальні мережі та Інтернет в цілому полегшили наше життя: покупки стали доступними в один клік, знайомства, навігація у просторі, проведення вільного часу. Тепер нам не потрібно витратити сотні годин на пошук потрібної інформації у бібліотеках, алгоритми пошуку Google здійснюють це за нас. Поява штучного інтелекту скоротила процес пошуку інформації ще більше. Однак наскільки це безпечно? Заради комфорту ми звикли не помічати негативних сторін цих процесів.

Одним із перших науковців, який пропонував обмежити використання соціальних мереж, був вчений у галузі візуальних даних Джарон Ланьє. Він закликав видаляти соціальні мережі з мобільних телефонів через їх негативний вплив на людину та маніпулювання її поведінкою за допомогою алгоритмів. У своїй роботі «10 причин видалити акаунт із соціальних мереж просто зараз» він навів аргументи на підтримку своєї тези простою для читачів мовою[8].

Витрачаючи час у соціальних мережах, людина втрачає свободу волі. Алгоритми соціальних мереж створюють для користувачів інформаційну «бульбашку» та насичують її продуктами, які пасивно намагаються продати протягом тривалого часу. Мобільні гаджети збирають інформацію про вподобання користувачів, щоб потім використати її у рекламних компаніях.

Відомий біхевіорист Б. Спенсер розробив методологічну систему, відому як «ящик Спенсера» [8, с.15]. У своєму експерименті науковець зачиняв тварин у ящику та гладив лише тоді, коли вони виконували дію, необхідну для вченого. Такий принцип подібний із тим, який існує в соціальних мережах: коли людина виконує вірну дію, вона отримує дозу допаміну. Наприклад, вона викладає фотографію з правильним посилком, отримуючи вподобайки та коментарі від підписників та гостей своєї сторінки.

Потрапляння у цю «допамінову пастку» змушує людину змінювати себе за бажанням аудиторії. Багато відомих блогерів скаржаться на проблеми з психологічним здоров'ям та соціальною адаптацією. Вони втрачають соціальні навички та стають замкнутими у віртуальному світі. Часто їх дії мають нерациональний характер і диктуються запитами аудиторії.

Наприклад, відомий блогер Іван Гай вирішив спілкуватись українською мовою у своїх розважальних відео, але не отримав очікуваної підтримки свого контенту повернувся до російської мови, почавши критикувати небажання людей переглядати його контент українською мовою [5].

В умовах війни подібні інструменти можуть успішно використовуватися російськими спецслужбами, що стало очевидним під час виборів президента США у 2016 році. За допомогою великої кількості негативних коментарів на актуальні теми вони спровокували виборців не виходити голосувати за демократичну партію, чим забезпечило перемогу певному кандидату, якого підтримували російські спецслужби. Ці процеси детально описані Джароном Ланьє у розділі «Рух Black Lives Matter» [8, с.141].

Вплив соціальних мереж легко проаналізувати за популярністю російського серіалу «Слово пацана. Кровь на асфальте» через платформу TikTok. Відеоролики з саундтреками з цього серіалу стали масово поширюватися. Як результат, станом на 6 грудня 2023 року саундтрек з цього російського серіалу лідирує в топ-100 українського чарту Apple Music [10]. Саме в такий момент можна сміливо сказати, наскільки потужною може бути вплив соціальних мереж.

Загалом ми спостерігаємо парадокс. Переселенець із окупованого Лисичанська шукає притулку в Житомирі, бажаючи спокою й тиші від військових дій і смертей. Намагаючись знайти внутрішню стабільність та психологічний комфорт, він вдається до ескапізму. Це виражається в тому, що він починає активніше використовувати соціальні мережі, споживає контент російською мовою, оскільки ця мова стала невід'ємною частиною його повсякденного життя. Алгоритми соціальних мереж підкидають йому російськомовний контент з його специфічними наративами та ідеями.

Подібні тенденції також притаманні мешканцям великих міст України, які, хоча вранці ховають свої симпатії до знайомих, друзів, батьків чи родичів, увечері віддаються перегляду російськомовного контенту, такого як серіал «Слово пацана. Кровь на асфальте», під пісню «АЙГЕЛ – ПЬЯЛА» [4].

Такий сильний вплив соціальних мереж свідчить про нашу вразливість. У суспільному дискурсі давно вже увійшли терміни «ІПСО» та «дезінформація». Поки частина населення, не аналізуючи інформацію, споживає її, інша частина живе у постійній тривожності, вважаючи все фейками та провокаціями. Обидві позиції корисні для російських спецслужб.

Міністр закордонних справ України Дмитро Кулеба у своїй праці «Війна за реальність» починає книгу з словника. Він підкреслює, що «інформаційна війна» не пояснює тих процесів, які відбуваються у взаємовідносинах між двома ворогуючими державами. Закидати один одного інформацією недостатньо, треба вміло використовувати її. Саме тому він називає ці процеси «Війною за реальність». Яка віртуальна реальність переможе, такою і буде реальний світ [7].

Отже, у сучасному постіндустріальному суспільстві України спостерігається наростання процесу відчуження людини від реальності. Більшість молодих людей інтенсивно користуються мобільними гаджетами. Збільшується загальна кількість користувачів соціальних мереж та час, який вони проводять у віртуальному просторі. Початок російсько-української війни підштовхнув людей до пошуку безпечного простору. Обираючи ескапізм, людина отримує заряд дофаміну та відволікається від страхів оточуючої

реальності. Таке відчуження призводить до втрати відчуття оточуючої дійсності, а алгоритми соціальних мереж поступово змінюють реальну картину світу на віртуальну. Поступово людина втрачає зв'язок з реальністю та перестає тверезо оцінювати події, які відбуваються навколо неї. Подальша технологізація та віртуалізація нашого життя веде до появи ще одного театру військових дій. Часто цей простір є набагато важливішим, ніж реальні бойові дії, оскільки ця війна впливає на наше сприйняття оточуючої дійсності і нас самих. Тому, як зауважив Дмитро Кулеба, ми маємо не інформаційну війну, а війну за реальність. Від того, хто переможе в ній, залежатиме у якій реальності ми будемо жити: у «руському міру» чи українській національній державі.

Список використаних джерел

1. Андерс Гансен. Інстамозок. Як екранна залежність призводить до стресів і депресії / пер. зі швед. Ганна Топіліна. 3-тє вид. Київ: Наш Формат, 2022. 200 с.
2. Грабовська І. М., Грабовський С. І. Відчуження. Енциклопедія Сучасної України: енциклопедія [електронна версія]. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2005. Т. 4. URL: <https://esu.com.ua/article-34424> (дата звернення: 01.02.2023).
3. Динаміка користування інтернет в Україні: травень 2017. URL: <https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=705&page=1>. (дата звернення: 24.04.2023).
4. Заява Міністерства культури та інформаційної політики щодо російського кінематографічного продукту, який набуває поширення в Україні, зокрема серед підлітків. URL: <http://surl.li/sigex> (06.01.2023).
5. Івангай відновив трансляції російською, бо не отримав достатньо підтримки за перехід на українську. URL: <http://surl.li/sigfk> (03.12.2021).
6. Користування інтернетом серед українців: результати телефонного опитування, проведеного 13-18 травня 2022 року. URL: <https://kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1115&page=7&y=2022> (дата звернення: 26.04.2023).
7. Кулеба Дмитро. Війна за реальність: як перемагати у світі фейків, правд і спільнот. Вид. 3-тє, оновл. Київ : Книголав, 2022. 384 с.
8. Ланьє Джарон. Десять причин видалити акаунт із соцмереж просто зараз. Харків: Віват, 2020. 176 с.
9. Слово пацана: Мінкульт виступив проти російського серіалу, який віруситься в українських соцмережах. Чи є альтернатива? URL:<http://surl.li/sigfc> (06.01.2023).
10. Top100:Ukraine. URL: <https://music.apple.com/ae/playlist/top-100-ukraine/pl.815f78effb3844909a8259d759ecbddb> (06.01.2023).

Кваша Арсеній,
студент I курсу
відділення підприємництва, торгівлі та маркетингу
ВСП «Житомирський торговельно-економічний
фаховий коледж Державного
торговельно-економічного університету»
Науковий керівник: кандидат історичних наук
доцент *Кругляк М. Е.*

МУСТАФА КЕМАЛЬ АТАТЮРК – БАТЬКО І СИМВОЛ ТУРЕЦЬКОЇ НАЦІЇ

29 жовтня минуло сторіччя з моменту проголошення Турецької Республіки – одного з міжнародних партнерів незалежної України. Засновником нової держави став Мустафа Кемаль, прозваний Ататюрком (у перекладі – «прабатько турків»).

Мустафа Кемаль народився 1881 року в Салоніках, тоді – частині Османської імперії (сучасна Солунська область, Греція). Прикметно, що точна дата його народження невідома, однак пізніше політик надав перевагу 19 травня: саме в цей день розпочалася боротьба за незалежність Туреччини. Ще з дитинства хлопчика захопила військова кар'єра. У 1893–1896 рр. він здобував освіту у підготовчій військовій школі Салонік, у 1896–1899 рр. перебував у військовій школі Манастира (тепер – Битола, Північна Македонія), у 1899–1901 рр. – продовжив навчання в Османській військовій академії (Стамбул), у 1902–1905 рр. завершував здобуття освіти в Османській академії генерального штабу в Стамбулі [1].

Тюрколог Олександр Галенко зазначає, що на політичний Олімп Мустафа Кемаль зійшов лише 1915 року. До того часу він був офіцером. На перший погляд, даний чин не означає нічого. Однак з 1839 року османи взяли курс на зближення з Європою (вестернізацію), тож військових в імперії можна було розглядати як еліту, вишколену за європейським зразком. Саме в цей рік, у розпал Першої світової війни, Мустафа Кемаль очолив оборону у

Дарданелльській операції, домігшись у грудні звання генерал-майора й ставши національним героєм Османської імперії [4].

Світогляд Мустафи Кемалю Ататюрка сформувався під впливом суспільно-політичних тенденцій свого часу. Під враженням від несправедливості та занепаду Османської імперії, він вирішив взяти владу в свої руки для того, щоб реформувати та відновити свою країну. У 1919 році очолив національний рух опору проти іноземного вторгнення та окупації.

У жовтні 1923 року Туреччину проголошено Республікою, а Мустафу Кемалю – її президентом. До цього була кровопролитна війна з Грецією (1921–1922), що, втім, мала один позитивний результат: вона консолідувала суспільство, й не дарма Ататюркові надали титул «Газі», що означає переможець. Однак війна мала й негативний бік – вона зробила тисячі греків і турків біженцями. Й ще один епізод, про який незручно говорити: силовий варіант розв’язання проблеми вірменської меншості [2].

Ататюрк провів численні реформи для модернізації Туреччини. Він запровадив секулярний характер держави. Секуляризація – це концепція, згідно з якою уряд та інші джерела норм права повинні існувати окремо від будь-якого типу релігій. Секуляризація може означати свободу від релігійних законів та навчань, відсутність примусу до релігійного віросповідання з боку держави та суспільства, які мають бути нейтральними у питаннях релігії. Ці заходи спрямовувалися на створення сучасної, прогресивної країни, яка здатна конкурувати на світовій арені.

Ататюрк поставив за мету запровадити чіткий поділ між державою і релігією, послуговуючись принципом світськості. Він взявся за скасування релігійних братств і халіфату (у сучасній Туреччині це досі викликає неприйняття з боку ісламістів). Засновник держави мріяв, що Туреччина стане західною, сучасною і світською республікою. Впродовж декількох років він провів такі реформи: замінив арабську абетку на латинську; перейняв правові кодекси Західної Європи; надав жінкам виборче право; ухвалив закон про головні убори (турки мали розпрощатися із османськими релігійними головними

уборами – фескою або тюрбаном) [3]. Слід згадати й інші його перетворення: перенесення столиці зі Стамбула до Анкари (1923); скасування норм шаріату й створення судової систему європейського зразка; заборона полігамії; запровадження юридичного рівноправ'я жінок (1926–1934); заборона дервішських орденів (1925); скасування державного статусу ісламу і прийняття григоріанського календаря; запровадження спадкових прізвищ (1934); скасування спадкових титулів (1934) [1].

Ататюрк відмовився від традиційної орієнтації на іслам, закріпивши принцип секуляризації держави. Його наміри на утворення нової країни полягали в розбудові національного єднання та зміцненні турецької ідентичності, що розглядалося як ключовий фактор успішної модернізації держави. Завдяки своїм реформам та енергійному лідерству, Мустафа Кемаль Ататюрк визначив обличчя нової Туреччини, прокладаючи шлях для її розвитку в сучасну державу. Він залишається постійним символом турецької нації та джерелом натхнення для багатьох поколінь.

Список використаних джерел:

1. Ататюрк, Мустафа Кемаль. URL: <https://vue.gov.ua/>
Ататюрк, Мустафа Кемаль.
2. Згуровський О. Історичні паралелі: «Турецька модель» від Мустафи Кемалья Ататюрка. URL:
https://zn.ua/ukr/SOCIUM/istorichni_paraleli_turetska_model_vid_mustafi_kemalya_atatyurka.html.
3. Топджу Е. 100-річчя сучасної Туреччини: що буде зі спадщиною Ататюрка. URL: <https://www.dw.com/uk/100-rokiv-tureckoi-respubliki-so-bude-zi-spadsinou-aturka/a-67238683>.
4. Шурхало Д. 100 років тому: як Османська імперія стала Туреччиною. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/osmanska-imperiya-turechchyna-atatyurk/32658901.html>.

Книш Максим,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
факультету лісового господарства та екології
Поліського національного університету
Науковий керівник: кандидат історичних наук
Марченко С. Д.

ІСТОРИЧНІ ВИТОКИ ТА КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА СЕЛА ЛЕВКІВ

Житомирщина – прадавня українська земля, один із центрів етногенезу слов'янства. Найдавніші поселення людей на цій території існували вже в епоху пізнього палеоліту. На даний час на території сучасної Житомирщини існує цілий ряд літописних міст та сіл.

Основним потенціалом Житомирщини є її унікальна історія та культура, які однак не в повній мірі відображені у літературних джерелах, прикладом чого може слугувати село Левків. На сьогодні історико-культурним питанням села Левків приділено недостатньо уваги. Це й зумовило обрання теми досліджень та визначило її актуальність.

Мета роботи полягає у дослідженні історико-культурної спадщини села Левків, що може слугувати туристичним продуктом як сукупність об'єктів матеріальної і нематеріальної культури, оскільки вони історично зафіксовані на території села і відображають його неповторність. Усе це робить їх потенційно привабливими для здійснення подорожі та розширення загальноосвітнього рівня.

Методика дослідження базувалася як на емпіричних, так і теоретичних методах пізнання. Серед використаного комплексу методів наукового пізнання: теоретичного узагальнення та системної оцінки, методи аналізу та групування.

Одним із найвідоміших сіл Житомирського району, Житомирської області є село Левків. Тисячолітня історія села сповнена злетами і падіннями, складними випробуваннями і нев'янучою славою.

Насамперед варто зупинитися на походженні назви «Левків». Багато істориків працювали над дослідженням назви села, але однозначної відповіді їй досі не було дано. Одразу треба сказати, що ця назва є досить рідкісною.

Під час археологічних досліджень у центрі села та на берегах річки Тетерів було виявлено кілька поселень ранньозалізного віку, черняхівської культури та древньоруського часу. Також ловковські землі згадуються у Актах розмежування 1458 року земель Каленика Скіпора. З Литовських метрик 1440–1498 років, у яких описується Київське воєводство (1471 рік), згадується про село житомирського замку Ловков. Відповідно до цього документу тут проживало 10 бортників, які не виконували ніяких робіт для замку, проте платили данину м. Житомир медом. Також проживало 18 землеробів, які поселилися тут не давно та платили податок з кожного домогосподарства, два домогосподарства не платили податок, п'ять ловчих (мисливців), які ходили на полювання для міста [2].

Отже, можна зробити висновок, що оскільки в селі жили замкові ловчі, воно і отримало назву Ловків. Проте з середини ХІХ століття поселення зазначається як Левків [2]. Левків з давніх часів мав статус містечка.

За часів Люблінської унії (1569 рік), Левків відійшов від Великого князівства Литовського до Польщі. Його мешканці брали участь у Національно-визвольній війні під проводом Б. Хмельницького. У 1650–1660 роках багато левківчан переселилося на Лівобережну Україну. За Андрусівського перемир'я (1667 рік), Левків залишався у межах Польщі. Після другого поділу Польщі (1793 рік) – у складі Російської імперії. У ХІХ на початку ХХ століття волосне містечко Левків відносилось до Житомирського повіту Волинської губернії. До складу Левківської волості входило 15 поселень: Газинка, Калинівка, Псища (зараз Зарічани), Селець (зараз Слобода-Селець), Станишівка, Студениця (усі зараз Житомирського району), Крошня (зараз у межах м. Житомир) [3].

На початку 1860-х років налічувалося 188 дворів, у яких проживало 1,5 тис. осіб. У другій половині ХІХ століття збудовано та введено в експлуатацію винокурний, спиртоочисний, смоляний і свічковий заводи. На території працювало п'ять кустарних підприємств і шість магазинів. У 1872 році мешкало 1117 осіб, а у 1913 році 1542 особи. У 1873 році було відкрите двокласне училище. На початку ХХ століття діяли церква, костел і єврейський молитовний

дім. Останніми власниками Левкова були граф Максиміліан Нірод і його дружина Анастасія Нірод-Трепова. Під час військових дій 1918–1920 років влада неодноразово змінювалася, і 7 червня 1920 року остаточно встановлено більшовицьку. Деякий час містечко Левків також контролювали загони Армії УНР, австро-німецькі та польські війська. З 1920-х року статус містечка Левків скасовано, з того часу – село. 1923–1925 – районний центр. Левківський район був утворений з Левківської та Черняхівської волостей. З 1925 року по 1930 рік Левків входив до складу Іванківського району, з 1930–1962 рр. та від 1965 року Житомирського району, з 1962 року по 1965 рік Коростишівського району. Від 1932 року Київської області, а від 1937 року Житомирської області [3].

У 1932 та 1933 роках жителі села Левків потерпали від голодомору, та зазнали сталінських репресій. Від 10 липня 1941 року до початку листопада 1943 року та від 19 листопада до 29 грудня 1943 року село Левків перебувало під німецько-фашистською окупацією. У селі діяло радянське підпілля. Під час визволення Житомира біля села Левків у листопаді та грудні 1943 року відбувалися запеклі бої, тут загинуло багато воїнів [1, с.4]. На території села Левків налічується дев'ять братських могил у яких поховано близько 300 бійців. На фронтах другої світової війни воювали 672 жителі села Левкова, з яких 322 загинули. Також варто відзначити факти сучасної історії села Левків, адже багато жителів села беруть участь у російсько-українській війні. Нажаль багато є загиблих, які поклали свої голови на фронтах Східної України. Встановлено пам'ятники воїнам-визволителям і воїнам-землякам. Люди вічно пам'ятатимуть своїх славетних Героїв земляків.

У селі Левків збереглися стара дерев'яна Свято-Преображенська церква (1862 рік), та залишки графського маєтку Ніродів (друга половина XIX століття), руїни водяного млина та Змієві вали. Живописні береги річки Тетерів приваблюють любителів відпочинку на природі. Сучасний Левків продовжує розвивати свою інфраструктуру.

Проведені дослідження засвідчили, що історія села Левків багата на героїчні та трагічні події. Легендарний край, оповитий таємничими оповідями та

переказами, володіє потужним історико-культурним та природно-рекреаційним потенціалом, що спонукає до ефективного його використання через призму популяризації.

Знайомство з різноманітними історичними та культурними епохами з минулщини краю у регіональному розрізі, шляхом відвідування типових пам'яток, сприяє усвідомленню необхідності збереження історико-культурних та природних об'єктів, що склалися протягом сторіч. Спонукає до формування національної самосвідомості та патріотизму.

У ході дослідження з'ясовано, що село Левків має усі об'єктивні передумови для розвитку туристичного напрямку, а також продумано роботу по адаптації пам'яток історії та культури краю для використання у пізнавальному туризмі. На жаль, сьогодні наявні загальні проблеми пізнавального напрямку туризму села Левків, що стримують його розвиток. До таких можемо віднести: відсутність належної готельної інфраструктури, відсутність широкої реклами історичного минулого села Левків, брак молодих і досвідчених екскурсів тощо. Та попри все, село Левків має потужний потенціал стати брендом Житомирського району Житомирської області на туристичному ринку, який би відображав самобутність та унікальність краю.

Список використаних джерел

1. Марищенко Я. Левків: довіку не забути. Житомир: Видавництво О.О. Євенок, 2020. 92 с.
2. Новожилова А. Нариси про Житомирщину. Режим доступу : https://zt-region.blogspot.com/2019/04/blog-post_11.html?fbclid=IwAR1PCt8ggiB0wp8HkxKPKE7c2gFMP5gmwVKCvLVRoQi0rjQu9S4Pd_zOHrc&m=1 (дата звернення 02.12.2023).
<https://esu.com.ua/article-53903>
3. Окоча О.С., Грицюк В.Д. Левків. Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс]. Редкол.: І.М. Дзюба, А.І. Жуковський, М.Г. Железняк [та ін.]; НАН України, НТШ. К. Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2016. Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-53903>.

Володимир Ковальчук,
аспірант Поліського національного університету
Науковий керівник: кандидат філософських наук,
доцент *Шевчук С.Ф.*

СИНЕРГЕТИКАТА ІННОВАЦІЇ

На сьогодні відсутнє усталене визначення поняття синергетики. Переважно під цим поняттям розуміють особливий підхід, метод або й науку, що вивчає системи, що здатні до самоорганізації, а також процеси, що в них відбуваються, їх структуру, аспекти стійкості і розпаду [4]. Синергетика може стосуватись як математичної фізики, так і філософії, оскільки у її межах функціонують хоч і різні, та в чомусь подібні закони дійсності. Дуже часто до синергетики звертаються при вивченні інформаційного простору, так як віртуальний світ містить у собі різні системи та структури.

Відповідно до основної синергетичної думки, якщо якийсь процес впливає на інший, то у останнього можуть з'явитися такі властивості, що раніше не були йому притаманними.

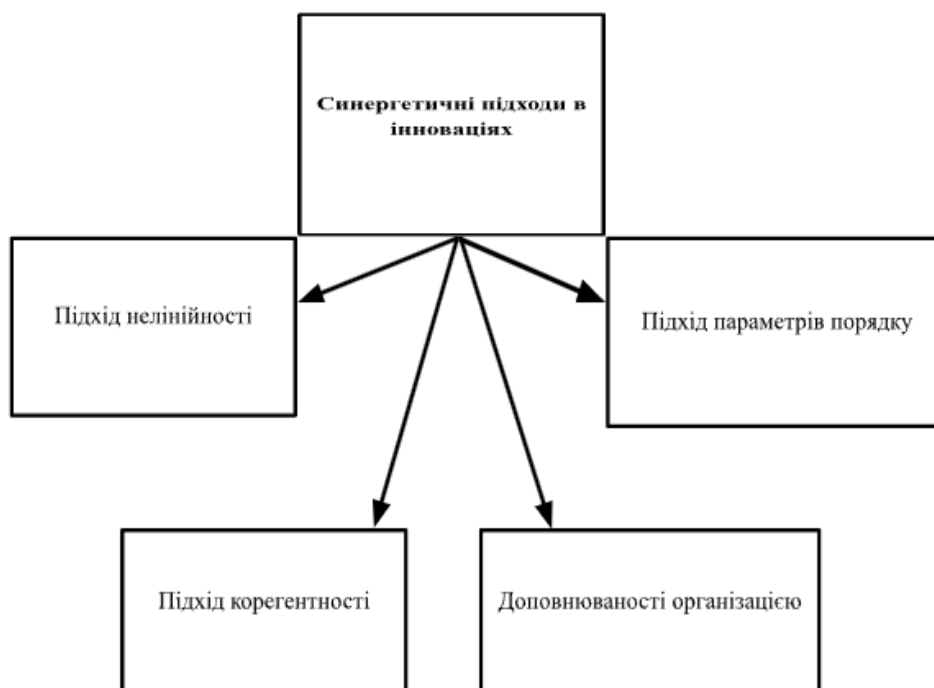

Рис. 1. Синергетичні підходи в інноваціях

Це сприяє виявленню особливих закономірностей у різних галузях та сферах, а саме у тих, де складно встановити причинно-наслідковий зв'язок у

процесах. Тобто, це фактично демонструє подібність між різними явищами [1, с. 43].

Відповідно, можна відзначити тісний зв'язок між синергетикою та інноваціями, що обумовлено активним використанням у сучасних технологіях наступних принципів (підходів) синергетики (Рис. 1).

Відповідно до підходу **нелінійності**, один об'єкт можна перевести в стан іншого. При цьому важливо розуміти, наскільки бажаний стан відповідає потребам соціальних груп, якщо розглядати інновації як продукт, що створюється для соціуму. Тобто, фахівець, який створює певну технологію, має враховувати різні можливі варіанти її функціонування. Відповідно до цього підходу, створюючи технологію, винахідник має оперувати лише певним скінченим набором варіантів. Це дозволяє ефективно впливати на реалізацію технології та робити її продуктивною, а її слабкі сторони не будуть відомі для кінцевих користувачів, так як, чим більше варіантів, тим більш помітними є недоліки.

Цей підхід виключає аспект «спроб та помилок», так як винахідник оперує лише певним набором варіантів та удосконалює їх. Якщо ж він візьме велику кількість варіантів в опрацювання, то ефективність технології може бути знижена, а ресурси будуть витрачені марно.

Ілюстрацією цього підходу є створення програмного забезпечення для різних сфер. Доцільним є вибір кількох галузей, наприклад, освіта, фінанси, економіка, інвестиції. В іншому випадку, велика кількість варіантів відобразить слабкі сторони програми, так як не буде враховано всі загрози. До того ж неможливо буде одночасно удосконалити всі програми для різних сфер [5, с. 175].

Підхід **параметрів порядку** полягає у тому, що рішення на вищому порядку здатні впливати на рішення на нижчих. Як наслідок, під час такого підходу, уже неможливо застосувати спроби та помилки, так як такі процеси є незворотними, оскільки вплив відбувається на усіх рівнях. Відповідно, необхідно зважувати рішення, адже вони впливають на інші процеси за ієрархією.

Наприклад, якщо змінюються параметри осіб, що мають доступ до технології, то скорочується і кількість осіб, які мають доступ до пов'язаних технологій чи підсистем. Зокрема, якщо встановити ключ доступу до пакету програм, то користувачі не зможуть скористатися окремими програмами також [3, с. 2].

Підхід **когерентності** виявляється у тому, що у технологіях всі процеси протікають синхронно. Так, якщо у системі всі операції погоджені, то їх протікання одночасно, дозволяє оптимізувати технологію. Відповідно, всі наслідки є обумовленими та мають причинний зв'язок, їхнє ініціювання є свідомим. Наприклад, якщо процеси у технології одночасно контролюватимуть кілька фахівців та будуть погоджувати зміни своєчасно, то така технологія буде ефективною [2, с. 42].

Підхід **доповнюваності організацією** полягає у тому, що навіть системи, здатні до самоорганізації, потребують підтримки з боку організованої системи. Наприклад, навіть якщо технологія, використовуючи штучний інтелект, може сама вирішувати поставлені проблеми, потрібні фахівці, що становлять організовану систему, які будуть контролювати її параметри та завдавати потрібні варіанти.

Висновок. Отже, можна стверджувати, що синергетика є сучасним прогресивним підходом, методом або й наукою, здатною впливати на різні сфери, зокрема, і на інновації. Основними синергетичними підходами, здатними вдосконалювати технології є такі: підхід нелінійності, підхід параметрів порядку, підхід когерентності, підхід доповнюваності організацією.

Список використаних джерел:

1. Водоп'янов К. Синергетичний підхід як світоглядна основа сучасних управлінських технологій. *Гуманітарний вісник ЗДІА*. 2008. Вип. 33. С. 42-47.
2. Гальчинська Ю. Системно-синергетичний підхід у формуванні маркетингових стратегій інноваційного розвитку підприємств на біоенергетичному ринку. *Інноваційна економіка*. 2022. Вип. 2-3. С. 42-49.
3. Князевич А. Управління інноваційним розвитком підприємств на основі теорії синергетики. *Ефективна економіка*. 2019. Вип. 3. С. 1-13.

4. Синергетика. За гранню рівноваги. URL: <http://lib.pnpu.edu.ua/novyny/2161-sinergetika-za-grannju-rivnovagi> (дата звернення: 14.11.2023).
5. Топалова І. Використання синергетичного підходу в інноваційному управлінні регіональними системами. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2016. № 6 (238). С. 174-187.

Когтєв Богдан
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Поліського національного університету
Науковий керівник: кандидат історичних наук
доцент *Махорін Г.Л.*

МИКОЛА ВЕЛИЧКІВСЬКИЙ – ВИДАТНИЙ ЕКОНОМІСТ І ДЕРЖАВНИК

Микола Іванович Величківський – видатна особистість, яка народилася у Житомирі 1 (13) лютого 1880 року. Його батько був дяком, а пізніше священником Успенської церкви. Походив із релігійної сім'ї, що визначило його подальшу діяльність та відношення до громадських справ.

Освіта та діяльність – після завершення Житомирського комерційного училища у 1914 році, він вже мав досвід у галузі сільського господарства та статистики. Це стало основою для його подальшого професійного зростання та великих досягнень у цих галузях.

Діяльність після Другої світової війни – Після війни Микола Величківський емігрував до США, де активно долучився до української громади, виступав з доповідями на конференціях та продовжував наукову роботу.

Професійна кар'єра – Згодом, працюючи в різних сільськогосподарських інститутах, Микола Величківський став завідувачем кафедр, де активно впроваджував технічні аспекти в сільське господарство та сприяв розвитку агрономічних наук. Він успішно очолював кафедри в різних сільськогосподарських університетах, працюючи над впровадженням інноваційних підходів у технічні аспекти сільського господарства.

Видатний освітянин – В 1933 році, він очолив кафедру у Житомирському сільськогосподарському інституті технічних культур, де активно працював над покращенням навчальних програм та підготовкою фахівців для аграрної сфери.

Подальша кар'єра викладача – Пізніше Микола Величківський продовжив свою освітню та педагогічну діяльність в інших університетах, сприяючи розвитку науки та освіти в Україні.

Політична діяльність – Величківський очолював Українську національну раду в Києві, створену ОУН, що символізувало спадкоємність державницької традиції, а також займав посаду ректора Київського політехнічного інституту під час гітлерівської окупації.

Активна робота під час складних часів – Під час нацистської окупації Микола Величківський виявив активну позицію, сприяючи відновленню українських навчальних закладів та видавництв, важливих для збереження освітньої та культурної спадщини України та створенню видавництв та підтримці освітніх програм.

Ключова роль у відновленні – Микола Іванович був однією з провідних постатей у створенні та керівництві громадськими організаціями, спрямованими на відновлення національної освіти та культури під час непростих часів.

Внесок у економіку та культуру – Одним із значущих досягнень було налагодження діяльності кооперативів як ефективної форми економічного розвитку, а також організація роботи українських видавництв та випуск україномовних видань.

Провідна роль в громадському житті – Микола Величківський відіграв провідну роль у відновленні освіти, науки та культури України під час складних історичних умов.

Ці тези відображають загальну картину життя та діяльності Миколи Івановича Величківського з використанням доступної інформації.

Кравченко Владислав,
аспірант факультету економіки та менеджменту
Поліського національного університету
Науковий керівник: доктор економічних наук,
професор *Скидан О. В.*

СИНЕРГЕТИКА ТА ЇЇ РОЛЬ У СТАНОВЛЕННІ НОВОГО СВІТОРОЗУМІННЯ

Постановка питання: «Яка роль синергетики у формуванні нового світорозуміння, і як її основні принципи впливають на ознайомлення з сучасними термінами та концепціями? Як синергетика співпрацює з іншими науковими галузями, зокрема філософією, соціологією, та економікою, і як це відображається на різних сферах життя? В який спосіб ідеї синергетики впливають на світогляд суспільства, надаючи можливості для розв'язання сучасних проблем і викликів?»

Основні принципи синергетики

Сучасна наука активно розвивається, вивчаючи різноманітні аспекти природи та суспільства. Однією зі сполучних ланок між цими різними галузями є синергетика – наука, що вивчає закономірності взаємодії та розвитку систем. У цьому короткому екскурсі ми розглянемо основні принципи синергетики, а саме визначення та пояснення ключових термінів та концепцій, а також принципи самоорганізації та нелінійності в системах.

Ознайомлення з основними термінами та концепціями синергетики:

Синергетика – це галузь науки, яка вивчає взаємодію та спільний ефект різних елементів у системі, який перевищує їхню суму. Це поняття базується на грецькому слові «synergos», що означає «спільна робота».

Самоорганізація – ключовий принцип, який розглядає здатність систем самостійно організовуватися та знаходити оптимальні стани без зовнішнього втручання.

Нелінійність – концепція, що описує несподівані та нелінійні зміни у системі, де зміни входять не пропорційно до змін вхідних параметрів.

Принципи самоорганізації та нелінійності в системах:

Самоорганізація в природі – Природні системи, такі як ліси чи екосистеми, виявляють здатність самоорганізації для досягнення стійкої гармонії.

Нелінійність у фізичних системах – Фізичні процеси, такі як хаотичні коливання, є прикладами нелінійності в системах.

У сучасному світі, синергетика використовується для розв'язання проблем в економіці, менеджменті, біології та інших галузях.

Вивчення основних принципів синергетики дозволяє краще розуміти природу та розвиток систем у різних галузях. Застосування цих принципів в практиці може призвести до вдосконалення процесів у різних сферах, що відкриває нові перспективи для наукових досліджень та розвитку суспільства.

Роль Синергетики у Сучасному Світорозумінні

Аналіз взаємодії синергетики з іншими науковими напрямками:

Сучасний світ характеризується складністю та взаємозв'язками між різними сферами життя. У зв'язку з цим, вивчення ролі синергетики набуває особливої актуальності. Розглянемо чому присвячений аналіз ролі синергетики у сучасному світорозумінні, зокрема в контексті її взаємодії з іншими науковими напрямками та успішними застосуваннями у різних сферах життя.

Філософія та Синергетика – Взаємодія синергетики з філософією розкриває нові аспекти розуміння природи систем та їх взаємодії. Синергетичний підхід вводить елементи гармонії та взаємозалежності у філософські концепції.

Соціологія та Синергетика – В контексті соціології, синергетика використовується для аналізу групової динаміки та ефективності взаємодії в суспільних системах.

Економіка та Синергетика – Застосування синергетичних принципів у економіці може сприяти оптимізації виробничих процесів та підвищенню продуктивності.

Вивчення прикладів успішного застосування синергетичних принципів:

Біологія та Медицина – У вивченні живих систем синергетика допомагає розуміти принципи самоорганізації та виявляти нові методи лікування та діагностики.

Технології та Інновації – У технологічних галузях синергетика використовується для створення ефективних та гнучких систем.

Екологія та Стале Розвиток – Застосування синергетичних принципів у розвитку екологічно збалансованих систем сприяє збереженню природних ресурсів.

Вищезазначений виклад інформації підкреслив важливість вивчення ролі синергетики у сучасному світорозумінні, особливо в контексті взаємодії з іншими науковими напрямками та її успішного впровадження у різні сфери життя. Синергетика стає ключовим інструментом для розуміння та оптимізації складних систем, що має величезний потенціал для вирішення сучасних викликів та розвитку наукового прогресу.

Вплив Синергетики на Формування Нового Світорозуміння

Розгляд відомих прикладів впливу синергетики на світорозуміння:

Хаос та порядок – Синергетика внесла значний внесок у розуміння явищ хаосу та порядку. Приклади, такі як Теорія Хаосу, вказують на те, як малі зміни можуть призвести до значущих подій, змінюючи наше сприйняття стабільності та непередбачуваності.

Еволюція та самоорганізація – Застосування синергетичних концепцій у біології та екології допомагає пояснити процеси еволюції та самоорганізації в живих системах, що відкриває нові горизонти в розумінні природи.

Визначення можливостей та перспектив застосування синергетики:

Синергетика у соціальних науках – Аналіз соціальних систем за допомогою синергетичних підходів дозволяє визначити ключові фактори взаємодії та розвитку в суспільстві.

Роль синергетики в інноваціях – Застосування синергетики в технологічних та наукових інноваціях може прискорити розвиток новаторських проектів та сприяти виникненню нових технологічних рішень.

Висновок: Синергетика відіграє ключову роль у формуванні нового світорозуміння, впливаючи на наш погляд на світ та сприяючи розвитку нових наукових парадигм. Розгляд відомих прикладів та визначення перспектив застосування синергетичних підходів вказують на необхідність подальших досліджень та використання синергетики для вирішення складних проблем сучасності.

Список використаних джерел

1. Розроблено автором на основі:
 - 1.1. Якімцов В.В. Синергетичні дослідження в економіці: проблеми та перспективи: монографія. Львів: Панорама, 2018. 448 с.
 - 1.2. Терещенко О. О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: [Навчальний посібник] / Терещенко О.О. К. : КНЕУ, 2013, 407 с.
 - 1.3. Церетелі С. Б. Діалектична логіка. Тбілісі: Мецніереба, 1971. 468 с.
 - 1.4. Донченко Є. А. Соціетальна психіка. К.: Наукова думка, 1994. 207 с.

Ксюковський Олександр,
аспірант Поліського національного університету
Науковий керівник: кандидат філософських наук,
доцент *Шевчук С.Ф.*

ПРО ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ВЧЕНИХ ЗА НАУКОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ

Був період у розвитку науки, коли вчений бачив перед собою лише одне завдання – здобути об'єктивну істину і зовсім не переймався тим, як здобуті ним знання вплинуть на людей та природу або чи можуть вони бути використані на шкоду людству. Однак, наука ХХ століття продемонструвала ще глибше проникнення в структуру матеріального світу, поставивши перед людством загрозливі виклики, і тим самим розширила кругозір і завдання науковців. Найперше йдеться про моральну відповідальність вченого за наслідки здобутих знань перед суспільством.

Під моральною відповідальністю науковця розуміють дотримання ним певних принципів та правил поведінки у науковому співтоваристві. Вони

регулюються сукупністю морально-етичних цінностей, які притаманні саме цьому виду творчої діяльності. Склались вони історично і підлягають уточненню та змінам, які здійснюються науковою спільнотою відповідно до того, як виникають нові етичні проблеми у науці, детерміновані розвитком суспільства [5].

Під науковою етикою, зазвичай, розуміють сукупність встановлених та визнаних науковою спільнотою норм поведінки, правил, моральних принципів, яких мають дотримуватись науковці, зайняті у тій чи іншій сфері наукової діяльності.

Етика науки оперує поняттям особистої відповідальності вченого. Він несе відповідальність за досконалість отриманого ним наукового продукту: він має бути вимогливим щодо достовірності отриманого ним знання, коректним при використанні робіт своїх колег, дбати про логічність аналізу, обґрунтованість висновків. Це і називають елементарною відповідальністю вченого, його персональною етикою. Вимоги щодо персональної етики науковців закріплюються, зокрема, авторським правом, згідно з яким авторство визнається лише за тими науковцями, які зробили певний внесок у відповідну наукову роботу [6, 8].

Стимулом для формування моральної відповідальності вченого перед суспільством (так звана «зовнішня етика» науки) стали події другої половини ХХ століття, коли біологічна наука вийшла на якісно новий рівень своїх досліджень. Так, наприкінці 60-х років біохіміки та молекулярні біологи досягли значних успіхів у вивченні ДНК, РНК та ферментів, що регулюють реплікацію та перенесення генетичних кодів. А вже влітку 1973 року вчені Коен та Боєр успішно створили плазмиду з генами стійкості до тетрацикліну і ввівши її в *E. coli*, забезпечили їй реплікаційні та експресійні властивості. Це був перший експеримент з клонування.

Однак, ці відкриття викликали обурення громадськості, оскільки таїли в собі загрози створення життєздатних вірусів та рекомбінантної ДНК, що могло призвести до виникнення патогенних організмів. Вчені відреагували на ці

побоювання. Президент Національної академії наук Філіп Хендлер звернувся до Берга за порадою. У квітні 1974 року Берг ініціював Массачусетську конференцію, на якій оприлюднили лист Берга, в якому прозвучав заклик до мораторію на дослідження рДНК до того часу, доки не будуть оцінені ризики. Цей лист, опублікований у «Science» у липні 1974 року, викликав розголос і призвів до добровільного мораторію, першого в історії науки.

Для зменшення ризиків у 1970-х роках були проведені конференції, зокрема, такі як Асіломарська, спрямовані на розробку безпечних лабораторних протоколів для дослідження рекомбінантної ДНК. Асіломарська конференція 1975 року, організована Бергом, Сінгер і Робліном, зібрала міжнародну групу із 150 вчених, а також юристів та журналістів. Головна мета конференції була вирішити питання, пов'язані з рекомбінантною ДНК, і визначити умови для безпечного відновлення досліджень після добровільного мораторію. Учасники дійшли висновку, що дослідження рДНК можна продовжувати, але з дотриманням суворих рекомендацій щодо фізичного та біологічного захисту.

У 1970-х роках законодавці розглядали різні заходи для регулювання досліджень рДНК, але жоден закон не був прийнятий. Натомість саморегуляція вчених під керівництвом Консультативного комітету з рекомбінантної ДНК НІН виявилась ефективною. Ця система залежала від професійної відповідальності вчених та контролю з боку НІН, який фінансував більшість проектів рДНК. Рекомендації комітету були гнучкими та включали положення про їхнє оновлення залежно від отриманого досвіду дослідників. Перевірка показала, що ризики були мінімальними, однак вчені виявили високу відповідальність, сприяючи успіху технологій рДНК.

Таким чином, хоча добровільний мораторій тимчасово і уповільнив прогрес, але стандартні правила допомогли безпечно просуватися вперед, зменшивши при цьому стурбованість громадськості. Ці події, пов'язані з науковими досягненнями, породили соціальну активність вчених, так званий «Пагвоський рух». Суспільна активність вчених, в рамках «Пагвоського руху», визначається їхньою участю у формуванні наукової політики та активною

взаємодією із суспільством. Ці вчені, взаємодіючи із громадськістю, враховують соціокультурні аспекти своїх досліджень та ставлять питання етики на перший план.

Сьогодні вчені вже не можуть ігнорувати поняття «відповідальності», «етики», «суспільної активності», вони стають важливими принципами їх наукової діяльності.

Відповідальність вчених передбачає не лише відповідальність за результати своїх досліджень, а й передбачення та врахування можливих соціальних та етичних викликів, які можуть виникнути внаслідок їхньої діяльності. Філософія науки акцентує увагу на цьому аспекті, звертаючи увагу на його важливість та допомагаючи встановити межі між науковими досягненнями та можливими ризиками для громадськості. Етика наукового дослідження є фундаментальною складовою відповідального наукового підходу. Вчені повинні дотримуватися високих стандартів добросовісності та етичних норм, щоб забезпечити єдність своїх досліджень та врахувати можливі етичні виклики, пов'язані з їхніми діями.

Платон трактував відповідальність як моральний обов'язок перед державою. Щоб сформувати цю якість потрібні відповідне виховання та філософські роздуми. Це стан, співзвучний власним переконанням людини, її моральним якостям, уявленням про справедливість. Для Платона, зауважує В. Грищук, ці якості є виявом добродітності, яка має бути притаманною кожному громадянину і набута шляхом досвіду [2, с. 8]. Осмислення Платоном відповідальності відбувається у двох аспектах: це відповідальність громадянина перед державою, а держави – перед громадянином. Держава – це космос, у якому панує найвища добродітність – справедливість, існування якої стає можливим шляхом виховання у громадян почуття відповідальності [1]. Певною мірою уявлення про відповідальність, започатковане в часи античності, заклало фундамент для сучасного розуміння цього феномену.

З філософської точки зору, важливо розуміти, що поняття «відповідальність», «етика», та «суспільна активність» взаємопов'язані, вони

формують не лише основи наукового підходу, але і визначають роль вченого в сучасному суспільстві. Такий підхід дозволяє враховувати різні аспекти діяльності вчених, сприяючи відповідальній науковій роботі та забезпеченню позитивного впливу наукових досягнень на суспільство в цілому.

Акцентовані філософією науки проблеми, зокрема, проблема відповідальності вчених, є не лише теоретичними конструктами, але й практичною основою для сучасних дослідників. Вони допомагають створити науковий простір, в якому розвиток науки розуміється не лише в технічному аспекті, але й з точки зору відповідальної та етичної взаємодії вчених зі світом.

У контексті філософських аспектів зв'язку між вченими та суспільством, виникає питання про сутність наукового пізнання та його взаємодії з громадянським суспільством. Філософія науки дозволяє розглядати науковий процес не лише як технічний чинник, але і як осередок важливих соціокультурних взаємодій.

Зв'язок між вченими та суспільством визначається не лише самими науковими відкриттями, але і рівнем взаєморозуміння, взаємодії та впливу наукової спільноти на громадські процеси. «Пагвоський рух» вчених підкреслив активну участь науковців у суспільних питаннях, що визначається не лише експертністю в галузі науки, але і їхньою здатністю взаємодіяти з громадськістю.

Сучасні вчені відіграють ключову роль у формуванні наукової політики та прийнятті стратегічних рішень на рівні суспільства. Здатність ефективно співпрацювати із громадськістю розширює можливості розуміння наукових аспектів серед широкого загалу та врахування громадської думки при формуванні наукових підходів [5].

Зв'язок між вченими та суспільством визначається не лише односторонньою передачею інформації, але і взаємним обміном ідеями та переглядом цінностей. Вчені, взаємодіючи з різними соціокультурними групами, можуть враховувати різноманітність поглядів і ставлення до наукових тем, що сприяє більш глибокому розумінню наукових досягнень у всьому суспільстві.

З цього погляду, вчені, що беруть участь у «Пагвоському русі», виступають агентами перетворення наукового середовища, спрямованого не лише на внутрішньо наукові виклики, але і на відповідь на сучасні виклики суспільства. Забезпечення прозорості, відкритості та взаємодії між наукою та суспільством може стати основою для побудови сталого і сповненого взаємоповаги відношення між ними.

Такий двобічний зв'язок збагачує науковий процес, робить його більш відкритим та доступним, а також сприяє підвищенню рівня наукової грамотності у суспільстві. Розуміння вченими своєї відповідальності за взаємодію із суспільством дозволяє досягти більшої відкритості наукових досліджень та покращити їхній вплив на розвиток громадянського суспільства.

Наукові дослідження, взяті у широкому контексті філософії науки, стають своєрідною об'єднуючою ланкою між вченими та суспільством. У цьому контексті, філософія науки висвітлює сутність самого наукового пізнання, його мету та етичні принципи і засади, якими повинні керуватись вчені у своїй діяльності.

Спостереження за взаємодією вчених із суспільством викликає роздуми про роль науки у формуванні колективного світогляду. Філософія науки нагадує нам, що наукові істини не є статичними, а, навпаки, постійно переглядаються та розвиваються. Це вимагає від вчених не лише передачі фактів, але й взяття на себе відповідальності за формування образу наукової реальності, яка віддзеркалює не лише об'єктивні закони природи, але і цінності суспільства.

Філософія науки робить акцент на думці про те, що наука – не ізольована від суспільства сфера, вона є невід'ємною частиною культурного та соціального середовища. При цьому виникає філософське питання: як визначити міру впливу науки на суспільство та, водночас, зберегти її автономію та незалежність?

Таким чином, проблема відповідальності вченого за наслідки своїх досліджень сприяє перегляду уявлень про місце і роль науки в сучасному світі; акцентуючи увагу на взаємозалежності науки та суспільства вона вказує на необхідність переходу від розуміння науки як інструменту до її розгляду як

частини культури, що відкриває нові можливості для діалогу між вченими та громадськістю.

Список використаних джерел:

1. Платон Держава / Пер. з давньогр. Д. Коваль. К.: Основи, 2000. 355 с.
2. Грищук В. К. Соціальна відповідальність: навчальний посібник. Львів: ЛьвДУВС, 2012. 152 с.
3. Шевчук С. Ф. Проблема моральної відповідальності вченого у світлі постмодернізму. *Наукові читання - 2014* : наук.-теорет. збірник. Житомир : ЖНАЕУ, 2014. Т. 3. С.119-124.
4. Кодекс наукової етики. *Наука та наукознавство*. 2005, № 3.
5. Стратегічне планування : навч. посібник / О. Берданова, В. Вакуленко, В. Тертичка. Львів : ЗУКЦ, 2008. 138 с.
6. Етичний кодекс ученого України
<https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0002550-09#Text>

Кухаренко Павло,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
агрономічного факультету
Поліського національного університету
Науковий керівник: доктор історичних наук,
професор *Романюк Н.Й.*

ПОЛІТИЧНИЙ ДІЯЧ І ДИПЛОМАТ УКРАЇНИ (ЖИТТЯ І ТРАГІЧНА ДОЛЯ ЮРІЯ НЕМИРИЧА)

Юрій Немирич (1612-1659 рр.) – український державний діяч 1650-х років, дипломат, сподвижник Івана Виговського. Народився, за деякими даними в Черняхіві на Житомирщині, за іншими – у місті Овручі, у стародавній українській родині бояр Немиричів, котрі згадуються, у київських актах початку XVI ст.

Родина Немиричів була прихильницею сациніанства (течія протестантства, яка згідно гуманістичного вчення її засновників, італійців Л. та Ф. Сацинів (XVI ст.), виступала на захист віротерпимості, свободи волі, освіти) [5.с.713].

Початкову освіту він, за бажанням батька, отримав в аріанській академії в Ракові (Польща). Вищу освіту здобував у європейських університетах. Завершував освіту в Сорбонні. У 1632 р. у Парижі видав свою працю «Dicursus de bello Moskovitico Anno» (Розвідка про Московську війну), у якій зробив аналіз політичного устрою Московії та Польсько-Литовської держави [2.с.266]. Повернувшись додому, Юрій Немирич взяв участь у Бранденбурзькій війні на боці польського короля [2.с.266]. На чолі надвірних військ брав участь у польсько-московських війнах 1632-1634 рр. та у війні зі Швецією [5.с.510].

Молодий освічений магнат, який у спадок від батька отримав 15 містечок і 98 сіл, де налічувалося 4807 дворів (більшість з них знаходились на Житомирщині), з головою поринав у політичне життя, став покровителем сациніан. Його родове помістя – містечко Черняхів став важливим центром поширення сациніанських ідей в Україні.

Як сеймовий посол Юрій Немирич представляв інтереси шляхти Київського воєводства на генеральних сеймах Речі Посполитої. Тут він здобув авторитет рішучого оборонця протестантів. Ставши визнаним лідером українських сациніан, Немирич відстоював їхні права на Люблінському сеймі 1636 р. і на сеймах 1637-1639 рр. [3.с.51].

У 1641 р. король затвердив Юрія Немирича Київським підкоморієм: дав найпочеснішу посаду в системі виборної земської ієрархії [3.с.51].

На початку Визвольної війни українського народу (1648-1651 рр.) Немирич не зрозумів її ідей і перед козацькою загрозою змушений був податися на захід. У жовтні 1648 р. від імені королевича Яна Казимира, який претендував на польську корону, під Замостям вступив у переговори з Богданом Хмельницьким і схилив останнього до укладення перемир'я з Річчю Посполитою [7.с.213].

Польща програла усі битви 1648 р., програла і Зборівську кампанію, у результаті змушена була підписати договір з Б. Хмельницьким. Вся Україна покозачилась – констатувала шляхта, втративши свої володіння.

Невдовзі він стає прихильником пошуку компромісу з повсталим козацтвом. У 1655 р. став посередником у переговорах між Богданом Хмельницьким і шведським королем Карлом X Густавом [6.с.510].

Коли 1655 р. розгорнувся шведський наступ на Польщу, Юрій Немирич, перейшов на бік шведів. Як генерал-майор шведської кавалерії, він бере участь у боях із польськими військами. Як посол шведського короля та його союзника семигородського князя, сприяє укладенню козацько-шведської угоди 1657 р. – Корсунського договору, за якою Швеція визнавала Україну незалежною.

За два роки, проведені у Швеції, Юрій Немирич здобув значний досвід дипломатичної роботи. Але на початку червня 1657 р., за два-три тижні до смерті Богдана Хмельницького Немирич повернувся в Україну. За свідченням ніжинського протопа М. Филімоновича, Немирич переїхав до Чигирин, «вдався під протекцію козаків і там охрестився на руську віру» [2.с.268].

Після появи Юрія Немирича в козацькій столиці, з Москви в Україну полетіли листи з вимогою відіслати геть «німчина», «лютера» і «єврея» [2.с.269]. Водночас поляки цінували хист Юрія Немирича й вважали за необхідне знову користуватись його допомогою.

Юрій Немирич мав дуже великий вплив на гетьмана, за його порадою Виговський замислив поєднати Україну з Польщею на федеративних засадах, тобто, щоб Україна стала автономною державою на чолі з виборними гетьманом та старшиною [3.с.216].

У жовтні 1658 р. Ю. Немирич написав листа до брата шведського короля Карла X герцога Адольфа Йоана, в якому він запросив допомоги герцога у боротьбі з Москвою [1.с.5]. У Польщі знали про настрої Виговського та Немирича і ставилися до них прихильно. Окремі представники польської шляхти вже давно переглянули свої погляди на місце України в польській державі.

Немирич написав початковий варіант договору, ухваленого 6 вересня 1658 року в Гадячі, за яким «Україна, тобто землі у Воєводствах Чернігівському, Київському і Брацлавському, стає вільною і незалежною країною і знов єднатися з Королівством Польським і Великим Князівством Литовським під назвою

Великого Князівства Руського. Таким чином, складається спілка з трьох рівноправних народів трьох вільних республік: Польської, Литовської і Руської під зверхністю короля польського, котрого обирають усі три народи разом» [7.с.216-217]

23 квітня 1659 р. Ю. Немирич як канцлер Великого князівства Руського у промові на сеймі Речі Посполитої обґрунтував можливі позитивні наслідки Гадяцького пакту для польського та українського народів.

Передбачаючи військові дії з боку Москви, гетьман І. Виговський разом із Немиричем вирішили звернутись до «володарів Європи» із Маніфестом, в якому просили допомоги у боротьбі із гнобителькою Москвою, яка постійно порушувала Переяславські угоди, «підтримувала бунти, нищила край...Зрада підступної Москви помітна в усьому: вона готує нам яром-насамперед домашньою, громадянською війною» [4].

Москва направила в Україну 100-тисячне військо, яке вщент розбите 8 липня 1659 р. під Конотопом. Та гетьман не зміг скористатись такою блискучою перемогою, бо на заваді стали внутрішні чвари. Уже влітку 1659 р. почалася боротьба, спрямована Т.Цецюрою та В.Золотаренком. в одній із сутичок повстанців і сил Виговського, загинув Юрій Немирич видатний дипломат, політичний діяч, творець Великого Князівства Руського.

Висновок: Дослідження та відтворення біографістики Юрія Немирича показало, що він був непересічною людиною та яскравим представником української інтелігенції часів XVI ст. У часи, коли точилися найбільші непорозуміння в середині України, в часи, коли всі сусіди хотіли свій шматок, народилася людина, яка хотіла процвітання і справжньої свободи для свого народу. Таким був Юрій Немирич, який поклав своє життя за світле майбутнє української нації. Читаючи аннали історії завжди можна побачити, що вона циклічна і повторюється. Нам, людям майбутнього, залишається тільки робити висновки і не повторювати помилок минулого. Одне лиш залишається незмінним: «Нам не страшні московські воші, нам страшні українські гниди» (Симон Петлюра).

Список використаних джерел

1. Лист Ю. Немирича до герцога Адольфа Йоана, брата шведського короля Карла X Густава // Слово. 1993 р. №11 с.5
2. Замлинський В. Історія України в особах: IX-XVIII століть. К.: Україна 1993р. с.265-269
3. Іващенко О. Житомирщина шляхом історії. Житомир: Полісся. 1997р. с.146
4. Маніфест до володарів Європи // Слово. 1993р. №11 с.1, 5.
5. Підкова І., Шуст Р. Довідник з історії України. К.: Генеза. 2001р. с.1136
6. Полонська-Василенко Н. Історія України 2 т. К.: Либідь. 1995р. с.608
7. Яворницький Д.І. Історія запорозьких козаків том II. К.: Наукова думка. 1990р. с.396.

Левицька Вікторія,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
факультету лісового господарства та екології
Поліського національного університету
Науковий керівник: доктор філософських наук,
професор *Муляр В.І.*

ІКІГАЙ: ЯПОНСЬКА ФОРМУЛА ЩАСТЯ

Ще давньогрецькі філософи намагалися знайти відповідь на питання про те, що таке щастя. Демокріт вважав щастя гармонійним співвідношенням розуму і душі, Платон і Сократ – насолодою власними успіхами, а Арістотель – основою чесноти і духовного розвитку. Тема пошуку щастя була, є і буде актуальною завжди. Не шкодуючи часу і сил, люди кидаються з вогню та в полум'я, намагаючись зловити за хвіст синю птицю: будують відносини, шукають хобі, зустрічаються з друзями, намагаються реалізувати себе на роботі, вступають в шлюб, народжують дітей, розлучаються, знову одружуються... І вся ця гонка з однією лише метою – відчутти радість від земного існування.

Чи замислювалися ви, що змушує вас залишити тепле ліжко вранці та вийти з дому у холодні сірі будні? Якщо відповідь приходить швидко та викликає посмішку, значить, ви входите до числа щасливчиків, які знайшли свій ікігай.

Повірте, це великий успіх – хоча це слово, здавалося б, звучить незрозуміло і зловісно.

Корінням воно сягає історії стародавньої Японії – на думку клінічного психолога Акіхіро Хасегави, ікігай родом з періоду Хейан, що тривав з 794 по 1185 рік. Але лише згодом, у XIV столітті, країна мудрості, усталених традицій і культурних досягнень подарувала світові лаконічне формулювання основних цінностей людського буття. Тоді серед ієрогліфів з'явилися значки «Ікігай», що означають відчуття власного призначення в житті. Дослівно хитромудрі символи листа можна перекласти як «те, що надає життю сенсу, змушує нас прокидатися щоранку з радістю». Якщо провести лінгвістичний аналіз, то ікігай розпадається на дві частини: «Ікі» – життя і «Гай» – цінність. І цією цінністю може бути будь-що – професія, творчість, оточення, сім'я, наявність достатньої кількості грошей або комфортного житла, загальна задоволеність ходом свого життя, словом, все, що допомагає серцю битися частіше.

Ікігай – це філософія пошуку власного призначення. Японські майстри можуть роками виконувати одну і ту саму одноманітну справу, не втрачаючи при цьому пристрасі та інтересу до свого роду діяльності. Як таке можливо? відповідь проста: і-кі-гай. Це – сукупність захопленості, професіоналізму, навичок і бажання зробити щось корисне для всесвіту. Концепція цієї життєвої філософії полягає в мотивації, в силі, яка змушує людину щодня вставати з ліжка і йти вперед. У більш вузькому сенсі цей термін застосовується до щоденних дій і ритуалів, яким ми надаємо певну значимість, таким чином, виявляючи в них мету нашого життя і дій. Це можуть бути як повсякденні дрібниці, так і великі плани, якими ми захоплюємося, втілюючи їх у життя. Одне з важливих призначень філософії ікігай - пошук занять, які зможуть розкрити потенціал, закладений в людині, викликаючи приплив сил і творче задоволення. Якщо працюючи над проектом, вишиваючи бісером картину або захоплено розмовляючи з близькою людиною, ви не помічаєте, як пролітає час, – значить, ви знайшли свій ікігай.

Ідея ікігаю в тому, щоб знайти спосіб жити краще і довше в гармонії зі своїми бажаннями. Це пристрасть до життя у чистому вигляді. Ще в 1966 році психіатр Мієко Камія знаходила ікігай спорідненим з поняттям щастя. Але з одним застереженням: ікігай - це те, що дозволяє вам з оптимізмом дивитися в майбутнє, навіть якщо ви нещасні. Японці вірять у те, що сума маленьких радощів у повсякденному житті робить життя більш повноцінним загалом. Напевно, саме ікігай – секрет того, що в Японії живуть довго: середня тривалість життя перевищує поріг у 80 років.

Ікігай створює сенс у вашому житті і одночасно дає сили рухатися до нього. За результатами дослідження медичного факультету Університету Тохоку з міста Сендай в Північній Японії, люди, які живуть в стані ікігай, живуть довше, у них більш міцне здоров'я і вони більшого досягли в професійному та особистому житті. І цьому є просте пояснення: знайшовши смисли або справу життя, знайшовши те, що приносить радість кожен день, люди починають уважніше стежити за своїм здоров'ям, вони кидають шкідливі деструктивні звички, частіше відчують позитивні емоції і рідше сумують. Тому для кожної людини, яка хоче прожити довге і осмислене життя, так важливо знайти те, заради чого хочеться вставати вранці.

Філософія ікігай побудована на принципах, завдяки яким кожна людина може віднайти своє щастя за японською формулою.

Принцип перший: почніть з малого. Це означає впустити невеликі зміни в своє життя, які поступово зроблять його краще: почати раніше вставати вранці, виділити годину в день для фізичної активності або цікавого хобі, готувати здорову їжу.

Принцип другий: звільніть себе. Щоб пояснити цей принцип ікігай, можна навести приклад дитини: дитина безтурботна і не обтяжена соціальними визначеннями; дитина не пов'язана вузлами тієї чи іншої професії або соціального статусу; було б чудово зберегти цю дитячу легкість на все життя. Іншими словами, щоб знайти ікігай, вам потрібно прийняти себе і звільнити свою

сутність, вам потрібно розбудити внутрішню дитину, навчитися бути більш безпосереднім, сміливим і незалежним від думки оточуючих.

Принцип третій: **підтримуйте дружні стосунки**. Не віддаляйтеся від рідних людей – будьте завжди на зв'язку з тими, кому ви можете довіряти. Адже у колі своїх життя стає яскравішим. Прийдіть на допомогу нужденним, подаруйте їм своє тепло та добре слово.

Принцип четвертий: радіти дрібницям. Багато жителів Японії традиційно починають ранок з солодощів, зазвичай запиваючи їх зеленим чаєм, хоча останнім часом все частіше замінюють його на каву або чорний чай. У цьому теж є свій сенс. Неважливо, в якій точці світу ви знаходитесь – якщо ви заведете звичку після пробудження отримувати свої улюблені ласощі (наприклад, шоколад і кава), в вашому мозку буде вивільнятися біологічно активна речовина дофамін, яка підштовхує вас до дії, внаслідок чого ви повинні отримати нагороду.

Принцип п'ятий: бути тут і зараз. Уміння бути тут і зараз прямо пов'язане з умінням радіти дрібницям і з умінням звільнити себе. Крім того, вміння бути тут і зараз аналогічно стану «потіку», про який багато писав американський психолог угорського походження Міхай Чіксентміхайі – відомий своїми дослідженнями щастя, творчості та внутрішнього добробуту. «Потік» – це стан, коли людина настільки залучена в свою діяльність, що все інше для неї втрачає значимість. Вона знаходить задоволення в роботі, яка стає засобом вашого самовдосконалення. Тобто ви працюєте не для того, щоб заробити гроші на життя, а тому що ви отримуєте від цього задоволення, самореалізуєтесь, досягаєте своїх цілей і робите світ кращим.

Принцип шостий: не нервуйте. Намагайтеся не реагувати на зовнішні подразники, але не втрачайте сприйнятливості – «інакше постаріє серце», як кажуть японці. Запам'ятайте, ніхто не вартий ваших сліз, не дозволяйте іншим відчувати владу над вами. Прокиньтесь вранці, підійдіть до вікна і подякуйте за хороший день, який ви проживете у щасті!

Принцип сьомий: **живіть неквапливо та будьте оптимістами.** Ніколи не нарікайте на долю – все так, як має бути зараз, але буде краще – повторюйте як мантру. Насолоджуйтесь кожним шматочком ситного сніданку, не поспішайте втекти з зустрічі – не виганяйте час, постарайтеся «текти» разом з ним.

Особисто я вважаю, що дати справжнє визначення щастя дуже складно, практично неможливо. Сучасна психологія описує його, як відчуття повноти буття, радості і задоволеності життям, що лежить в основі оптимального, здорового і ефективного функціонування особистості. Але що таке щастя насправді, кожен визначає для себе самостійно, адже кожен з нас – індивідуальність, що має власні інтереси та уподобання. Для когось щастя – це мати автомобіль найновішої моделі, добре облаштовану квартиру з меблями, від яких тріщать стіни, та гаманець, наповнений зеленими папірцями – доларами. Можливо, це і є якась сота частина щастя. А може, й ні. Але, на мій погляд, щастя усе ж таки не в цьому. Адже, насправді, є речі, які не можна продати або купити. Наприклад, це любов, сім'я, справжня дружба, здоров'я. Щастя неможливо помацати, відчутти його смак, відчутти запах, але помітити його нескладно. Щастя – це безмежна радість в очах маленької дитини, якій на День Народження подарували пухнастого друга – кошеня, це непідробне відчуття захвату і справжня жага наречених, це крик новонародженого малюка, від якого маму переповнює щастя. Деякі люди не вважають себе щасливими. Але насправді щастя навколо нас, його просто здатні помічати не всі. Хтось радіє прекрасній сонячній погоді та веселці, що з'явилася після грози, а когось нічого не радує. Найголовніше – це наше ставлення до щастя. Якщо людина хоче бути щасливою, то це неодмінно здійсниться.

Список використаних джерел

1. Могі К. Маленька книжка ікігай. Секрети щастя по-японському. Київ: Видавництво РМ, 2019. 160 с.
2. Хайт Р.Л. Японський секрет спокою. Київ: Центр навчальної літератури, 2023. 244 с.
3. Барнс Дж. Ікігай. Віднайдіть сенс свого життя. Київ: КМ-Букс, 2020. 160 с.

4. Масуно Ш. Спіймай дзен життя. Японські практики, що ведуть до спокою та радості. Київ: Книжковий клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2020. 224 с.

Ліпінський Денис,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
агрономічного факультету
Поліського національного університету.
Науковий керівник: кандидат філософських наук.
доцент *Шевчук С.Ф.*

«ВСЕ ТЕЧЕ, ВСЕ ЗМІНЮЄТЬСЯ» ТА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ

Вивчення філософії студентами вишів є дуже важливим в сучасному швидкоплинному світі.

Сучасність майже не лишає часу на те, щоб замислитися, усвідомити, осмислити своє буття та виробити вірні рішення як в повсякденні, так і в навчанні. Доступність до широких потоків інформації та вир сучасних можливостей, що відкриваються перед молодого людиною, не сприяє безпосередньо ні процесу осмислення, ні здатності аналізу та вибору. Наша сучасна буденність, коли ми стикаємося з непередбачуваними подіями, часом трагічними, показує, що особистість часто виявляється нездатною адекватно і вчасно осмислити свої повсякденні дії та зробити вірний вибір, притримуючись певної системи цінностей.

Прагнення зберегти себе людиною що мислить, можливе за умови постійної духовної роботи над формуванням власної свідомості та світогляду. Адже усвідомлення важливості змін, що відбуваються у власному мисленні може допомогти піднятися над реальністю буття, і не ототожнювати себе з кризовими процесами у світі. Отже, на противагу суєті, людина має збагнути плинність та швидкість змін, осмислити ту чи іншу проблему, щоб вирішити самотійно, який вибір має бути оптимальним. Для того, щоб навчитися мислити, необхідно рухатись в парадигмі невідворотності постійних змін.

Щоб навчитися цій здатності молода людина може і повинна скористатися великим досвідом, накопиченим світовою філософією, що неодмінно допоможе у виборі правильного шляху вирішення життєвих проблем.

Актуальність розгляду вищезазначеної проблеми у закладах вищої освіти не може бути недооцінена, адже вона сприяє багатогранному розвитку особистості, формуванню світогляду, розширенню меж та результативності мислення.

Здавна люди замислювались над тим, як зрозуміти, пояснити та оцінити все, що існує навколо, як зрозуміти зміни, що відбуваються в навколишньому світі та як вони впливають на особистість [1, с.6].

Розглядаючи питання мінливості, плинності буття, варто звернутися до міркувань філософів з цього приводу, зокрема до уявлень Геракліта – давньогрецького філософа [1, с.4]. Ім'я Геракліта відоме мислителям в усьому світі, а видатні філософи, такі як Ніцше, Гегель та Кант вважаються послідовниками цього античного філософа.

Геракліт Ефеський (544-483 рр. до н.е.), спираючись на ідеї попередників, вибудував цілісну філософську концепцію, поєднуючи абстрактні поняття з наочними порівняннями. Світ розглядався Гераклітом як потік, тобто в постійному русі, що призводить до змін: «Все тече, все змінюється» [4, с.24].

В роботах багатьох науковців, зокрема, Возняка С.М., зазначено, що Геракліт належав до найвищого рівня аристократії в грецькій думці. Його вчення – це симбіоз аристократичності та презирства до «мас» через «невігластво більшості» [2, с.19].

Завдяки багатогранності та стильовим особливостям, Геракліта наділили прізвиськом «Темний» [1, с.12]. Одна з версій, що пояснює таке ставлення до творів філософа: воно могло бути спровоковане тим фактом, що роботи, які історія зберегла для науковців, є фрагментарними, і як наслідок – вони отримали неоднозначне тлумачення.

Геракліт є давньогрецьким натурфілософом. У своєму творі «Про природу» він представив системне вчення, хоча збереглося воно лише у 130

фрагментах. Гераклітові роздуми сприймаються як вислови або афоризми. Наприклад, «Все тече, все змінюється», «Не можна двічі увійти в ту саму річку», «Природа любить ховатися», «Прихована гармонія сильніша від неприхованої» та інші [5, с.200].

Відповідно до вчень Геракліта, першопочатком мінливості буття є поєднання та протиставлення антиподів, тобто діаметрально протилежних сутностей. Протиборство протилежностей вбачається першопричиною розвитку [2, с.20]. Разом з тим, їх взаємодія постає як підґрунтя стабільності та гармонії буття, тобто «Все виникає через протилежності» [8, с.98].

Трактуючи людину центром зосередження мудрості, філософ вважав ціллю людського буття осмислення щоденних проблем та віднайдення відповідей на них. Важливо підкреслити актуальність осмислення та думки щодо буття як такого, в якому домінують цінності, взаємовідносини з іншими, суспільні принципи, щоденний вибір відповідно до цінностей суспільства. Задля отримання ресурсу для мисленнєвих процесів, варто скористатися надбанням філософії, зокрема давньогрецької, для отримання можливості віднайти вірне рішення проблем буття.

Таким чином, осягнення спадщини Геракліта та інших філософів допоможе навчитись не лише думати, а й доносити результати своїх спостережень та міркувань іншим людям, а отже, стати на шлях формування власної свідомої та мислячої особистості.

Список використаних джерел

1. Бліхар В.С., Цимбалюк М.М., Гайворонюк Н.В., Левкулич В.В., Шандра Б.Б., Свищо В.Ю. Філософія: підручник. Вид. 2-ге, перероб. та доп. Ужгород: Вид-во УжНУ «Говерла», 2021. 440 с. Історія філософії: Підручник / За редакцією Ярошовця В.І. К., 2002. С. 63-72.
2. Возняк С.М. Філософія Стародавнього світу. Частина II. Антична філософія. Івано-Франківськ: Плай, 2004. 139 с.
3. Кондзьолка В.В. Нарис історії античної філософії. Львів, 1993.
4. Кузьменко В.В. «ФІЛОСОФІЯ»: конспект лекцій. Дніпро, 2016. 296 с.
<https://dduvs.in.ua/wpcontent/uploads/files/Structure/library/student/lectures/08306.1.pdf> (дата звернення: 09.12.2023)

5. Петрушенко В.Л. Тлумачний словник основних філософських термінів. Львів: Вид. Нац. ун-ту “Львівська політехніка”, 2009. 264 с.
6. Петрушенко В.Л. Філософія: Курс лекцій. Львів, 2001. С. 57-62.
7. Тихолаз А.Г. Геракліт. К., 1995.
8. Читанка з історії філософії. Книга I. Київ., 1992. С. 95-99.

Мазур Максим,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
факультету інженерії та енергетики
Поліського національного університету
Науковий керівник: кандидат філософських наук,
доцент *Шевчук С.Ф.*

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК БІОЛОГІЧНОГО ТА СОЦІАЛЬНОГО В ЛЮДИНІ У СВІТЛІ СУЧАСНОЇ НАУКИ

Філософська думка, з того часу, як впритул підійшла до проблем вивчення співвідношення соціального та біологічного в людині, виробила багато концепцій. Одні з них тяжіють до біологізаторства, інші перебільшують значення соціального в людині, ще інші намагаються знайти своєрідний компроміс між тим та іншим. Саме про гармонійне поєднання і взаємодію соціального та біологічного в людині з огляду на сучасні наукові дослідження в галузях медицини, нейрофізіології, психології та інших, будемо говорити і ми.

Сьогодні науковці спостерігають зміни у формуванні мозкової активності людства. Зокрема, зафіксовано факт збільшення кількості людей – амбідекстрів. Амбідекстрія (від лат. *ambi* – «обидва» і лат. *dexter* – «правий») – це вміння людини однаково вправно володіти обома руками. Таких людей у світі близько 4,7%. Вони можуть не тільки виводити правильні симетричні лінії, але і творчо, нетривіально мислити. Домінування правої руки – ознака, що виникла внаслідок неоднакового розвитку моторних навичок лівої та правої рук, а також внаслідок функціональної асиметрії півкуль мозку. Кожна рука керується протилежною півкулею головного мозку. Прийнято виділяти чотири основних типи домінування, або переваг: 1) Перевага правої руки – вважається

найпоширенішим типом. Праворукі люди (правші) більшою мірою користуються правою рукою та зазвичай виконують нею всі необхідні дії. 2) Менш поширеним типом є люди з домінуючою лівою рукою. У таких людей, яких ще називають шульгами, переважаючою є саме ліва рука. Доведено, що від 8-ми до 15-ти відсотків населення є лівшами (шульгами). 3) Змішана перевага (відома як поперемінне панування) – стан, за якого різні завдання виконуються різними руками. Наприклад, такі люди краще пишуть правою рукою, а впевненіше малюють – лівою. Але у цій ситуації часто вважають домінуючою ту руку, якою пишуть, тому змішана перевага зазвичай не згадується. 4) Двоправорукість, тобто однакова вправність обох рук. Людина-амбідекстр може будь-яке завдання виконати однаково гарно обома руками.

Стародавні греки намагались розвивати, заохочувати амбідекстрію, їм це здавалося природним і зручним – адже у спорті та бійках вигравав той, хто мав змогу однаково володіти і лівою і правою руками. Давні греки виробили своєрідну систему письма, поєднуючи різні напрямки написання рядків: вони чергувались – спочатку справа наліво, потім зліва направо, і так далі. Читались також почергово – то назад, то вперед, і – виявилось, що таке читання було набагато легшим та швидшим.

Відомий англійський художник Генрі Ландсір малював обома руками одночасно – однією головою коня, а іншою – голову вершника. Саме він вчив малюванню королеву Вікторію, яка спочатку була шульгою, а згодом виробила амбідекстрію. Наприклад, Джеймс Гарфілд міг однаково вправно писати як лівою, так і правою руками; окрім того, він писав латиною і грецькою одночасно і робив це різними руками. Як свідчать дослідження, люди-амбідекстри емоційно врівноважені, рішучі, легко адаптуються до нового і легше переносять стресові ситуації та важкі обставини.

Намагаючись пояснити причини виникнення типів людей з різним домінуванням рук, науковці запропонували кілька гіпотез. Розглянемо деякі з них. Соціологічна гіпотеза – «Воїн та його щит». За допомогою цієї гіпотези робиться спроба пояснити положення щита, що тримався лівою рукою,

захищаючи серце воїна. Оскільки серце знаходиться на лівому боці тіла, то воїн-правша, утримуючи щит лівою рукою, а правою тримаючи зброю, мав більше шансів захистити себе та вижити. Проте ця гіпотеза не може пояснити, чому в давні часи існували як правші, так і лівші (шульги). Згідно цієї гіпотези, кількість чоловіків, у яких домінуючою є права рука, повинна була б бути більшою у порівнянні з жінками. Однак, такого співвідношення не спостерігається. Навпаки ліворуких чоловіків кількісно більше ніж ліворуких жінок.

Виявляється, що робота мозку за одночасної активності і лівої, і правої півкуль, дозволяє людині розширити обсяг пам'яті, збільшити швидкість і ясність сприйняття, переробки інформації тощо. Така особливість психіки дає можливість людині-амбідекстру одночасно успішно міркувати над кількома проблемами. Виходячи з того, що амбідекстр сприймає світ різнобічніше та повніше, у нього більше шансів робити нові відкриття, реалізовувати свій творчий потенціал.

З другої половини ХХ століття загально визнаною є концепція часткового домінування півкуль головного мозку людини, сформульована Р. Сперрі, який отримав за це відкриття Нобелівську премію з галузі фізіології та медицини у 1981 р. Згідно цієї концепції, кожна півкуля певним чином домінує у «своїх» функціях щодо забезпечення когнітивних процесів. Так, права півкуля більше спеціалізується на образному, чуттєво-емоційному сприйнятті світу, у той час як ліва – відповідає за абстрактно-логічне мислення. Звідси було зроблено висновок про те, що у жінок більш розвинена права півкуля, а у чоловіків, відповідно – ліва. Правда, цей поспішний висновок був спростований експериментом, проведеним з творчими людьми (Нобелівськими лауреатами). Виявилось, що у таких людей однаково активні та гармонійно співпрацюють обидві півкулі. Виявилось, що нобелівські лауреати – це люди, мозок яких гармонійно розвинений.

Ще одна гіпотеза для пояснення амбідекстрії пов'язана якраз із «розподілом праці між півкулями головного мозку». Її суть пов'язана з тим, що діяльність мовного та рухового центрів контролюється однією півкулею мозку,

в той час як перерозподіл праці на дві півкулі призвів би до зменшення ефективності його роботи. Окрім того, якби усі функції розподілялися на дві півкулі, то розмір мозку, та споживання ним енергії, значно зросли б, що – неможливо. Так як у більшості людей мовлення контролюється лівою півкулею, то праворуких людей більше. Однак виникає питання, чому ліва півкуля завжди відповідає за мовний центр. Адже, дійсно у 95% праворуких людей ліва півкуля використовується для мовлення, але серед ліворуких такої залежності немає. Деякі з них дійсно використовують праву півкулю для своїх лінгвістичних навиків, деякі використовують ліву півкулю, а ще деякі – обидві.

Таким чином, останні наукові дослідження і відкриття свідчать про зміни в біологічній природі людини. Можна навіть говорити про те, що на наших очах відбувається своєрідний еволюційний стрибок. У «нових дітей» робота мозку помітно відрізняється від роботи мозку попередніх поколінь. Людство починає розуміти, що природа наділяє дітей тими засобами, які будуть необхідні їм для подальшого життя. Наприклад, ще недавно дитину, яка використовувала ліву руку як провідну, починали відразу ж перенавчати. Результатом такого перенавчання були комплекси та стреси. Однак, люди, які шляхом тренувань навчались однаково оперувати і лівою, і правою рукою, згодом відкривали у себе такі творчі здібності, про які раніше і не підозрювали.

Підсумовуючи, можна наголосити на думці про те, що біологічне і соціальне в людині тісно взаємодіють, пов'язані. Зміна соціально-культурних умов та обставин життя і виживання людей викликає еволюційні зміни в біологічній природі людини. Хоча ще донедавна домінувала думка про те, що вид *Homo sapiens* припинив свою біологічну еволюцію.

Список використаних джерел

1. Дитина-лівша. Діагностика, корекція, підготовка до школи / упоряд. Л. В. Туріщева. Х.: Вид. Група «Основа», 2010. 192 с.
2. Кульчицька О. І. Обдарованість та психологічні технології її розвитку / О. І. Кульчицька, С. О. Сисоєва, Я. В. Цехмістер. *Педагогічні технології: наука — практиці: навч.-метод. щорічник* / за ред. С. О. Сисоєвої. К.: ВППОЛ, 2002. Вип. 1. С. 145-192.

Можар Вадим,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
факультету інженерії та енергетики
Поліського національного університету
Науковий керівник: кандидат історичних наук,
доцент *Махорін Г.Л.*

ЯН ТОКАРЖЕВСЬКИЙ-КАРАШЕВИЧ: УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИК І ДИПЛОМАТ

Все почалося з 24 червня 1885 року в с. Чабанівка (Кам'янець-Подільський район, Хмельницька обл.), де у родині литовсько-польського шляхетського походження народився майбутній дипломат. Після закінчення гімназії у Житомирі 1906 року Ян Токаржевський студював філософію і політологію в університетах Відня, Тулузи та Мюнхена. В часи Першої світової війни почав займатися громадською діяльністю, був членом різних організацій Червоного Хреста, головою комітету допомоги сім'ям військовиків.

Почалася його політична діяльність у червні 1918 року коли гетьман Скоропадський призначив його радником у посольстві у Відні, а влітку наступного року дипломат перейшов до Константинопольського посольства, згодом прийняв посаду повіреного у справах. З травня 1920 року здійснював керівництво посольством, обіймаючи посаду Надзвичайного посла і Повноваженого міністра. У січні 1922 року Ян Токаржевський був призначений заступником міністра закордонних справ і міністром УНР в екзилі. Проте вже у вересні 1924 р. виїхав з Тарнова до Франції через Прагу і з того часу жодної урядової посади не займав.

У Франції Ян Токаржевський-Карашевич долучається до діяльності української громади. Прагне добитися визнання Ватиканом української держави. Вільно володіючи мовою, активно поширював знання про Україну серед європейців. Там він працював генеральним секретарем Французького товариства українознавства та головою ради директорів Міжнародного геральдичного інституту. Наукові праці Івана Токаржевського-Карашевича і зараз не втратили

своєї цінності – «Походження і герб гетьмана Івана Мазепи», а також перший том «Діарія гетьмана Пилипа Орлика», які були видані у Франції.

У вересні 1928 р. Дмитро Дорошенко писав В'ячеславу Липинському про свої враження від зустрічі з Токаржевським, який «визначає себе як крайнього націоналіста». Дмитро Дорошенко про нього казав: «Я ціню таких людей, як Токаржевський, які стали по наших боці й лишилися нам вірні, хоч він як поляк міг би зробити собі добру кар'єру в Польщі. У нас він має лиш біду, злидні, жодних перспектив, а проте вірно тримається нас... Варто не дати загинути цим культурним людям» [1].

1936 року він переїхав до Італії. До 1948 р. проживав у Римі, писав для різних італійських видань, займався дослідницькою роботою в архівах та бібліотеках, читав лекції про Україну. Понад усе і в цей період життя ставив українську справу.

3 серпня 1948 року Ян Токаржевський-Карашевич перебував у Великобританії, де був обраний членом центрального комітету Антибільшовицького блоку народів, а також головою філії цієї організації в Англії. Співпрацював з журналом «Визвольний шлях» (заснований у 1948 році). Під псевдонімом І. Остикович або криптонімом «Т.К.» почав публікувати статті. Це були статті про історію церкви, Ярослава Мудрого, великокнязівські військові дружини у Київській державі, про Україну доби Гетьманщини («До історії роду Орликів», «Гетьман Мазепа – Князь Священної Римської імперії», «Жінки в житті Мазепи»). Залишилася неопубліковану праця про історію української дипломатії.

18 листопада 1954 року в Лондоні закінчується його історія. Згодом був перепохований на українському пантеоні в Баунд-Брук (Нью-Джерсі, США).

На жаль, навіть зараз про цю незвичайну особистість відомо лише невеликій кількості фахівців.

Список використаних джерел

1. Осташко Т. Історик, дипломат, лицар. Ким був князь Іван Токаржевський-Карашевич. *Тиждень*. 2023 р. 19 січня

Наумович Катерина,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
історичного факультету,
Житомирського державного університету імені Івана Франка,
Науковий керівник: кандидат філософських наук,
доцент *Горохова Л.В.*

ВПЛИВ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ НА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА

Актуальність окресленої проблеми обумовлена процесами реформування не лише вищої освіти, а й реформою децентралізації влади в Україні, що детермінує зміни різних сфер суспільного життя. Реформування системи вищої освіти в Україні включає цілий комплекс заходів з метою покращення якості освіти і відповідності її потребам сучасного суспільства. Влучними вважаємо міркування К. Косяченко, яка зауважує, що «виконуючи одне із найважливіших соціальних замовлень суспільства – формування особистості, вища освіта є одним з найбільш вагомих факторів економічного, соціального та, безумовно, морального розвитку держави» [1]. Реформування системи вищої освіти є важливим завданням для розвитку України на шляху євроінтеграції й враховує вимоги сучасного світу та сприяє підготовці кваліфікованих фахівців, які відповідають потребам ринку праці. Підтвердженням зазначеного є «Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки» схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 лютого 2022 р. № 286-р у якій зазначено, що «забезпечення якості вищої освіти є одним з фундаментальних принципів Європейського простору вищої освіти. Поняття “якість вищої освіти” охоплює відповідність вищої освіти визначеній місії (меті), набору стандартів чи критеріїв, позитивні зміни у підготовці студентів або особистісному зростанні, прозорість, підзвітність, досконалість» [3]. Аналіз наявних наукових розвідок та практичних аспектів досліджуваної проблеми дозволив з’ясувати окремі моменти на які варто звернути увагу.

Реформування системи вищої освіти в Україні має вплив на формування особистості студента на різних рівнях. Серед основних аспектів зазначеного впливу можемо виокремити такі:

– розширення можливостей вибору: реформування вищої освіти уможливило більш вільний вибір здобувачами всіх рівнів напрямку навчання, спеціалізації та навчальних курсів за власним бажанням (індивідуальна освітня траєкторія), що дозволяє студентам враховувати власні інтереси, таланти й кар'єрні можливості, що сприятиме особистісному розвитку;

– активне навчання: реформи орієнтовані на забезпечення студентів можливостями активного навчання, такими як практична підготовка (різні види практик), виконання групових проєктів та досліджень, що сприяє глибшому засвоєнню знань, розвитку критичного мислення, практичних навичок і вмінь, які формують компетентності здобувачів вищої освіти, передбачені освітніми програмами;

– професійна адаптація: процеси і заходи в системі вищої освіти України передбачені реформами мають більший наголос на практичну підготовку студентів і налагодження зв'язків із середовищем майбутнього працевлаштування, що допомагає студентам підготуватися до професійної кар'єри, засвоїти вимоги ринку праці й розвивати соціальні навички та сприяє їх особистісному зростанню;

– стимулююче навчальне середовище: реформи нерідко передбачають вдосконалення студентського самоврядування, сприяють залученню здобувачів вищої освіти до процесу прийняття рішень та надання пропозицій щодо покращення системи вищої освіти, що створює стимули для активної участі студентів в житті університету, лідерства та розвитку важливих навичок і вмінь, які сприяють формуванню особистісної взаємодії та залученню до вирішення суспільних проблем.

Серед зазначеного ми виокремили лише найбільш актуальні моменти із запроваджуваних у системі сучасної вищої освіти України за результатами реформування. Проте, варто зауважити, що попри російсько-українську війну та

обумовлені нею наслідки, реформування системи вищої освіти в Україні триває, а отже модернізація продовжується. Формування особистості студента є одним із ключових завдань вищої освіти, особливо в контексті реформування. Умови реформування створюють нові виклики і можливості для розвитку здобувачів вищої освіти й формування їхньої особистості.

Серед аспектів формування особистості студента можемо виокремити розвиток інтелектуальних, професійних і соціальних компетентностей. Вища освіта повинна не лише надавати їй здобувачам необхідні знання і навички, а й сприяти розвитку критичного мислення, творчого потенціалу та здатності адаптуватися до змін у суспільстві. Крім того, формування особистості студента передбачає розвиток позитивних ціннісних орієнтацій, моральних якостей та соціальної відповідальності. Студенти повинні розуміти свої права і обов'язки, бути активними громадянами, готовими взяти участь у формуванні суспільства. Важливим аспектом формування особистості студента в сучасних умовах є розвиток самоорганізації, самостійності та самоконтролю. Від здобувачів вищої освіти очікуються вміння планувати час, організовувати роботу, визначати пріоритети й досягати поставлених цілей.

Реформування вищої освіти також може сприяти розвитку міжкультурної компетентності студентів. Завдяки міжнародним програмам обміну, студенти можуть набути досвіду взаємодії з представниками інших культур, розширити власний світогляд і розуміння різноманітності [2].

Узагальнюючи, варто наголосити, що формування особистості здобувачів освіти різних рівнів є постійним процесом, який продовжується навіть після отримання вищої освіти. Студентам варто постійно поглиблювати свої знання, розвивати навички та підтримувати активну життєву позицію. Сучасні умови реформування вищої освіти створюють нові можливості для формування особистості здобувачів освіти, але водночас вимагають від них багато зусиль і самостійності у процесі навчання та саморозвитку. У результаті реформування системи вищої освіти в Україні формується її нова модель, що сприяє розширенню можливостей студентів, їхньому особистісному зростанню та

готовності до викликів сучасного світу. Детальніше зазначене буде досліджено та висвітлено у подальших наукових розвідках.

Список використаних джерел

1. Катерина Косяченко. Перспективи розвитку і формування відомчої освіти в Україні. [Електронний ресурс] URL: <https://dduvs.in.ua/2021/04/28/perspektyvy-rozvytku-i-formuvannya-vidomchoyi-osvity-v-ukrayini/>].
2. Олешко А. А., Ровнягін О. В. Сучасні тенденції міжнародної освітньої еміграції з України. Інвестиції: практика та досвід. 2020. № 3. С. 21–25. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/3_2020/6.pdf
3. «Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки» схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 лютого 2022 р. № 286-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-%D1%80#n12>

Першко Дарина,
студентка економіко-правового відділення
ВСП «Житомирський торговельно-
економічний фаховий коледж ДТЕУ»,
Науковий керівник: кандидат історичних наук
Панченко В. С.

ВОЛОНТЕРСТВО ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ЖИТТЯ СВІДОМОГО ГРОМАДЯНИНА (НА ДОСВІДІ РОБОТИ ВСП «ЖИТОМИРСЬКИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ ДТЕУ»)

Формування національно-свідомого, громадсько-активного патріота є важливою задачею будь-якої політичної нації та держави. В умовах воєнного стану патріотизм, в першу чергу, включає дієві аспекти: відповідальність за виконання професійних обов'язків, зверхність інтересів народу над особистими, пріоритетність державної незалежності і соборності України. І тому першочергового значення набуває волонтерська діяльність та якнайширше залучення молоді до такої форми роботи.

Мета пропонованої розвідки – розкрити значення волонтерства у сучасному суспільстві та у вихованні свідомого громадянина України на

прикладі роботи ВСП «Житомирський торговельно-економічний фаховий коледж ДТЕУ».

Повномасштабна війна багатьох людей поставила у скрутне становище. Тому вони розраховують на допомогу держави, а також на підтримку волонтерів. Це зумовило піднесення волонтерського руху. Відтак сотні тисяч людей допомагають у гуманітарних центрах, плетуть маскувальні сітки, закупають амуніцію, займаються іншою волонтерською діяльністю. До волонтерства спонукає передусім прагнення зробити свій внесок у перемогу України. Однак якість та ефективність волонтерської роботи залежить від розуміння суті та механізмів цього явища.

Згідно ст. 1 Закону України «Про волонтерську діяльність», волонтерство – це добровільна, соціально спрямована, неприбуткова діяльність, що здійснюється волонтерами шляхом надання волонтерської допомоги. При чому, безоплатне виконання робіт або надання послуг особами, що здійснюються на основі сімейних, дружніх чи сусідських відносин, не є волонтерською діяльністю [1]. Існує ряд видів волонтерської діяльності, які можуть поєднуватися, а волонтери можуть вибирати сферу діяльності, яка відповідає їхнім інтересам та навичкам.

У ВСП «Житомирський торговельно-економічний фаховий коледж ДТЕУ» на постійній основі реалізуються наступні види волонтерства:

1. *Соціальна волонтерська діяльність*: Робота з вразливими групами, надання підтримки соціально вразливим категоріям населення, наприклад, літнім людям чи бездомним. У коледжі систематично здійснюється підтримка освітніх ветеранів, допомога військовому шпиталю м. Житомир. Щорічно студенти відвідують педагогів-пенсіонерів, вітають із знаменними датами, допомагають при потребі по господарству. У часи війни педагоги та студенти об'єдналися і у кулінарних лабораторіях двічі на тиждень із зібраних ними ж продуктів готують пиріжки, вареники, коржики, гарячі страви для поранених у військовому шпиталі [2], [3].

2. *Гуманітарна допомога:* Волонтери можуть брати участь у гуманітарних місіях, допомагаючи в кризових ситуаціях та природних лихах. Від лютого 2022 р. і до нині освітянська громада коледжу здійснює збори теплих речей, медикаментів, шкарпеток, білизни для допомоги внутрішньо переміщеним особам та ЗСУ. Приміром, навесні 2022 р. відбувалась Акція «Великодній кошик для захисників» [4], благодійний ярмарок на користь ЗСУ (18.06.22 р.) [5].

3. *Екологічна волонтерська діяльність:* Захист природи, догляд за парками, висадка дерев, робота над екологічними ініціативами. На базі коледжу кожної весни вже п'ять років проводяться акції із громадської толоки (прибирання студентами мікрорайону розташування закладу), озеленення приміщень коледжу та прилеглих територій. Вже у період війни освітянська спільнота закладу долучилась до Всеукраїнської акції «Сади перемоги» - було закладено зелені насадження, які відновлюють екосистему України залишається нащадкам як символ стійкості та мужності народу [6]. 24 січня 2023 року викладачами природничих дисциплін було проведено круглий стіл на тему «Екологічні наслідки війни» для студентів I -II курсів [7].

4. *Освітня волонтерська робота:* Надання допомоги в навчанні, організація освітніх заходів. ВСП «ЖТЕФК ДТЕУ» навесні 2022 р. запропонував взяти на навчання всіх студентів, які через ситуацію у країні не мають змоги відвідувати заняття у своєму освітньому закладі. Таких здобувачів освіти гостинно зустріли, надали психолого-педагогічний та соціальний супровід для кращої адаптації на новому місці [8]. Також по змозі керівництво коледжу запрошує військових для проведення просвітницьких лекцій та патріотичних зустрічей із молоддю [9]. Кожні два місяці організовуються навчання з мінної безпеки [10] та з першої медичної допомоги [11] для різних груп. Щороку проводяться тренінги «Волонтерство від А до Я», що реалізовується молодіжним центром Житомирщини *kreativ_space*, метою якого є розвиток волонтерства серед студентської молоді; ВСП «ЖТЕФК ДТЕУ» долучається до Всеукраїнського уроку волонтерства [12].

5. *Культурна волонтерська робота:* Організація культурних заходів, фестивалів. В освітньому закладі систематично організуються щоденні хвилини мовчання для вшанування полеглих героїв, флешмоби, конкурси листівок та постерів на підтримку ЗСУ [13], членджу для єднання дітей Житомирщини у бажанні миру на нашій землі, організатором якого є Департамент освіти і науки облдержадміністрації [14], щорічний вересневий футбольний чемпіонат пам'яті полеглого в АТО випускника О. Черниша [15], участь у акції «Віртуальна дошка подяки захисникам України» [16], та інше.

6. *Медична волонтерська допомога:* Робота у лікарнях, допомога хворим, підтримка медичних ініціатив. Так, викладацька спільнота у травні 2022 р. закупила для Хірургічного відділення №2 КНП «Житомирська обласна дитяча клінічна лікарня» сучасний високоякісний інгалятор та датчики для вимірювання насичення киснем крові у немовлят [17].

7. *Корпоративна волонтерська діяльність:* Залучення працівників компаній до благодійних проектів та ініціатив. Колектив та студентство ВСП «Житомирського торговельно-економічного фахового коледжу ДТЕУ» активно долучилися до Всеукраїнської акції «Смілива гривня», що передбачає збір монет номіналами 10, 50 копійок та 1, 2, 5 і 10 гривень. Сума зібраних коштів перерахована на потреби Збройних Сил України [18].

Отже, волонтерська діяльність в Україні під час війни стала невід'ємною частиною підтримки та допомоги українським силам, пораненим воїнам та мирному населенню. Волонтери виявили вражаючий ступінь самовідданості та солідарності, організуючи різноманітні ініціативи, від збору гуманітарної допомоги до медичної реабілітації поранених. Завдання освітніх закладів та самої студентської молоді активно долучатись до волонтерства заради захисту нашої країни та перемоги. Волонтерська діяльність в умовах конфлікту підкреслює глибокий громадянський дух та готовність українців встати на захист своєї країни та взаємно підтримувати один одного в найважчі часи.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про волонтерську діяльність» 2011 р. із змінами і доповненнями станом на 31.03.2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17#Text>
2. За Україну – у вогонь і в воду # освітяни_допомагають. URL: <http://www.ztec.com.ua/ztec/news/z-2022-0310-0756/>
3. Студенти відвідали військовий шпиталь напередодні свят. URL: <http://www.ztec.com.ua/ztec/news/z-2023-1206-1234/>
4. Акція «Великодній кошик для захисників» URL: <http://www.ztec.com.ua/ztec/news/z-2022-0423-1605/>
5. Благодійний ярмарок на підтримку ЗСУ. URL: <http://www.ztec.com.ua/ztec/news/z-2022-0618-1901/>
6. Наш сад перемоги. URL: <http://www.ztec.com.ua/ztec/news/z-2023-0411-1118/>
7. Круглий стіл на тему «Екологічні наслідки війни». URL: <http://www.ztec.com.ua/ztec/news/z-2023-0123-1154/>
8. ВСП «ЖТЕФК ДТЕУ» пропонує навчання для евакуйованих учасників освітнього процесу. URL: <http://www.ztec.com.ua/ztec/news/z-2022-0314-1011/>
9. «Воїни світла. Воїни добра». URL: <http://www.ztec.com.ua/ztec/news/z-2022-1006-1804/>
10. Практичні заняття з мінної безпеки. URL: <http://www.ztec.com.ua/ztec/news/z-2022-1206-0941/>
11. Врятувати життя – найвищий пріоритет. URL: <http://www.ztec.com.ua/ztec/news/z-2023-0514-1556/>
12. «Волонтерство від А до Я». URL: <http://www.ztec.com.ua/ztec/news/z-2023-0203-0731/>
13. Студенти коледжу продовжують оберігати свій фронт у цій війні. URL: <http://www.ztec.com.ua/ztec/news/z-2022-0323-0805/>
14. Ланцюг єднання заради миру та перемоги. URL: <http://www.ztec.com.ua/ztec/news/z-2022-0323-0727/>
15. Футбольний турнір. URL: <http://www.ztec.com.ua/ztec/news/z-2022-0917-0710/>
16. Участь у Всеукраїнській акції «Віртуальна дошка подяки захисникам України». URL: <http://www.ztec.com.ua/ztec/news/z-2022-1014-1123/>
17. Добрі справи викладачів і науковців. URL: <http://www.ztec.com.ua/ztec/news/z-2022-0615-0058/>
18. Смілива гривня 2023 в ЖТЕФК: відправ монети на фронт – допоможи нищити ворога! URL: <http://www.ztec.com.ua/ztec/news/z-2023-1005-0651/>

Прокопчук Владислав,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
технологічного факультету
Поліського національного університету
Науковий керівник: кандидат філософських наук,
доцент *Шевчук С.Ф.*

АСТРОНОМІЯ У СТАРОДАВНІЙ ГРЕЦІЇ

Астрономія була однією з тих наук у Стародавній Греції, що досягла найбільшого розвитку. У працях давньогрецьких філософів знаходимо джерела багатьох ідей, які стали основою сучасної науки. Сучасна астрономія є прямою спадкоємицею давньогрецької астрономії, у той час, як уявлення інших стародавніх цивілізацій вплинули на сучасну астрономію лише через посередництво давніх греків.

Давньогрецька наука багато в чому спиралася на досягнення єгипетських і шумерських жерців. Однак, без сумніву можна стверджувати, що досягненням грецьких учених було те, що вони систематизували існуючі знання з різних галузей і на цій основі вибудовували власні дослідження. Це стосується, зокрема, й астрономії.

Спочатку давні греки уявляли землю диском, у центрі якого знаходився Олімп, диск омивався Океаном, універсальним морем. Разом з тим вже у Платона та Аристотеля були думки про кулястість Землі [1].

Астрономічні спостереження насамперед визначались потребами землеробства, що спонукало до розробки календаря, який був би корисним для цієї діяльності.

В «Одіссей» Гомера згадуються такі сузір'я, як Велика Медведиця та Оріон, і описується, як зірки можуть прислужитися навігації.

У «Працях та днях» Гесіода розповідається про сузір'я, які з'являються перед світанком у різні пори року, що вказувало на час для оранки, сівби та збору врожаю.

Близько 450 року до н.е. греки досить успішно почали вивчати рух планет. Так, Філолай (5 ст. до н.е.), учень Піфагора, вважав, що Земля, Сонце, Місяць і

планети обертаються навколо центрального вогню. Згідно його теорії, обертання Землі навколо спалаху кожні 24 години може пояснити щоденний рух Сонця та зірок.

Євдокс (408-355 рр. до н.е.) – перший, хто уявив Всесвіт як сукупність 27 концентричних сфер, що оточують Землю, яка, своєю чергою, уявлялась йому кулею. Платон і його учень Аристотель підтримали систему, розроблену Євдоксом, додавши до неї ще приблизно п'ятдесят п'ять сфер із центром на нерухомій Землі.

Аристотель, спостерігаючи за Місяцем, помітив, що в певні фази він нагадує сферу, освітлену Сонцем з одного боку, а звідси випливав висновок про його кулястість. Далі він міркував таким чином: якщо тінь, яка падає на Місяць під час сонячного затемнення належить лише Землі і ця тінь кругла, то і Земля має бути круглою.

Аристотель зазначив ще один факт, який доводив кулястість Землі.

Цим фактом є те, що сузір'я змінюють положення, рухаючись на північ чи південь. Якби Земля була пласкою, то зірки стояли б на місці. Проте Аристотель рішуче виступав проти думки про обертання Землі навколо Сонця; він вірив, як і більшість його сучасників, що Земля стоїть на місці.

Першим, хто висловив думку про те, що Земля обертається навколо Сонця, був Аристарх Самоський. Він намагався обрахувати відстань між Землею, Сонцем і Місяцем, а також співвіднести їх розміри. Аристарх підрахував, що відстань між Сонцем і Землею в 19 разів більша від Землі, ніж відстань між Місяцем та Землею (за сучасними даними, в 400 разів більша), а об'єм Сонця в 300 разів перевищує об'єм Землі.

Далі Аристарх задався питанням, як може величезне Сонце, а тим більше Всесвіт обертатися навколо маленької Землі, і висловив здогадку, що це Земля обертається навколо Сонця. Аристарх також пояснив, чому день і ніч змінюють одне одного: тому що Земля обертається ще й навколо своєї осі [2].

Гіппарх розробляв теорію кругових орбіт, обчислив, що тривалість астрономічних пір року не однакова, що влітку Сонце рухається своєю орбітою

повільніше, ніж взимку. Отже, орбіта Землі не кругла, як вважалося до цього, а еліптична [2].

Великий астроном ретельно виміряв координати екліптики приблизно 1000 зірок, а також оцінив їх величини за своїм масштабом. Складаючи каталог, Гіппарх зробив відкриття. Порівнявши власні результати з координатами кількох зірок, що були виміряні до нього Аристотелем (сучасником Аристарха Самоського), він виявив, що екліптична довгота об'єктів збільшилася приблизно на 2° протягом 150 років. При цьому широта екліптики не змінюється. Зрозуміло, що причина криється не в русі зірок (бо у такому випадку змінилися б обидві координати), а в переміщенні точки весняного рівнодення, адже від неї відраховується довгота екліптики, і в бік, протилежний руху зірки Сонця вздовж екліптики. Як відомо, весняне рівнодення – це точка перетину екліптики з небесним екватором. Оскільки широта екліптики залишається незмінною з часом, Гіппарх приходять до висновку, що причина переміщення цієї точки криється в русі екватора.

Упродовж усієї історії астрономи робили незліченні спроби створити календар, який би враховував різні складності. Вагомий внесок у цю справу зробив близько 432 року до н.е. Метон Афінський. Імовірно, за допомогою вавилонських записів Метон помітив що 19 років – це майже точно 235 місячних місяців (різниця становить лише 2 години)[6]. Таким чином, можна створити календар, який охоплює 19 років, а не такий, який точно визначає пори року та фази місяця кожного дня. Після цього календар буде повторюватися з кожним наступним 19-річним циклом. Але хоча 19 років – це майже точно 235 місячних місяців, це приблизно на третину доби менше за 6940 днів, тож Метону довелося зазначити, що після кожних двох 19-річних циклів із календаря потрібно викидати один день [6].

Отже, грецькі астрономи намагалися зрозуміти структуру Всесвіту, відстежуючи рухи Місяця, Сонця, планет і зірок, ввели астрономічні поняття, які ми знаємо і використовуємо досі.

Список використаних джерел

1. Астрономія в Стародавній Греції : веб-сайт. URL: <https://uk.gsusigmanu.org/245-astronomy-in-ancient-greece.html>
2. Астрономія в Стародавній Греції : веб-сайт. URL: <https://moyaosvita.com.ua/astronomija/astronomiya-v-starodavnij-greci%D1%97/>
3. Доля давньогрецької астрономії : веб-сайт. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Астрономія_Стародавньої_Греції#Доля_давньогрецької_астрономії
4. Астрономія Стародавньої Греції – Астрономія : веб-сайт. URL: http://8ref.com/3/referat_30815.html
5. Астрономія як природнича наука. Основні етапи розвитку фізики та астрономії. Фізика як теоретична основа сучасної астрономії : веб-сайт. URL: <https://kvpubd.kiev.ua/wp-content/uploads/2022/08/21.09.-fizika-gr.-12-urok-3-4.pdf>
6. Вайнберг С. Пояснюючи світ. Історія сучасної науки / переклад з англ. Я.Лебеденка. Харків: КСД, 2019. 351 с.

Рубан Ілона,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
факультету лісового господарства та екології
Поліського національного університету
Науковий керівник: доктор філософських наук,
професор *Муляр В.І.*

ФІЛОСОФІЯ ПЛАТОНА

Платон займає особливе місце в історії давньогрецької філософії. Його сміливо можна ставити в один ряд з такими велетнями інтелектуальної думки давніх часів, як Сократ, Арістотель, Конфуцій, Лао-цзи та іншими. Цей статус він здобув завдяки своїм багатьом творам, піднявши давньогрецьку цивілізацію до найвищих висот. Народився Платон у знатній родині 427 р. до н.е. на острові Егіна, що біля Афін, отримавши ім'я Аристокл. Батьки забезпечили йому блискучу на той час освіту, сподіваючись що в дорослому віці він займе високу публічну посаду. Однак в юності Платон познайомився з бесідами Сократа і на все життя занурився у філософію, полишивши політичну діяльність, до якої був підготовлений об'єктивно. Сократ став одним з найперших і найвидатніших

учителів юнака і в подальшому, за переказами, дав йому ім'я Платон за його широкі плечі та високе чоло.

Заслуги Платона перед світовою інтелектуальною історією величезні. Почнемо з того, що так само, як Сократ став його великим учителем, Платон став великим учителем Арістотеля – ще одного видатного представника давньогрецької філософії. Останнього він виховав у своїй Академії – фактично першому в європейській історії навчальному закладі. Саме в платонівській Академії Арістотель сформувався як оригінальний мислитель, який зробив суттєвий внесок в скарбничку європейської науки. Навіть ці два факти з біографії Платона роблять його однією з найважливіших фігур західної філософії. Тому можна стверджувати, що Платон заклав основи західної філософії, політики і науки. Він вважався одним з перших, хто зумів зробити і використати весь потенціал філософії як теорію і практику, аналізуючи життя людини з методологічних, етичних, політичних, гносеологічних і метафізичних точок зору.

Платон висловлював свої думки у формі діалогів, використовуючи елементи змагальності, що полегшує читання і розуміння його ідей, з достатньою ефективністю відтворює та ілюструє зміст дискусії. Цим він продовжив традицію свого учителя Сократа, реалізувати філософські роздуми у формі відкритої дискусії. Деякі найважливіші внески Платона до філософії полягали в теорії ідей, діалектиці, анамнезі тощо. Видатним його внеском є політична філософія, основи якої він заклав у своїх творах «Держава» і «Закони».

Для Платона справжньою суттю буття була душа, а не тіло. Насправді тіло він розглядав у якості перешкоди у пошуку душею істини і широкого вираження буття в його найважливішому аспекті. Платон вірив, що душа прийшла з більш високого виміру світу, де вона мала б пов'язуватися з правдою, істиною. У якийсь момент душа здалася низьким задоволенням і, як наслідок, була змушена звести себе до земного світу, перебуваючи ув'язненою в тілі. Розуміючи душу у якості справжньої сутності буття, Платон, таким

чином, вперше в історії давньогрецької філософії запровадив ідеалістичну течію. Саме з появою платонівської філософії можна розрізнити у філософії Давньої Греції матеріалізм та ідеалізм.

Найкраще платонівський ідеалізм ілюструється на прикладі його концепції про два світи, про два типи реалій: вищий світ як світ ідей, досконалостей, світ ейдосів та нижчий світ як світ речей, матеріальності. Перший з них є вічний і ніким не створений, тому він є первинний. Другий ж – це світ невічний, минучий, світ вторинний. Вищий світ не дається людині у відчуттях, а лише в розумі, мисленні, нижчий – саме і є світ чуттєвості. Для Платона світ ідей не підпорядкований будь-якому простору і будь-якому часу. Ось чому він вважає цей світ справжнім. Навпаки, напівреальний, матеріальний, чуттєвий світ недосконалий, неоднозначний, змінюється і має свої межі. Тому він є несправжнім.

Виходячи з обґрунтування концепції двох світів, Платон формулює свою знамениту теорію деградації. Йдеться про те, що у платонівській ідеалістичній картині світу розгортання останнього відбувається у напрямку від духовного, справжнього, ідеального, досконалого, тобто вищого світу до нижчого, несправжнього, матеріального, недосконалого. Ейдос як ідея, ідеал будь-чого розгортає свою потенцію в матеріальному світі, при цьому жоден його прототип в нижчому, матеріальному світі ніколи не буде таким досконалим, як сама його ідея, його ейдос. І чим далі розгортається ейдос в світі речей, тим більше ці речі будуть гіршими від свого ідеалу за принципом «Чим далі, тим гірше, чим ближче, тим краще». Ось чому в матеріальному світі всі прообрази, прототипи ейдосу є минучими, не вічними, такими, що мають свій простір і час і обмежені в них.

Теорія деградації стала Платону в пригоді, коли він звертається до питання про феномен держави. Її він порівнює з душею. Платон каже, що держава – це те саме, що й душа. Жодне людське суспільство не може жити без держави, оскільки остання виконує обов'язкову для будь-якої спільноти людей функцію – організувати спільне життя з метою досягнення загального блага. Тому

суспільство не може жити як спільнота без загального управління, тобто без держави. Оскільки ж це так, то держава повинна своїм змістом повторювати душу. Таким чином, Платон виводить зміст, структуру держави зі змісту, структури душі. Головною складовою душі він називає розум, який в рамках держави має уособлювати правитель. На переконання Платона, найкраща держава – це та, якою керує мудрий і розумний правитель, фактично філософ. Другою частиною душі є пристрасть, емоції, гнів, злість. Цю частину душі в державі виконують воїни, так звані охоронці політичного режиму. Нарешті, третьою частиною душі є її бажання творити нове. В державі цю функцію має виконувати народ. Таким чином, Платон створив модель ідеальної держави, де обов'язковими складовими її будови є правляча еліта, армія народ. При цьому кожна з вказаних складових виконує свою роль, а в цілому держава функціонує як єдиний і відлагоджений механізм.

Ще однією важливою частиною платонівського філософського ідеалізму є його гносеологічна концепція. В цьому контексті грецький мислитель виходить з переконання про те, що ейдос душі вічний і незнищуваний. Це означає такий самий статус душі, яка належить до вищого, духовного і досконалого світу. А значить душа не просто переживає всю історію власного тіла, але й запам'ятовує її. Ось чому процес людського пізнання полягає в «пригадуванні» душі того шляху і тієї інформації, яку вона здобула під час попереднього життя. Це своєрідний анамнез (термін, який також застосовується в медичних науках) у філософії як здатність душі запам'ятовувати попередній досвід і знання, забуті при виході з організму і вступі в інше тіло. Тому для Платона знання – це спогади, які душа здобула на попередніх етапах, і яка повинна бути пробуджена в кожній людині для легкого доступу.

В контексті сказаного важливою ланкою гносеологічної концепції Платона є ідея печери. Це, мабуть, алегорія, яка найкраще пояснює концепцію подвійності світу, що обґрунтував Платон. Земний світ Платон ототожнює з перебуванням в печері, в якій люди прикуті до печери, бачачи перед собою лише тіні речей. Оскільки тіні – це єдине, що бачать люди, то вони приймають їх за

реальні речі. Ось чому Платон каже, що життя в печері відповідає світу так званих «тіней», тобто життя в темряві і абсолютній підкореності мирським задоволенням. Натомість життя поза печерою пов'язане зі світом ідей, ейдосів. Вихід за межі печери – це уявлення про те, що залишилося після пошуків задоволень і пошуків знань. Чим більше ми знаходимося поза печерою, тим ближче ми до знань, тим ближче ми до істини. Ось чому людина має вийти з печери, бо вона тоді побачить реальний стан речей. А обов'язок філософа полягає в тому, щоб повернутися в печеру і навчити сліпих вийти з печери і побачити все, що лежить за її межами.

Отже, філософська теорія Платона дуже багата як своєю структурою, так і спектром проблем, які захоплювали розум і душу цього видатного грека. Тому Платон і до сьогодні є актуальний і цікавий. І сьогодні людство знаходить у філософській спадщині Платона відповіді на питання, які хвилюють людину нашого часу.

Список використаних джерел

1. Муляр В.І. Принцип справедливості в досконалій державі Платона. Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць / гол. Ред. В. М. Вашкевич. Київ: ВІР УАН, 2013. Випуск 72 (№5). С. 605-611.
2. Себайн Джордж Г., Торсон Томас Л. Історія політичної думки / Пер. з англ. Київ: Основи, 1997. 839 с.
3. Надольний І.Ф. Філософія. Навчальний посібник. Київ: Вікар, 2008. 535 с.
4. Платон. Енциклопедія політичної думки / Пер. з англ. Київ: Дух і Літера, 2000. С. 273-275.
5. Поппер, Карл. Відкрите суспільство та його вороги. Том 1 / Перекл. з англ. О. Коваленка. Київ: Основи, 1994. 444 с.
5. Надольний І.Ф. Філософія. Навчальний посібник. Київ: Вікар, 2008. 535 с.

Рябчук Вікторія,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
історичного факультету
Житомирського державного університету імені Івана Франка,
Науковий керівник: кандидат філософських наук,
доцент *Горохова Л.В.*

ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Особистість студента формується під впливом різних факторів, таких як освітні інституції, соціальне оточення, сім'я, самоосвіта. Формування особистості студента є одним з важливих завдань сучасної освіти, а обрана тема є надзвичайно актуальною. Слушною вважаємо думку дослідників, які зауважили на тому, що «Війна стала найбільш серйозним викликом для української держави в цілому та системи освіти зокрема, і в умовах невизначеності складно надавати якісь рекомендації, адже не від МОН залежить безпека учасників навчального процесу» [4, с. 96]. Важливість і необхідність вивчення зазначеної проблеми засвідчують наявні наукові розвідки дослідників різних галузей знань, психологічних, педагогічних, філософських, соціологічних, тощо [1; 2; 3].

Умови, у яких опинилися сучасні студенти, включають не лише соціально-політичний і економічний світи, що постійно змінюються, безперервний розвиток технологій і комунікаційних засобів, культурні розриви і глобалізацію, а й події, обумовлені повномасштабним вторгненням країни-агресора. Сучасні умови зумовлюють потребу в розвитку таких якостей особистості студента, як гнучкість, адаптивність, критичне мислення, творчість, самодисципліна та здатність до самоорганізації. Відтак, важливо надати здобувачам всіх рівнів, зокрема й вищої освіти, можливість розвивати компетенції і вдосконалювати навички, щоб вони могли успішно навчатися й функціонувати в реаліях сучасного світу.

Формування особистості студента в умовах російсько-української війни є процесом, який відбувається під впливом складних соціальних, політичних та

емоційних факторів. Ці умови можуть суттєво вплинути на розвиток особистості студента і вимагають від нього адаптації та розуміння складних проблем, пов'язаних з війною. Освітні інституції мають забезпечити здобувачам освіти доступ до актуальної інформації, нових технологій і ресурсів для навчання. Одним з найважливіших аспектів формування особистості студента в таких умовах є формування його світогляду, громадянської позиції, соціальної активності та моральних цінностей. Війна ставить перед кожним без виключення складні виклики та моральні дилеми, які можуть вплинути на його світогляд та життєві пріоритети. Відтак, важливо, щоб кожен здобувач освіти мав можливість зрозуміти значення прав людини, миру та толерантності, а також розвивати внутрішні сили, щоб знайти в собі ресурси для подолання труднощів, які постійно з'являються. Крім того, формування особистості здобувачів різних рівнів та форм здобуття освіти в умовах війни вимагає розвитку навичок прийняття важливих рішень у стресових ситуаціях. Студент повинен вміти аналізувати інформацію, критично мислити і здійснювати обґрунтований вибір, щоб знайти шлях до стабільності й миру. Детально зазначені питання розглянуті у матеріалах всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації учасники якого представили свої напрацювання й поділились досвідом [2]

Також важливим аспектом формування особистості здобувачів вищої освіти є розвиток емоційної інтелігентності та здатності до співчуття. В умовах війни студент може опинитися в різних ситуаціях (наражатися на небезпеку, переживати загибель чи втрату рідних чи близьких, страждати, та відчувати тривогу й страх, стикнутися з безправ'ям, тощо). Розуміння та співчуття до інших (оточуючих) людей можуть сприяти побудові емпатичних відносин і співпраці для вирішення складних проблем. Зазначений процес може бути складним і вимагати підтримки як з боку сім'ї, так і з боку освітнього середовища. Необхідно забезпечити здобувачам освіти доступ до психологічної підтримки, соціальних програм та освітніх ресурсів, щоб допомогти їм у процесі адаптації та розвитку під час воєнного конфлікту.

Загальною метою формування особистості студента в умовах російсько-української війни є також розвиток та зміцнення патріотичних цінностей, лідерських якостей, емпатії, толерантності та громадянської свідомості. Сучасні умови вимагають від студентів усвідомлення важливості національної єдності, відданості і обов'язку перед спільнотою, а також готовності виступати за мирну та справедливу суспільну діяльність. Події обумовлені російсько-українською війною можуть мати значний вплив на формування особистості студента, а тому, на наш погляд, варто звертати особливу увагу на окремі аспекти щодо формування особистості в цих умовах, зокрема такі як:

– інформаційна освіта: здобувачам освіти важливо мати здатність критично аналізувати новини та інформацію, що пов'язана з конфліктом, розуміти та розбиратися у медійних маніпуляціях і бути обізнаними щодо сучасних подій і фактів;

– розвиток емоційної стійкості: воєнні дії та їх наслідки можуть викликати тривогу та стрес, тому студентам необхідно вчитися керувати своїми емоціями, розвивати стратегії саморегуляції та знаходити способи підтримки психологічної стійкості та благополуччя;

– соціальна активність: самовираження та участь у громадському житті можуть допомогти здобувачам різних рівнів освіти розширити знання, вдосконалити вміння та навички розуміння контексту конфлікту, задля цього вони можуть приєднуватися до різноманітних студентських чи громадських організацій, волонтерських груп або ж активно брати участь у дискусіях та просуванні мирних рішень;

– розвиток глобальної свідомості: у контексті війни студентам важливо зрозуміти геополітичне значення конфлікту, його вплив на світову політику та економіку, з цією метою їм варто досліджувати досвід інших країн, що пережили подібні конфлікти, й вивчати міжнародні об'єднання та структури, які мають стосунок до даної проблеми;

– толерантність та розуміння: здобувачам вищої освіти важливо розвивати толерантність і розуміння, оскільки вони можуть представляти різні

національності та культури, їм варто вчитися висловлювати повагу до різних точок зору і ставитися з розумінням до людей, які були примусово переміщені чи постраждали від конфлікту й пам'ятати про гуманітарну кризу, що виникає в результаті війни.

Зазначені моменти не тільки можуть допомогти сформувати у студентів комплексне розуміння та підготовку до змін, пов'язаних з конфліктом, а й сприятимуть їх особистісному розвитку та активній громадянській участі. Крім того, варто звернути увагу соціальне оточення, яке теж має значний вплив на формування особистості студента. Важливо створити підтримуючий клімат, де здобувачі різних рівнів освіти можуть спілкуватися, обмінюватися думками та ідеями, розвивати соціальну компетентність. Важливо підтримувати цікавість і мотивацію до навчання, пропонувати різноманітні форми інтелектуального розвитку. Студенти повинні розвивати навички пошуку та аналізу інформації, критичного мислення та саморефлексії, а відтак самоосвіта в сучасних умовах є необхідною. Проте це буде темою наших наступних наукових розвідок.

Список використаних джерел

1. Освітній процес в умовах воєнного стану в Україні: матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації, 3 травня – 13 червня 2022 року. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. 504 с.
2. Психолого-педагогічний супровід професійної підготовки та підвищення кваліфікації фахівців в умовах воєнного стану: Матеріали XII Міжнародної науково-практичної конференції (19 травня 2023 р., м. Київ). Київ: ДЗВО «УМО», 2023. 162 с.
3. Тиждень науки-2023. Факультет соціальних наук. Тези доповідей науково-практичної конференції, Запоріжжя, 24–28 квітня 2023 р. [Електронний ресурс] / Редкол. : Вадим ШАЛОМЄЄВ (відпов. ред.) Електрон. дані. – Запоріжжя: НУ «Запорізька політехніка», 2023. 202 с. URL: https://zp.edu.ua/uploads/dept_s&r/2023/conf/4.1/TN-2023-FSN.pdf
4. Українське суспільство в умовах війни. 2022: Колективна монографія / С. Дембіцький, О. Злобіна, Н. Костенко та ін.; за ред. член.-кор. НАН України, д. філос. н. Є. Головахи, д. соц. н. С. Макеєва. Київ: Інститут соціології НАН України, 2022. 410 с.

Сидорчук Артем,
студент економіко-правового відділення
ВСП «Житомирський торговельно-
економічний фаховий коледж ДТЕУ»,
Науковий керівник: кандидат історичних наук,
Панченко В. С.

ТВОРЧЕ ПЕРЕОСМИСЛЕННЯ ТЕМИ ВІЙНИ У СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ МИСТЕЦТВІ

Мистецтво – це своєрідний спосіб мислення, усвідомлення оточуючого світу, філософія життя і духовна практика. Саме митці через нетипове мислення, загострені відчуття та підвищену емоційність завжди більш чітко і тонко відчують оточуючий світ та ті процеси, що відбуваються. Через це нащадки часто їх називають пророками свого часу. Завдяки творчій інтуїції, неабиякій спостережливості і непересічним аналітичним здібностям вони зображують у творах реальні події майбутнього, прогнозуючи і передбачаючи їх. Так, Андрій Кузьменко (Скрябін) ще у 2014 р. одразу після анексії Криму говорив про те, що війна в Україну прийшла вже давно, але більшість жителів удавали, що нічого не відбувається, бо на той момент це не торкнулося їх особисто. Фронтмен бажав Україні знайти президента-патріота, який зміг би відвоювати нашу країну та об'єднати народ довкола національної ідеї [2]. У його словах шанувальники ще тоді помітили певне пророцтво, яке реалізовується нині, на наших очах.

Саме мистецтво є рупором сьогодення, яке у художній формі відображає нагальні проблеми суспільства, допомагає виразити їх і пережити. Тому не дивно, що українські митці нині зосередились на темі війни. При цьому одні романтизують війну: акцентують увагу на яскравих, героїчних постатях, наповнюють твори пафосом та патетикою. Інші ж намагаються показати жах та трагізм, що нищать долі мільйонів. У чому ж проявилась нині та нова етика, голос добра і зла? Погляньмо на сучасні практики і духовні пошуки українства.

Українські митці, як і звичайні люди, спочатку зазнали шоку від новітніх сторінок історії, потім був момент невір'я, неможливості подій, що відбувались, і лише згодом настав період усвідомлення та творчого вираження. У сучасні

лиховісні часи перед творчими людьми постало кілька задач, як-от: піднести настрій народних мас, дати їм духовний поштовх до боротьби, розрадити їх у біді, закарбувати сучасність для прийдешніх поколінь. Дуже точно охарактеризувала ситуацію у своєму інтерв'ю художниця Ольга Вільсон: «для мене це дуже сильні емоції та переживання, пропущені через творчість. Війна залишила на всіх нас дуже сильний емоційний відбиток, але творчість допомагає відчувати події на якомусь іншому рівні. Творчість неймовірно нас зближує. Творчість має універсальну мову. Тому я закликаю усіх творчих людей при змозі задіяти свої сили максимально саме зараз і залишити пам'ять для наступних поколінь та для людей з усього світу» [1].

Першими мистецький фронт російсько-української війни започаткували вітчизняні художники. Вони у різних жанрах і творчих техніках зображали воєнні події та їх наслідки, закликали до миру. Найпопулярнішими стали роботи у жанрі графіки, портрету, карикатури і муралу. Адже саме вони у найбільш доступній, лаконічній, емоційній формі відображають гострі, трагічні події та мають найпотужніший вплив на людей. Особисто на мене сильне враження справив творчий світ Ольги Вільсон. Мисткиня зображує у своїх роботах найтрагічніші сторінки війни. Але попри жахіття сьогоденних подій, її картини сповнені ніжності. Особливої пізнаваності малюнки пані Ольги набули завдяки зображенню «душ» людей, загиблих від ворожих атак, а також коротким описам до картин, які вона подає українською та англійською мовами, щоб охопити якомога більшу аудиторію [1]. Якщо ж узагальнити, то сучасне вітчизняне образотворче мистецтво війни має такі риси: широке поєднання етнографічних, національних рис із елементами мілітаристики; зображення звичних буденних сюжетів дуже яскравими різкими тонами і масивними грубими мазками; у більшості перебуває на тонкій грані із агітаційними плакатами; поява містичних, ангельських образів на полотні.

Війна дала нове дихання українській музиці, наповнивши її новими стилями та мотивами. Музичні композиції у більшості україномовні, мають етноелементи або відсилки до української історії та культури, динамічні та

оптимістичні, часто маршового бравурного ритму. Також тексти пісень спрощені, наближені до народної мови, для підсилення напруги та емоційності вживаються елементи ненормативної лексики. Поряд із цим створюються і більш тонкі, чуттєві пісні пам'яті загиблих героїв чи невинно вбитих мирних мешканців. Такі твори популярні в українській діаспорі, проте в Україні вони, очевидно, не на часі.

Найбільш затребуваним мистецтвом ХХ-ХХІ ст. вважається кіно і цілком природно, що його творці не обійшли війну своєю увагою. Динамізм у поєднанні із візуалізацією дозволили кінематографістам розкрити у повні образ українця-захисника, українця-героя. Він у центрі картини, спокійний, витривалий, мужній, гідний продовжувач звитяжної справи власних предків. Сюжетами стають пікові моменти історії – Оборона Донецького аеропорту, найбільш кровопролитні бої. Філософським змістом творів є проблема сенсу життя та життєвого вибору героїв – стояти до кінця чи втекти, здатися; бути як усі чи проявити громадянську позицію та особисту мужність навіть коли це не вигідно.

Дуже важливим елементом не тільки мистецького простору, але й історії стало фотомистецтво. Фотографи, військові кореспонденти нині прагнуть не лише схопити мить, зробити вдалий кадр, але й зафіксувати історичну правду про війну, отримати живі об'єктивні докази сучасних подій. Їх фото стануть пам'яттю поколінь та підставою для покарання військових злочинців. Відчуваючи власну відповідальність, автори прагнуть до максимальної реалістичності, точності відображення військового лихоліття.

Отже, мистецтво завжди є досить тонкою реакцією людства на події світу. Саме завдяки загостреним відчуттям та особливому світобаченню митці найбільш точно і тонко підмічають риси і наслідки явищ. Тому художня творчість є важливим історичним джерелом. Зображення ворога в українському мистецтві відбувається на протиставленні, із використанням іронії та гумору, елементів традиційних культур як маркерів і водночас причин вчинків героїв. У творах висміюються жадібність, жорстокість, недалекість та заідеологізованість

росіянина-ворога. Водночас звучать мотиви патріотизму, любові до Батьківщини, віри у перемогу правого діла та у світле майбутнє нації.

Список використаних джерел та літератури

1. Ліс Л. «Ваші портрети дають змогу людям прожити ще трохи в нашій пам'яті...»: [Електронний ресурс] / Л. Ліс. – Режим доступу: <https://www.volyn.com.ua/news/228934-vashi-portrety-daiut-zmohu-liudiam-prozhyty-shche-troky-v-nashii-pam-iaty>.
2. Орлова В. У словах Скрябіна знайшли пророцтво про війну: [Електронний ресурс] / В. Орлова. – Режим доступу: <https://www.unian.ua/lite/stars/u-slovah-skryabina-znayshli-proroctvo-pro-viynu-11789706.html>.

Солтанова Богдана,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
технологічного факультету
Поліського національного університету
Науковий керівник: кандидат філософських наук,
доцент *Шевчук С.Ф*

РОЗУМІННЯ ЩАСТЯ У ФІЛОСОФІЇ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ

Поміж безлічі філософів, які намагалися в своїх творах з'ясувати, що таке щастя для людини, є і український мислитель Г. С. Сковорода. Майже всі його праці, частково і листи – це своєрідні роздуми та поради, звернені до потомків, які і сьогодні допомагають особистості відшукати сенс власного життя.

Ідея щастя неоднозначна та суперечлива, одні бачать його в заможній та шанованій родині, в успішності бізнесу, а для когось – це всього лиш омріяна та жадана відпустка. І подібних уявлень доволі багато.

Для Григорія Сковороди людина – це цілий мікросвіт зі своїми сформованими законами буття та устроями. Проте найперша ідея полягає в тому, чим людина в своїй унікальності відрізняється від усього іншого, а це – розум, інтелект, мораль як засіб вільного вибору власного майбутнього. Філософ зауважує, що люди в схильні накопичувати, а для чого, самі не знають. На його думку метою всіх людських затій має бути – радість серця» [2, с. 256]. Якщо

людина вірна власній справі, якщо їй подобається те, над чим вона працює, це веде до моральної, душевної та естетичної втіхи. Отже, якщо особистість до чогось прагне та рухається у цьому напрямку, то вона не замислюючись над тим, що таке щастя, стає просто щасливою. Люди часто надають перевагу у своїх бажаннях та мріях більше матеріальним, аніж духовним благам: Але щоб мати задоволення не потрібні високі чини, різні речі, багатство та пошана від інших людей. [2, с.286].

Отже, якщо поміркувати, то ми прагнемо створювати речі, які нібито задовольняють наше відчуття істинного щастя. Це нібито приносить людині дивну та нетипову естетичну втіху, і про духовність вже ніхто навіть не згадує. Філософ нам влучно говорить, що «пізнати себе» – це не тільки пізнання свого внутрішнього світу, а і настанова пізнання людського духу.

Головною мораллю є те, що найкраще зрозуміти, що таке щастя, може тільки та людина, яка творить його сама. Саме тому, Григорій Сковорода полюбляв самотність, бо розумів щастя для себе як осягнення душевних та моральних глибин власної душі. Мислитель зовсім не мав бажання відокремлюватись від суспільства, він просто хотів віднайти внутрішній душевний спокій та вдосконалити свої навички та вміння.

У байці «Бджола та Шершень» філософ наголошує, що людина може стати щасливою лише тоді, коли вона вірна своїй справі, і зовсім неважливо якою ця справа є, тяжкою чи легкою. Людина лише завдяки наполегливості та силі волі може себе удосконалити. Коли ми самовдосконалюємось, то з'являється бажання працювати над улюбленою справою. Після цього ми дійсно можемо стати щасливими. Рівновага в душі запанує лиш в тому випадку, коли дух та тіло займається улюбленим ділом. Міркування людей практично постійно зосереджуються на роботі, і завдяки цьому вони вміють відчувати ось цей внутрішній спокій. Доказом цих міркувань можуть бути слова із байки, якими бджола відповідає шершню на його питання: «І ми могли б по злодійському добувати, як часом ваша братія й робить, коли б ми лише їсти любили. Але нам незрівнянно більша радість збирати мед, аніж його споживати» [1, с. 105].

Трапляється так, що коли ми зустрічаємо якусь людину, то підсвідомо починаємо розуміти, що отримуємо від спілкування з нею своєрідне задоволення. Головний герой однієї з байок старається відшукати відповідь на своє питання: «щастя, де ти живеш?» [1, с. 49]. У цих пошуках він намагається застосувати всі свої навички та сили, але з часом починає розуміти, що щастя було біля нього зовсім близько. Отже, перед тим як нам що-небудь шукати, не обов'язково дивитися далеко, можливо те, що шукаєш знаходиться зовсім близько.

Отож, щастя буде завжди нерозгаданим, тому що воно для кожного різне. Наш «український Сократ» був переконаний в тому, що майбутні покоління повинні навчитись помічати своє щастя, не забуваючи звертатися до свого внутрішнього душевного та людського духовного світу.

Список використаних джерел

1. Сковорода Г. Пізнай в собі людину. Львів: Світ, 1995. 525 с.
2. Сковорода Г. С. Вірші. Пісні. Байки. Діалоги. Трактати. Притчі. Прозові переклади. Листи. Київ: Наукова думка, 1983. 542 с.
3. Сковорода Г. С. Збірник творів. Київ.: Знання, 1995. 456 с.

Старчук Євгеній,
магістрант кафедри філософії та політології
Житомирського державного університету імені Івана Франка
Науковий керівник: доктор філософських наук,
професор *Ковтун Н. М.*

ВІДЧУЖЕННЯ ЛЮДИНИ У СИТУАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Людині властиво сумніватися у кожному її виборі і не приймати відповідальність за власні рішення – це одна із основних причин відчуження в умовах соціальної невизначеності. Індивід дистанціювавшись від світу позбавляється можливості по-справжньому відчувати екзистенцію у всіх її позитивних проявах, натомість у винагороду отримує можливість уникнути

усвідомлення всієї фатальності негативних проявів цього «справжнього» життя, які можуть викликати крайні ступені тривоги, що викликаються у свідомості при розумінні безсенсовності життя у абсолютному його прояві і відсутності кінцевої мети. Як зазначав німецький філософ Еріх Фромм «Під час народження людини – і йдеться не тільки про індивіда, а й про людство загалом – її виганяють із середовища, що було чітким і окресленим, як інстинкти. Натомість вона потрапляє в середовище, яке є невизначеним, непевним і відкритим. Тут можна бути переконаним тільки щодо минулого, а от щодо майбутнього, то очевидно є виключно смерть» [3]. Це викликає у людини екзистенціальний страх, тобто страх не перед чимось конкретним, а страх перед світом в цілому, перед небуттям.

Саме в моменти, коли екзистенціальний страх досягає свого апогею, найбільшого розпачу й жаху, людина постає перед «ніщо» і намагається втекти від цього усвідомлення. Сучасне інформаційне суспільство надає їй для цього усі можливі інструментарії у вигляді соціальних мереж. Ескапізм – це стратегія уникнення реальності або проблем через занурення у фантазійний чи віртуальний світ. Незважаючи на те, що це може бути корисним для зняття стресу або відволікання на короткий час, такий механізм реакції має свої мінуси, про які вартко пам'ятати.

Відкладання проблем: ескапізм, включаючи використання соціальних мереж, може спричинити тимчасове зняття стресу, але не вирішить причину проблеми. Внаслідок цього проблема може зростати, адже особа уникає її замість вирішення.

Відчуття відділення від реальності: часте занурення в фантазійний світ чи соціальні мережі може призвести до відчуття відокремлення від реального життя та відносин з реальними людьми. **Втрата часу і продуктивності:** велика кількість часу, яку люди витрачають на ескапізм, може заважати їхній продуктивності та розвитку. Відволікання від реальних обов'язків може призвести до втрати можливостей для особистого та професійного росту.

Зниження самопочуття: після того, як ефект відволікання спаде, може

виникнути відчуття провини або незадоволення собою через витрачений час на ескапізм. **Залежність:** постійне занурення у фантазійний світ чи соціальні мережі може стати звичкою або навіть формувати залежність, що може негативно вплинути на психологічний стан людини та її відносини зі світом.

Але найголовнішою проблемою соціальних мереж є те, що вони насаджують людині штучні цінності та уніфікують людину, віддаляючи її від власної екзистенції та можливості самопізнання. Звернімо увагу на той факт, що австрійський мислитель Віктор Франкл, який вніс значний вклад у розвиток концепції пошуку сенсу у житті людини, відзначає, що саме відсутність смислу породжує в індивіда стан екзистенційного вакууму. Причини його виникнення полягають в тому, що «на відміну від тварини, інстинкти не диктують людині те, що їй потрібно, і на відміну від людини вчорашнього дня, традиції не вказують людині сьогодення, що вона має робити» [1, с.25]. Занурення людини у віртуальний світ на деякий час відволікає її від страху, але не вирішує саму причину його появи і він неодмінно повертається. Данський філософ і теолог, основоположник екзистенціалізму Серен К'єркегор зазначає, що страх змушує нас опинитися наодинці з собою. Він залишає нас перед вибором, страх є «можливістю свободи» [4].

Страх – той інструмент, який змушує людину пізнати себе та виробити власну систему цінностей та погляду на цей світ. Відчуження та ескапізм є нормальними реакціями психіки на ситуацію соціальної невизначеності, але лише, як тимчасові рішення. Сучасне інформаційне суспільство надає можливість людині весь час втікати від реальності, позбуваючись відчуття страху. Згідно з психоаналітичною традицією, проблеми, які витісняються людиною зі своєї свідомості не зникають і продовжують впливати на наше життя, але вони переходять у підсвідоме і переростають у неврози, що заважають повноцінному функціонуванню індивіда. Важливо пам'ятати слова Еріха Фромма: «Все життя індивіда є нічим іншим, як процесом народження самого себе. По суті, ми повинні були повністю народитися до моменту смерті, але доля більшості людей трагічна: вони помирають, так і не встигнувши народитися»[2].

Список використаних джерел

1. Франкл В. Людина в пошуках справжнього сенсу. Харків: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2020. 160 с.
2. Фромм Е. Втеча від свободи. Харків: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2019. 290 с.
3. Фромм Е. Мистецтво любові. Харків: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2017. 192 с.
4. Golomb J. In Search of Authenticity: From Kierkegaard to Camus. New York : Routledge, 1995. 220 p.

Товкач Михайло,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
агрономічного факультету
Поліського національного університету
Науковий керівник: кандидат філософських наук,
доцент *Шевчук С.Ф.*

ГАЙ ЦІЛЬНИЙ МЕЦЕНАТ ТА МЕЦЕНАТСТВО

Як в історії, так і в сучасності меценатство відіграє важливу роль у суспільстві, оскільки підтримуючи митців, науковців, освітян сприяє поглибленню духовності. Визначаючи поняття меценатства, зазвичай підкреслюють різницю між цим явищем та спонсорством. У той час як меценати не шукають прибутку, спонсори підтримують справу або людей, ймовірно, в надії на те, що це може принести їм якісь дивіденди.

Меценатство як феномен і традиція економічного заохочення інтелектуальної та творчої діяльності сягає своїм корінням в античність. Меценатство зародилось задовго до того, як цим почав інтенсивно займатись Гай Патронус з Риму. Так, у Стародавній Греції спонсорство було законодавчо закріплено. Всі заможні сім'ї в Афінах, Олімпії та інших полісах платили податок на багатство, кошти з якого використовувались на організацію спортивних змагань чи фестивалів. Долучитися до розбудови громадського простору вважалось почесним, адже імена цих людей викарбовували на гранітних плитах.

Гай Цільний Меценат – державний діяч Римської імперії, був близьким другом імператора Октавіана Августа, часто брав участь у кінних перегонах, любив латинську поезію. Він організував гурток, до якого входили поети Вергілій, Горацій Варій та інші. Гай Патронус підтримував членів гуртка матеріально та надавав їм соціальний і правовий захист. Так, Вергілію він допоміг повернути відібране у нього домоволодіння, Горацію подарував будинок із землею. На знак вдячності Горацій згадав ім'я Мецената 25 разів у своїх віршах, а Вергілій присвятив йому свою поему «Георгіки».

Гай Цільний також брав активну участь у розбудові столичної інфраструктури. Під його безпосереднім патронатом на римському плато Ескуліне, на місці колишнього кладовища для бідняків і рабів, був створений квітучий парк. Меценати профінансували зведення шестиметрового пагорба і взяли на себе витрати з озеленення парку [2].

У Стародавньому Китаї Конфуцій, переймаючись проблемою підготовки кадрів для управлінських посад, власним коштом організував школу для підготовки чиновників. Китайські імператори також мали звичку наближати до себе талановитих поетів, художників і ремісників, іноді даруючи їм високі посади. Часто йшлося не про матеріальне заохочення, а радше про примус. І все ж, ця традиція сприяла збереженню і розвою культурної та наукової спадщини.

У ранньосередньовічній Європі церква брала активну участь у підтримці наук і мистецтв. Коштом духовенства та приватних благодійників будувалися нові монастирі та парафіяльні школи (за середньовічною візантійською традицією). Пізніше ці школи трансформувалися в перші європейські університети і стали основою для формування наукової традиції в Західній Європі [3,с.10].

Університети Болоньї, Венеції, Неаполя, Праги, Оксфорду та Кембриджу були засновані під безпосереднім патронатом церкви. Саме в цих університетах створювалися наукові праці (Альберт Магнус «Про рослинний і тваринний світ» і «Про мінерали», Роберт Гроссет «Про рослинний світ»). [1, с.20]

Епоха Відродження ще більше піднесла роль меценатства у розвитку суспільного та культурного життя. Початкове накопичення приватного капіталу дозволило заможним родинам конкурувати з королями, папами та імператорами у безкорисливій допомозі. Одним з таких людей був Лоренцо Медічі, пріор (перший громадянин) Флорентійської республіки: «Немає нічого ціннішого в цьому світі, ніж перевершити інших у щедрості».

Правління Лоренцо Медічі (1469-1492) було періодом розквіту флорентійської архітектури. Лоренцо Пишний (так називали Лоренцо городяни) не лише займався меценатством, йому вдавалось залучати до цієї справи інших. Всі люди, що брали участь у благоустрої та розширенні міста, отримували пільгове оподаткування. У Флоренції часів Лоренцо Медічі меценатство було не лише почесним, але й вигідним.

Лоренцо підтримував Леонардо да Вінчі, Мікеланджело, Донателло, Боттічеллі, Марсіліо Фічіно і Піко делла Мірандола; між 1434 і 1471 роками (за підрахунками самого священника) його родина витратила на меценатську діяльність 633 000 флоринів. Сьогодні еквівалент цієї суми становить приблизно 460 мільйонів доларів США.

В епоху Відродження виникли такі основні форми меценатської діяльності:

- прями замовлення від меценатів художникам і рекомендації художників іншим клієнтам.
- Безоплатні фінансові пожертви (земля, гроші, утримання, пенсії).
- Надання звань і працевлаштування.
- Організація навчальних закладів та наукових і літературних спільнот.
- Допомога у вирішенні суперечок і судових позовів, правовий захист.
- Практика публічної підтримки брендами, майстрами, митцями та впливовими особами, що популяризує наукову галузь в цілому.

- Спонсорство картин на релігійну тематику, які визнавалися суспільством і духовенством і займали почесне місце поруч зі святим.

Висновок.

Гай Цільній був видатною особистістю стародавнього Риму, відомим не лише своєю політичною кар'єрою, але й активною діяльністю в галузі культури і мистецтва. Він підтримував багато художніх ініціатив та сприяв розвитку мистецтва, що відображалось в його фінансовій підтримці артистів і літераторів. Меценатство Гая Цільнія сприяло розцвіту римської культури і мистецтва, а його внесок в цю сферу відчутний і в наші дні. Він є прикладом того, як індивідуальна підтримка мистецтва і культури може сприяти їхньому розвитку і збереженню цінних творів для наступних поколінь.

Загалом, Гай Цільній залишив помітний слід в історії меценатства, сприяючи розвитку мистецтва та культури стародавнього Риму.

Діяльність меценатів сприяла створенню нових творів мистецтва, літературних творів та філософських досліджень, що внесло вагомий внесок у розвиток культури та науки. Меценатство, як явище, має важливий вплив на історію і розвиток суспільства, а також може слугувати джерелом вивчення культурних та історичних аспектів певної епохи. І сьогодні меценатство продовжує бути важливим для розвитку мистецтва і культури.. Тому вивчення діяльності меценатів, таких як Гай Цільній, розкриває різні аспекти історії та культури, а також допомагає розуміти вплив фінансової підтримки на суспільство та розвиток мистецтва і науки.

Список використаних джерел

1. Піскунова Л.П. Меценатство як позатекстова та текстова реальність художньої творчості та мистецтва: Автореф. дис. канд. філос. наук. 1997. 23 с.
2. Лук'янчук Г. Євген Чикаленко та меценатство в українському націєтворенні // Слово Просвіти. 2017, 28–24 с.
3. Курилов В. Меценат людина державна // Урядовий кур'єр. 2005. 16 вересня (№175). С.12; Від меценатства до спонсорства і навпаки // <http://www.academia.org.ua>.
4. Тростянський М. Російський філантроп та його діяння (Вінок на згадку Н.А.Терещенку у Глухові від Київської Першої Гімназії). Київ, 1909. 16с.; Міщенко Ф. Г.П.Галаган. Некролог. Київ, 1888. 22с.

Сергій Трохимишин,
аспірант Поліського національного університету
Науковий керівник: кандидат філософських наук,
доцент *Шевчук С.Ф.*

ФІЛОСОФІЯ КЕРІВНИКА ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ФІЛОСОФІЮ БІЗНЕСУ

Актуальність дослідження. У світі сучасного бізнесу роль керівника Chief Executive Officer (далі – CEO) стає все більше стратегічною, а його філософія може суттєво визначити спрямування та цінності організації. Особливо актуальним є вивчення впливу філософії CEO на загальну філософію бізнесу, враховуючи постійні зміни у світовому бізнес-середовищі.

Мета дослідження. Головною метою цього дослідження є розгляд взаємозв'язку між філософією CEO та філософією бізнесу з практичною демонстрацією на прикладі успішної компанії, такої як "Нова Пошта". Ми прагнемо зрозуміти, які цінності та переконання висуває керівництво цієї компанії та як це впливає на її стратегію та корпоративну культуру.

Стан дослідження проблеми. До останнього часу дослідження впливу філософії CEO на філософію бізнесу висвітлювалося лише обмежено. Однак останні події та зростання інтересу до корпоративної відповідальності та етичного управління підкреслюють важливість цього питання. Дослідження таких вчених, як О.Й. Лесько, М.Д. Прищак, О.Б. Залюбівської, Г.Г. Рузакової, визначають роль етики та філософії керівництва в успішному управлінні [3].

Дослідженню аспектів створення філософії організації, зокрема формування її місії, приділяється велика увага як зарубіжними, так і вітчизняними вченими. Серед них можна визначити таких дослідників, як А.А. Томпсон, А.Дж. Стрікланд, А.А. Ракоті, Г. Мінцберг, З. Шершньова, І. Ансофф, Л.С. Селіверстова, М.Г. Саєнко, М. Е. Портер, П. Дойль, Р.А. Славюк, Р.А. Яковлев. Проте вплив філософії CEO на філософію ведення бізнесу повною мірою не вивчений, тому, на наш погляд, існує потреба у подальших дослідженнях цієї актуальної проблеми.

Виклад основного матеріалу.

Філософія бізнесу - це система цінностей, принципів та переконань, яка визначає стратегію та культуру підприємства, враховує його місію, візію та ставлення до клієнтів та співробітників. Це концептуальна рамка, яка визначає, як організація сприймає себе та взаємодіє з оточуючим світом [2].

Філософія CEO представляє собою набір цінностей, поглядів та стратегічних підходів, які визначають візію та особисті переконання головного виконавчого директора. Це є основним керівним принципом, який впливає на стратегічні рішення, прийняті на верхньому рівні керівництва [5].

Пов'язаність між філософією бізнесу та філософією CEO базується на тому, що філософія CEO визначає або значно впливає на загальну філософію бізнесу. Визначення стратегічних напрямків, особистих цінностей та прийняття рішень CEO стає частиною загального образу організації. Спільне розуміння цінностей та стратегії між керівництвом і компанією може суттєво впливати на успішність та стійкість бізнесу [1].

Ці визначення базуються на загальному розумінні понять у галузі бізнесу та керівництва та можуть бути доповнені конкретними джерелами, які вивчають питання філософії бізнесу та ролі CEO у визначенні стратегії та цінностей компанії.

«Нова Пошта» – це компанія, яка розпочала свою діяльність в умовах високої конкуренції на ринку послуг доставки. Філософія CEO, Володимира Поперешнюка, покладається на концепції швидкості, надійності та високих стандартів обслуговування. Цінності компанії це: [4]

1. Клієнт.
2. Технології.
3. Персонал.
4. Ефективність.
5. Реалізація Місії та втілення Цінностей Компанії

Одним з основних принципів філософії «Нової Пошти» є надання швидкісних та ефективних послуг. Це відображає стратегічне бачення СЕО, що швидка доставка є важливим аспектом задоволення клієнтів та успіху компанії.

Ще однією ключовою частиною філософії є підвищення рівня надійності послуг та побудова довгострокових відносин із клієнтами. Це вказує на переконання СЕО у важливості довіри та лояльності у взаємодії з клієнтами та партнерами.

Філософія «Нової Пошти» включає в себе встановлення високих стандартів обслуговування як стратегічного напрямку. Це виражається у впровадженні інноваційних технологій, стандартів безпеки та дотриманні етичних норм.

Філософія СЕО «Нової Пошти» суттєво впливає на загальну філософію бізнесу. Визначені цінності стають відзеркаленням стратегічних рішень та взаємодії зі стейкхолдерами. Ця філософія визначає не лише робочі процеси, але й сприяє побудові позитивного образу компанії в очах споживачів.

Висновки. На прикладі «Нової Пошти» стає очевидним, що філософія СЕО визначає вектор розвитку бізнесу та впливає на культуру організації. Успішні компанії розуміють, що філософія є не лише слоганом, але й живою сутністю, яка визначає їхні цінності та ставлення до бізнесу. Філософія СЕО стає ключем до формування успішної філософії бізнесу.

Список використаних джерел

1. «Від хорошого до величного» Джим Коллінз. URL: https://kniga.biz.ua/pdf/6864-vid_horoshogo.pdf
2. Johnson, G., Scholes, K., & Whittington, R. (2008). Exploring Corporate Strategy: Text and Cases. Pearson Education. URL: <https://www.scirp.org/reference/ReferencesPapers?ReferenceID=1242479>
3. Етика ділових відносин : навчальний посібник / [Лесько О. Й., Прищак М. Д., Залюбівська О. Б. та ін.] – Вінниця : ВНТУ, 2011. – 309 с.
4. **Кодекс корпоративної етики.** URL: https://novaposhta.ua/o_kompanii/corporate_ethics
5. Ross, S. A., Westerfield, R. W., & Jordan, B. D. (2017). Fundamentals of Corporate Finance. McGraw-Hill Education. URL: <https://www.scirp.org/reference/ReferencesPapers?ReferenceID=2366527>

Турчинова Вікторія,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
факультету інформаційних технологій, обліку та фінансів
Поліського національного університету
Науковий керівник: кандидат історичних наук
Марченко С. Д.

ПОГЛЯДИ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ НА ОСВІТУ І ВИХОВАННЯ

Григорій Сковорода, визначний філософ і педагог-новатор свого часу, вніс значний внесок у розвиток освітніх концепцій, висловлюючи унікальний погляд на розумовий розвиток особистості та важливість виховання. Згідно його переконань, ці чинники становлять найважливіші складові для прагнення пізнати істину життя та набути мудрості. Він висловлював прогресивні ідеї у сфері педагогіки та наголошував про вседоступність навчання для дітей всіх верств суспільства [1].

Для поширення своїх освітніх ідей Г. Сковорода використовував різноманітні методи, такі як усна проповідь, твори та власний приклад життя. Ці засоби допомагали йому досягти своєї мети та поширити свої погляди щодо освіти в суспільстві. Він прагнув стимулювати учнів розглядати проблеми з різних точок зору та доходити до висновків через обговорення [2].

Тематика багатьох лекцій і бесід Сковороди обширно охоплювала моральні цінності та етичні питання. Він постійно підкреслював важливість внутрішньої моралі, віри в себе та розвитку характеру. Використовуючи поетичний стиль викладання, він намагався зробити свої уроки більш цікавими та захоплюючими для учнів.

Його підхід до викладання відзначався оригінальністю та глибоким розумінням людської природи та суспільства. Зрештою, він критикував тогочасні соціальні та навчальні інститути, вказуючи на необхідність змін у системі освіти та виховання.

Важливим елементом для Сковороди було переконання, що виховання має велике значення у формуванні цінностей та характеру особистості. Він визнавав,

що виховання повинно сприяти розвитку в людини справедливості, терпимості та чесності, а моральність не менш важлива, ніж знання.

У сучасних освітніх установах можна спостерігати, що принципи Сковороди в певній мірі впливають на організацію навчального процесу, оскільки він вважав за необхідне включення різноманітних дисциплін, таких як фізика, музика, медицина, юриспруденція, географія та можливість навчання для дітей з спеціальними можливостями.

Важливим елементом навчання для нього був інтерес, який, за його думкою, має пробуджувати педагог. Сковорода підкреслював, що основна річ, на яку необхідно звертати увагу, – це можливості та здібності кожної дитини, враховуючи їхні вікові та індивідуальні особливості.

Філософ вважав, що вчитель повинен сприяти розвитку дітей, враховуючи їхні сильні сторони та бути для них прикладом для наслідування. Вчительство для нього було не лише професією, але і справою життя [3].

Сам Сковорода, будучи відомим викладачем свого часу, користувався філософськими знаннями та особистим педагогічним досвідом у розробці власних освітніх концепцій. Він підкреслював важливість постійного вивчення корисних наук як у поточному, так і в майбутньому житті, наголошуючи, що навчання має бути джерелом задоволення. У своєму листі до друга, Михайла Ковалинського, він висловлював переконання, що немає години, що не підходить для вивчення корисних наук, і хто постійно вивчає корисні предмети, той знаходить у навчанні не тільки труд, але й втіху. Він підкреслював, що любов до науки веде до постійного навчання, і той, хто любить науку, ніколи не перестає вчитись [2].

Сковорода рекомендував для успішного виховання дітей приділяти увагу добрим настановам та усуненню поганих звичок. Він підтримував використання методів, таких як бесіда, роз'яснення, приклад, поради та інші. Виховуючи дітей, він вбачав важливість переконань, сприяння критичному мисленню та аналізу вчинків.[3]

Висновки щодо принципів навчання Григорія Сковороди можна розглядати як прогресивні. Ми віримо, що освіта в майбутньому досягне того рівня, якого жагав великий філософ. Важливим є прагнення до цінування праці вчителів та викладачів, які грають ключову роль у формуванні особистості. Ми сподіваємося, що сучасна молодь буде віддавати перевагу своєму освітньому розвитку, розуміючи, що це є невід'ємною частиною їхнього життя. Такий підхід сприятиме розвитку освітнього середовища, яке сприяє глибокому розумінню та творчому мисленню, що відповідає ідеям Григорія Сковороди.

Список використаних джерел

1. Біографія Г. С. Сковороди. URL: <http://dnpb.gov.ua/ua/informatsiyno-bibliografichni-resursy/vydatni-pedahohy/skovoroda-g-s/biohrafija/>
2. Мельникова О. Г. Сковорода і В. Каразін: два погляди на проблему освіти. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2015. Випуск 2(41). URL: <http://surl.li/oblts>
3. Григорій Сковорода про виховання дітей. URL: https://osvita.ua/vnz/reports/ukr_lit/14646/

Хоровська Яна,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
факультету інформаційних технологій, обліку та фінансів
Поліського національного університету
Науковий керівник: кандидат історичних наук
Марченко С. Д.

ВПЛИВ АРТ-ТЕРАПІЇ НА ПСИХОЛОГІЧНИЙ СТАН ТА БЛАГОПОЛУЧЧЯ ЛЮДЕЙ ПІД ЧАС ВОЄННИХ КОНФЛІКТІВ

Кольори – це те, до чого ми завжди мали доступ. Вони мають різні відтінки, насиченість і яскравість, що робить їх унікальними і цікавими для дослідження. Так само як і нас, людей. Наші думки на папері є унікальними. Найцікавішим є те, *що* ці думки можуть про нас розповісти. Прочитати наш внутрішній світ з паперу допомагає арт-терапія.

Арт-терапія – це форма терапії, в якій мистецтво та творчість використовуються для покращення психологічного благополуччя та

самопочуття людини. Цей підхід заснований на уяві про те, що творчість може впливати на емоційний, психологічний та фізичний стан особи. Під час арт-терапії людина використовує різні мистецькі матеріали та техніки, щоб висловити свої почуття та думки без необхідності використовувати слова. Ще задовго до того, як почати говорити, люди висловлювали почуття та емоції за допомогою малюнків. У процесі онтогенезу людина повторює філогенетичний розвиток: дитина може малювати, не навчившись писати, а іноді і говорити. Поняття арт-терапії дає можливість ще раз пройти цей шлях видового розвитку через особистісний розвиток, що дозволяє отримати власний емоційний, тілесний та когнітивний досвід у безпечному та комфортному середовищі для себе та інших. Це те, що є неймовірно цінним, особливо в умовах війни. Адже може допомогти зменшити стрес (бо ми зараз відчуваємо його постійно), відновити взаємодію з іншими та знайти новий ресурс у собі для подолання труднощів, пов'язаних із воєнними подіями.

Поширеними напрямками арт-терапії є ізотерапія, піскова терапія, колажування. Ізотерапія являється фундаментальною, адже передбачає використання будь-яких основ для малювання, починаючи від паперу до скляних поверхонь. Беручи до уваги ідею К. Юнга, важливо пам'ятати, що несвідоме, яке відображається в малюнках через образи та символи, служить вказівником для розуміння поточної ситуації, події чи особистих проблем. З цієї причини всі ізопродукції є «прямими повідомленнями несвідомого».

Піскова терапія, що передбачає використання не лише піску, а різних природних матеріалів включаючи мушлі, каміння та воду, являє собою важливу роботу зі своїми почуттями, надає можливість подивитися на проблему зі сторони та відшукати рішення. Особливістю є те, що будь-який елемент не випадковий та може розповісти щось важливе. Використовуючи цей напрям у роботі з дітьми важливо запитати, чи можна вирівняти пісок з її роботою, якщо дитина хоче залишити картину, але ви маєте наступного клієнта, то цю роботу потрібно сфотографувати та відтворити потім. Це допоможе збудувати довірливі стосунки, що будуть необхідними у майбутньому.

Колажування – це те, що знайоме більшості та використовується як мотивація. Вона передбачає собою використання різноманітних вирізок з журналів, роздруківок і т. д.

Я вважаю, що, окрім того, що завдяки цій техніці можна відтворити свій стан, актуальнішим, особливо в умовах війни, є робота з мотивацією, адже це дає нам можливість візуально побачити те, заради чого ми живемо та рухаємося вперед. Людина існує для того, щоб розвиватися та здобувати новий досвід, не маючи цілі, вона перестає жити, а просто існує. В умовах військових конфліктів це допомагає ніби зробити заміну, щоб перестати жити минулим, потрібно фокусуватися на майбутньому, досягненні цілей. Арт-терапія – один з найкращих способів відшукати сили для цього.

Під час війни арт-терапія може надати важливу підтримку та допомогти людям, які пережили травматичні ситуації, відновити психічний стан та відчуті психологічну підтримку, Звісно діти є більш щирими порівняно з дорослими, адже не замислюються про те, що раптом цей малюнок скаже щось небажане про них. Проте арт-терапія є дієвою для будь якої вікової категорії.

Отже, арт-терапія – це та сходинка до нашого щасливого життя, яка набуває актуальність в умовах війни особливо, адже зарекомендувала себе, як чудовий рятувальний жетет.

Список використаних джерел

1. Практикум з арт-терапії: навчально-методичний посібник / Наталія Калька, Зоряна Ковальчук. Ч.1. Львів, 2020. 232с. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/3301/1/%D0%90%D1%80%D1%82%D0%A2%D0%B5%D1%80%D0%B0%D0%BF%D1%96%D1%8F-19-10-20.pdf>

ЗБІРНИК НАУКОВИХ РОБІТ

учасників XV студентської науково-практичної конференції

«ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА:
СУСПІЛЬСТВО, ДЕРЖАВА, ПРОФЕСІЯ»

12 грудня 2023 р.

м. Житомир

Видавець – Поліський національний університет